

SAYI: 1 NİSAN-MAYIS-HAZİRAN 2025

TÜM AFRIKA'NIN DOSTLARI DERNEĞİ

TADD

AFRIKA

*Birlikten
Doğan Güç!*

Afrika

**PAN-AFRIKANİZM'DEN
AFRIKA GÜNÜ'NE**

**SAHRA-SAHİL BÖLGESİNDE
ASIRLIK RÖVANŞ**

**AFRIKA'NIN İNCISI
UGANDA**

**KONGO'NUN CESUR ADAMI:
PATRICE LUMUMBA**

**SUDAN'DA
DÜĞÜN VE MUTFAK KÜLTÜRÜ**

**AFRIKA'NIN HİKÂYESİNİ
YENİDEN YAZMAK:
ABDULRAZAK GURNAH
VE CENNET**

AFRIKA MÜZİĞİ

KAKAO VE ÇİKOLATANIN
HİKÂYESİ

AFRIKA'DA SAĞLIK HİZMETLERİNE
ERİŞİM

ŞAMPİYON KOŞUCULARIN ÜLKESİ:
ETİYOPYA

Gerçek kahve tutkunları için.

Gourme Coffee olarak, dünyanın en özel kahve çekirdeklerini titizlikle seçiyor, en iyi ekipmanlarla buluşturuyoruz.

Mağazamız

Gallo Rosso Artisan Coffee
Hürriyet, Atatürk Cd. No: 27/C,
34212 Bağcılar/İstanbul

Online Alışveriş

GourmeCoffee.com adresini
ziyaret ederek en seçkin kahveleri
sipariş edebilirsin.

GOURME COFFEE

TÜM AFRIKA'NIN DOSTLARI DERNEĞİ (TADD) ADINA

KİTAPTAZ SAHİBİ

Dr. Bülgehan GÜNTEKİN

SORUŞULU MÜDÜR
Gökhan AYDOĞDUGENEL YAYIN YÖNETMENİ
Dr. Serhat ONURYAYIN KURULU
Dr. Bülgehan GÜNTEKİN
Gökhan AYDOĞDU
Dr. Serhat ONUR
Halime GÜVENDANIŞMA KURULU
Prof. Dr. Ahmet Emre BİLGİLİ, Eğitim
Prof. Dr. Ahmet KAVAS, Uluslararası İlişkiler
Prof. Dr. Elemen EYRİÇE TEPECİKİOĞLU, Uluslararası İlişkiler
Prof. Dr. Enes BAYRAKLI, Uluslararası İlişkiler
Prof. Dr. Hasan Hüseyin EKER, Tıp
Prof. Dr. İsmail ERMAĞAN, Uluslararası İlişkiler
Prof. Dr. Orhan ALIMOĞLU, Tıp
Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK, Tarih
Prof. Dr. Zekerya KURŞUN, Tarih
Doç. Dr. Abdurrahim SIRADAG, Uluslararası İlişkiler
Doç. Dr. Murat YIGİT, Uluslararası İlişkiler
Doç. Dr. Yunus TURHAN, Uluslararası İlişkiler
Dr. Gökhan KAVAK, Tarih
Dr. Huriye YILDIRIM ÇINAR, Uluslararası İlişkiler
Dr. Mayada KAMAL EL DEEN, Uluslararası İlişkiler
Dr. Osman TÜRK, Uluslararası İlişkiler
Dr. Serriye Selcen ONUR, Mimarlık
Dr. Serhat ORAKÇI, Uluslararası İlişkiler
Dr. Zeynep OKTAY, Anap Dili ve Edebiyat
İbrahim TIĞLI, MedyaEDITOR
Halime GÜVENTASARIM VE UYGULAMA
Ayhan ŞENSOYREKLAM
Funda ABAKAY

YONETİM YERİ (DERGİ İLETİŞİMİ)

Tüm Afrika'nın Dostları Derneği (TADD)
Merkezcaddesi, Merkez Eleni, Cd. No:13,
34015 Zeytinburnu/İstanbulREKLAM REZERVASYON: Funda ABAKAY
TEL: (0212) 533 28 20 (0541) 330 03 85
E-POSTA: info@tadd.org.tr

BASKI VE CİLT:

TURA BASKI ÇÖZÜMLERİ SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ
İkinci, Ozb. Mah. Hürriyet Biv 5s Deparko Sanayi Sitesi
No: 1/38 İç Kapı No:3003 Beşiktaş/İstanbul
TEL: 0533 643 01 37
Sertifika No: 73951

YAYIN TÜRÜ Üç ayda bir yayımlanır.

COPYRIGHT © 2025 TÜM AFRIKA'NIN DOSTLARI DERNEĞİ
TÜM HAKLARI SAHİDİR. www.tadd.org.tr

USANS SAHİBİ

TÜM AFRIKA'NIN DOSTLARI DERNEĞİ
Merkezcaddesi, Merkez Eleni, Cd. No:13,
34015 Zeytinburnu/İstanbul
TEL: (0212) 533 28 20HER HAKKI SAKLIDIR. BU DERGİDE YER ALAN YAZI, MAKALE,
FOTOĞRAF, KARİKATÜR, İLLÜSTRASYON, VB. NİN ELEKTRONİK
ORTAMLAR DA DAHİL OLMAK ÜZERE, KULLANIM HAKLARI
TADD (TÜM AFRIKA'NIN DOSTLARI DERNEĞİ) A VE/ VEHYA ESER
SAHİPLERİNE AITTİR. İZİN ALINMADIKÇIN, HANGİ DİLDE VE HANGİ
ORTAMDA OLURSA OLSUN, MATERYALİN TAMAMININ YA DA BİR
BÖLÜMÜNÜN HUKUKSİZ YAKINAKI YASAKTIR.
DERGİDE YER ALAN YAZILAR, GÖRSELLER, İLLÜSTRASYONLAR VB.
SORUMLULUĞU YAZARLARINA AITTİR.
BU DERGİ, BASIN HESLEK İLKELERİNE UYANIKLA SOZ VERMEŞTİR.
ISSN 3062-2344

İçindekiler

- 03 **Afrika'nın Sesi: TADD AFRİKA**
DR. BİLGEHAN GÜNTEKİN
- 06 **Afrika'nın Renkleri**
DR. SERHAT ONUR
- 10 **Sahra-Sahil Bölgesinde Asırlık Rövanş**
PROF. DR. AHMET KAVAS
- 16 **Pan-Afrikanizm'den Afrika Gününe**
İBRAHİM TIĞLI
- 22 **Kongo'nun Cesur Adamı: Patrice Lumumba**
DR. ENSAR KÜÇÜKALTAN
- 32 **Afrika'da Sağlık Hizmetlerine Erişim**
DR. SERHAT ONUR
- 38 **Afrika'nın İncisi Uganda**
YUSUF MUGOYA
- 46 **Sudan'da Düşün ve Mutfak Kültürü**
MAHA BAKHIT MOHAMMED
- 54 **Kakao ve Çikolatanın Hikâyesi**
GÖKHAN AYDOĞDU
- 60 **Afrika Müziği**
ENZO İKAH
- 68 **Şampiyon Koşucuların Ülkesi: Etiyopya**
ÖMER SÖZTUTAN
- 76 **Afrika'nın Hikâyesini Yeniden Yazmak:**
Abdulrazak Gurnah ve Cennet
HALİME GÜVEN

"HEPİMİZİN İYİLİK YAPMAYA İHTİYACI VAR"

TADD **AFRİKA**

AFRİKA'NIN SESİ: TADD AFRİKA

Dr. Bilgehan GÜNTEKİN
Tüm Afrika'nın Dostları Derneği
(TADD) Kurucu & Başkan

Merhaba,

Derneğimizin kuruluşunun 10. yıldönümünde, sizlere **TADD AFRİKA** dergisinin ilk sayısı ile seslenmenin heyecan ve mutluluğunu yaşıyoruz.

Afrika'yı anlatmak, tartışmak ve keşfetmek isteyen herkes için yeni bir adres: **TADD AFRİKA**.

Üç ayda bir yayımlanacak olan dergimiz, Afrika'nın tarihinden toplum yapısına, siyasetinden sanat ve kültürüne kadar geniş bir yelpazede içerikler sunacaktır. Alanında uzman ve deneyimli yazarlarımızın kaleme alacağı makale, araştırma ve derlemelerle kıtanın eşsiz hikâyelerini ve derinlikli analizlerini sizlerle buluşturacağız.

2015 Şubat'ında "**Tam Bağımsız Afrika**" ideali ile çıktığımız bu yolda, heyecan ve motivasyonumuz her geçen gün artarak devam etmekte ve "**Afrikalı kardeşlerimizin hayat standartları bizimle eşitlenene kadar çalışmak**" olan mottomuz, ilk günkü gibi kararlılıkla yüreğimizde yaşamaktadır.

Bugün 886 milyon insan her gece aç uyurken 882 milyon insan obezite ile mücadele etmektedir. Yaklaşık 800 milyon insan ise temiz içme suyuna erişememektedir. Modern dünya, her gün ürettiğinin üçte birini çöpe atarken yatağa aç girenlerin yarısı Afrika kıtasında yaşamaktadır.

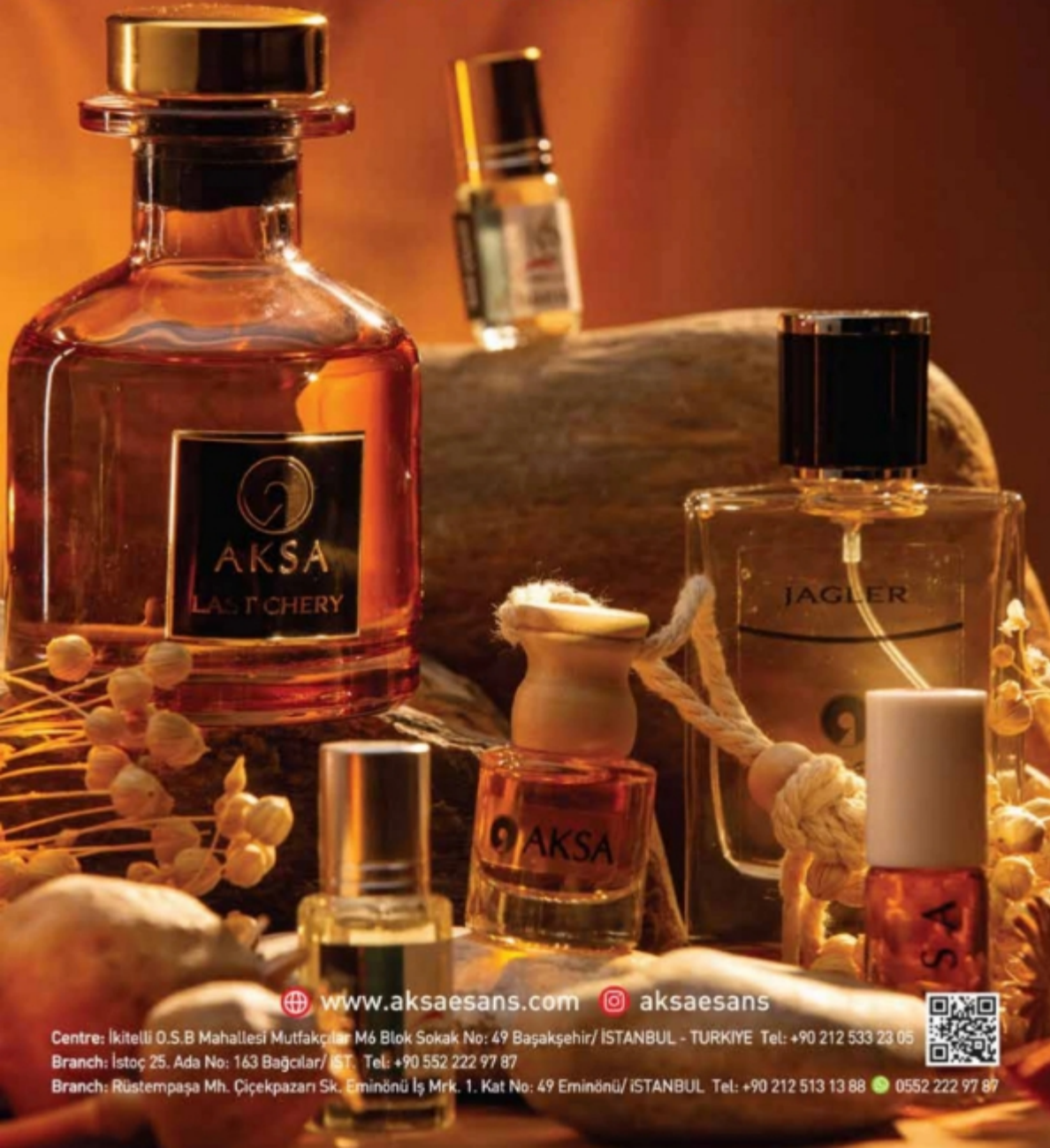
30 milyon kilometrekarelik yüzölçümüyle dünyanın ikinci büyük kara parçası olan Afrika, 54 ülke ve 1,5 milyarlık nüfusuyla büyük bir potansiyele sahiptir. Dünyanın tarıma elverişli ekilmemiş alanlarının %60'ına, zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip olmasına rağmen yüzyıllardan beri, demokrasi ve insan hakları öncüsü olduğu iddia edilen birçok Batı ülkesi tarafından sömürülerek yoksulluğa mahkûm edilmiştir.

Bugün ülkelerin ekonomik büyüklüklerine baktığımızda 335 milyon nüfuslu ABD'nin 29 trilyon dolarlık GSYH'ye, 83 milyon nüfuslu Almanya'nın 4,8 trilyon dolar GSYH'ye ulaşmasına karşılık 1,5 milyar nüfuslu Afrika'nın toplam ekonomisinin 3,5 trilyon dolara dahi erişememiş olması, adaletsizliğin

CONCENTRATED ESSENTIAL OIL
AMBIENT ODORS
CAR FRESHENER

www.aksaesans.com [@aksaesans](https://www.instagram.com/aksaesans)

Centre: İkitelli Ö.S.B Mahallesi Mutfakçılar M6 Blok Sokak No: 49 Başakşehir/ İSTANBUL - TÜRKİYE Tel: +90 212 533 23 05

Branch: İstoç 25. Ada No: 163 Bağcılar/ İST. Tel: +90 552 222 97 87

Branch: Rüstempaşa Mh. Çiçekpazarı Sk. Eminönü İş Mrk. 1. Kat No: 49 Eminönü/ İSTANBUL Tel: +90 212 513 13 88 www.aksaesans.com 0552 222 97 87

boyutunu gözler önüne sermektedir. Dünya nüfusunun %5'inden azını barındıran ABD, dünya servetinin %30'una sahiptir. Bu sistemin sürdürülemez olduğu açıktır. Tüm dünyanın Afrika'ya olan borcunu ödeme zamanı gelmiş ve geçmektedir.

19. ve 20. yüzyıl, Afrika için kayıp yüzyıllar olarak tarihe geçmiş olsa da 21. yüzyıl, sömürgeciliğin izlerinin silindiği, siyasi ve ekonomik olarak tam bağımsız bir Afrika'nın yükseliş dönemi olacaktır. Genç nüfusu, hızla gelişen orta sınıfı, zengin hammadde ve doğal kaynakları

ile Afrika, geleceğin parlayan yıldızı olmaya adaydır. Uzmanlar, şimdiden Afrika'yı "yüzyılın kıtası" olarak tanımlamaktadırlar.

Her türlü sistematik baskı ve sömürüye rağmen yeni ve güçlü bir Afrika, bu yüzyılda genç, eğitilmiş ve idealist Afrikalı kardeşlerimizin ellerinde yükselecektir. Nasıl ki 62 yıl önce 25 Mayıs 1963'te Afrika ülkeleri bir araya gelerek tüm dünyaya eşit ve özgür olduklarını haykırdıysa bugün de birlik ve beraberlik içinde hareket etmelidirler. Aralarındaki kırgınlık ve anlaşmazlıkları bir kenara koyarak siyasi, askeri ve ekonomik alanda ortak bir vizyon geliştiren ve birlikte hareket eden bir Afrika'nın yükselişine hiçbir güç engel olamayacaktır.

Afrika'nın bu tam bağımsızlık yolculuğunda, *Türkiye* ve *TADD* olarak önkoşulsuz destek olmaya ve yol arkadaşlığı yapmaya hazırız. Bugün Afrika'nın ihtiyacı olan şey, daha fazla sömürü ve acıma değil; yeni fırsatlar ve adalettir. Daha yaşanabilir bir Afrika, daha yaşanabilir bir dünyanın ön koşuludur. Çünkü Afrika'nın yarınları, hepimizin yarınlardır.

Sözlerime son verirken 1789 Fransız Devrimi'nin özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sloganlarının sadece Batı için değil, tüm mazlum coğrafyalar ve Afrika için de geçerli olduğu günleri en yakın zamanda görmek umuduyla hepimizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum.

Dr. Bilgehan GÜNTEKİN

AFRİKA'NIN RENKLERİ

Dr. Serhat ONUR

Tüm Afrika'nın Dostları Derneği
(TADD) Kurucu & Başkan Yardımcısı

Afrika, insanıyla, tabiatıyla, kültürüyle, sanatıyla, tarihiyle, inançlarıyla, mutfağıyla velhasıl her şeyiyle rengârenk bir kıtadır. Fakat sömürge döneminde kasıtlı olarak başlatılan ve maalesef günümüzde de sürdürülen bir algı ile bu devasa coğrafya, dünyaya tek tip, tek renk, tek ses olarak sunulmaktadır.

Kendi yakın çevremizde dahi bu algının izlerini görmek mümkündür. Afrika'daki herhangi bir şehre gidecek olan birisine, "Hayırdır nereye gidiyorsun?" diye sorunca aldığımız cevap sadece "Afrika'ya." olurken Avrupa'nın küçük bir kasabasına gidecek birisinin aynı soruya verdiği yanıt ise "Avrupa'ya gidiyorum." değil; ülkenin ismi değil, şehrin adı değil, muhatabının bilmesi mutlak elzemmişçesine ve hayranlık dolu bir eda ile sadece o kasabanın adı olmaktadır.

Ama mevzubahis, vahşi Batı tarafından ilkel, geri kalmış, medeniyetten uzak, barbar, yamyam, vahşi ve buna benzer uzayıp giden birçok tanımlamayla tariflenen Afrika olunca sanki gözümüze bir perde iner, her şey bulanıklaşır, renkler silinir, çeşitlilik kaybolur ve karşımızda koca bir karaltı kalır sadece.

Biz de hepimizin gözündeki Afrika perdesini biraz aralamaya talip olduk bu mütevazı dergimizle. Güncel konular yanında, kıtanın tarihinden, kurulmuş imparatorluklardan, verilen özgürlük mücadelelerinden, kadim kültürlerinden, kıyafetinden, sanatından, musikisinden, edebiyatından, mutfağından, geleneklerinden, kahvesinden, çayından, ırmaklarından, balıklarından, kuşlarından, ağaçlarından velhasıl kelam kıtanın birçok farklı yönünden bahsederek bizlere bir karaltı şeklinde sunulan Afrika'nın, renk cümbüşü hâlindeki gerçeğini, hayatın tüm seslerini ve hikâyelerini içinde barındıran eşsiz dünyasını sizlerle paylaşmaktır derdimiz. Afrika'yı Afrikalıdan öğrenmek, Afrika'yı Afrikalıya bildirmektir gayretimiz.

Afrika, insan ırkının dünya üzerinde yaşamaya başladığı ilk coğrafyadır. Etiyopya'nın kuzeyindeki Afar Bölgesi'nde bulunan 3,5 milyon yaşındaki Lucy, dünya üzerinde tespit edilmiş en eski insan iskeletidir. İnsanlığın başladığı Afrika, emperyalistlerin yerel kuklaları ile adı demokrasi olan darbe oyunlarının sahneye konduğu, suni savaşların çıkarıldığı, asırlardır

kardeşçe yaşayan kabilelerin birbirine düşman ettirildiği, yerlilerin köleleştirildiği, her türlü yer üstü ve yer altı kaynağının sömürüldüğü, insanlığın bittiği kıtanın da adıdır.

Kendi oyununu kurmasına müsaade edilmeyen Afrika'da son zamanlarda gerçekleşen yönetim değişiklikleri, kıtanın geleceğine umutla bakmamıza vesile olmuştur. İlk sayımızda Sahra Altı Afrika'sındaki bu son gelişmeleri değerlendireceğiz. Bir zamanlar sömürgeciliğin karanlığına mahkûm edilen topraklar, bugün kendi kaderini tayin etme yolunda cesur adımlar atmaktadır. Bu adımların vücut bulduğu ilk somut örnek ise *"Bütün Afrika bağımsızlığa kavuşmadıkça bizim bağımsızlığımızın hiçbir değeri olmayacaktır."* diyen Gana'nın efsanevi lideri ve kurucusu **Kwame Nkrumah**'ın gayretleriyle 25 Mayıs 1963 tarihinde Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da kurulan *"Afrika Birliği Örgütü"* olmuştur. Örgütün kuruluş günü 25 Mayıs ise tüm dünyada *"Afrika Günü"* olarak kutlanmaktadır. Kapak temamız olan 25 Mayıs Afrika Günü ile ilgili yazımızı da dergimizde okuyabilirsiniz.

Bu sayımızda ayrıca Afrika'nın sağlık görünümüne göz atıp kıtanın incisi Uganda'ya uzanacak, Sudan'ın düğün ve mutfak kültürü ile tanışacak, Afrika müziği eşliğinde kakao ve çokolatanın öyküsüne kulak kabartıp Etiyopya'nın şampiyon koşucularının hikâyelerini dinleyecek ve ardından Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Zanzibarlı Abdulrazak Gurnah'ın kitapları arasında bir yolculuğa çıkacağız. Diğer bir yazımızın konusu olan Kongo Ulusal Hareketi'nin lideri ve bağımsız Kongo'nun ilk başbakanı özgürlük savaşçısı Patrice Lumumba'nın dediği gibi *"Afrika, Sahra'nın kuzeyine ve güneyine kendi tarihini yazacak ve bu tarih görkemli ve onurlu bir tarih olacak. Emperyalizmden ve onun kuklalarından kurtulmuş ülkelerde öğretilen tarih olacak."*

İnsanlığın başladığı ve bittiği Afrika'da, insanlığın tekrar başlaması ümidiyle keyifli okumalar efendim.

Dr. Serhat ONUR

Prof. Dr. Ahmet KAVAS

(E) Büyükelçi / Öğretim Üyesi /
Afrika Araştırmacıları Derneği (AFAM)
Kurucu Başkanı

SAHRA-SAHİL BÖLGESİNDE ASIRLIK RÖVANŞ

Tarihin tüm asırlarında, özellikle de 20. yüzyılın ortalarına kadar Avrupa merkezli araştırma kurumlarının çalışmaları arasında en meşakkatli mesleklerin başında coğrafya ve tarih bilimleri gelirdi. Antik Çağ'dan Orta Çağ'a kadar yazılıp günümüze ulaşanların sayısı az olsa bile ilk eserler sayesinde insanlığın geçmişi hakkında önemli bilgiler ediniriz. Arkalarında emsalsiz izler bırakan İbn Battuta, Marco Polo, Piri Reis, Seyyid Ali Reis ve Evliya Çelebi gibi şahsiyetlerin tecrübelerini yeniden yaşamak artık imkân dâhilinde değildir.

19. yüzyılın Avrupa'sının en önemli coğrafya ve tarih araştırma kurumları dünyada görülmedik yer bırakmadılar dense mübalağa edilmiş olmaz. Bu alanda âdeta yeni bir çığır açarak geçmişin mümtaz geleceğini zirveye taşıdılar. Şöyle ki Büyük Okyanus'un ortasında, yeryüzünde nerede bir kara parçası varsa oranın bilinmeyen tüm gizemlerini keşfedip ilk taptanı olmak büyük bir maharetti. Bu uğurda nice hevesliler canlarını tehlikeye atıp denizlerde, okyanuslarda, tropikal ormanlarda, çöllerde ölümüne yolculuklar yaptılar.

1884 YILI KASIM AYINDA

BERLİN'DE BAŞLAYAN AFRİKA'NIN

PARÇALANMASI TOPLANTISI,

1885 YILI ŞUBAT AYINDA

TAMAMLANDIĞINDA TARİHE BERLİN

KONFERANSI OLARAK GEÇTİ.

İçlerinde 1800'lü yılların başında Büyük Sahra ve Batılıların Sahel dedikleri bu devasa çölün güneyinde kalan Sahil bölgesine seyahat edenlerin büyük bir çoğunluğu emellerine ulaşmak için hayatlarını kaybettiler. Şimdilerde bilgisayar başında taranan bilgilerle incelenen coğrafyanın tüm ayrıntıları, toplumların güncel hayatları ve güvenlik konuları gibi hemen hemen her konu hakkında çok iddialı görüşler ileri sürme cesareti onlarda yoktu. Ya da uçaklarla, modern kara ve deniz ulaşım araçlarıyla istenilen yere birkaç yılda değil, en fazla birkaç günde gidilip gördüklerini anlatarak verdikleri bilgiler çabuk ve kolay edinilmeleriyle doğru orantılı bir şekilde hızlıca da tüketiliyorlar.

Afrika'nın kuzeyi ve Kızıldeniz havzası ile Aden Körfezi, hatta Doğu Afrika kıyılan hakkında en az üç bin yıllık bilgilere yazılı eserlerde az veya çok rastlamak mümkündür. Ancak Sahra-Sahil bölgeleri her ne kadar birçok sırlı yönleriyle bu kıta dışındaki insanlığa 19. yüzyılda tatmin edici şekilde malum olduysa da yine de meraklıları sınırlı idi. Geçtiğimiz 20. yüzyıl boyunca bu iki bölgede de neredeyse adım atılmadık yer kalmadı. Başta seyyahlar ile başlayan ve onları misyonerler, coğrafya, jeoloji ve tarih bilimi düşkünlerinin takip ettiği binlerce kişi yaklaşık 10 milyon km²'lik Büyük Sahra ve onu güneyden çevreleyen Sahil bölgesindeki yerleşim yerlerine akın ettiler. Kalemle aldıkları bilgiler kadar maharet sahiplerinin çizimleri henüz fotoğraf makinelerinin yeni kullanıldığı dönemin hemen öncesinde onları bile kısıklandıracak maharetleri göstermekteydi. Günümüzde hâlâ o çizimler sayesinde bölgenin yakın geçmişini gözümüzde canlandırabiliyoruz.

30 milyon km²'yi aşan devasa coğrafyanın neredeyse üçte birinden fazlasını Sahra ve Sahil bölgeleri kapla-

maktadır. Önceleri İslam coğrafyacıları buranın çöl kısmına Sahra, onun güneyden çevreleyen kuşağa da Bilâdüssüdan, Akdeniz sahiline Bilâdü'l-Mağrip, Kızıldeniz ve iç bölgelerine Bilâdü'l-Habeş ve Doğu Afrika kıyılarna da Bilâdü'z-Zenc demişlerdi. Aslında geriye de fazla bilinmedik bir coğrafya kalmamıştı. Mısır adını alan ülke Müslümanlardan önceki çağlardan bugüne Batılılar için hep Egypt olarak kaldı. Libya, Etiyopya, Nümidya ve Moritanya isimleri yanına bir de Afrika eklendi. Ancak zamanla sonuncusu sadece Tunus'un bir bölgesine ad olmaktan çıkıp yaklaşık bin yıllık bir süreçte tüm kıta için kullanılır hâle geldi.

Sahillerinin uzunluğunun 30 bin km'ye ulaşması kıtayı tüm sömürgeci devletlerin iştahını kabartmaya sevk ederken Afrika bir taraftan da 19. yüzyılın başında iç kısımları, hassaten de çölleri ve tropikal ormanları ile keşfedilmeyi bekleyen büyük bir hazineydi. Oysaki bu gizemli coğrafyanın geçmişleri hakkında bilinmeyen tarihleri yanında, İslamiyet'le birlikte kendine has medeniyet havzaları birbiri ardına varlık göstermekteydi. Çad Gölü havzasındaki Müslümanlar için Mısır'daki Ezher derin bilgi sevdalılarının bir merkezine dönüştü. Zamanla onların geri dönüşleriyle kendi toplumları da bu dinin aydınlanma devirlerini yaşadılar.

Mali İmparatorluğu topraklarında Tadmekka, Timbuktu, Gao, Cenne, Hamdallaye ve Mopti gibi ilim ve irfan merkezlerinden biri sönmeden diğeri parlamaktaydı. Nijer'de Agadez, Zinder ve Kavar; Çad'da Vaday'ın merkezi Abeşe, Kânim; Sudan'da Dârfur; Nijerya'da Hevsa devletleri, Katsina, Kano, Sokoto ve daha nice şehirlerde yerel sultanlıklar arasında ilim, ticaret, sanat meraklıları âdeta mekik dokuyorlardı. Dahası Senegal'in Futa Toro isimli ilim havzası sadece Gambiya, Gine, Gine Bissau, Liberya, Sierra Leone, Fildişi Sahili, Gana, Togo, Benin ve Burkina Faso dâhil bütün Batı Afrika'ya değil; Sahra-Sahil bölgesinde de etkisini gösteriyordu. Kısacası bu devasa coğrafyanın doğusunda Dârfur, Dârselamat, Dârsilâ, Dârkûtî, Dârunca ve Dârfertit gibi emirlikler, batısında ise Futa Toro ve Futa Calon isimli büyük bir ilim ve irfan dünyası şekillenmişti. Ortasında ise Mali Sultanlığı, Sokoto Halifeliği ve Kânim-Bornu Sultanlığı gibi büyük hükümdarlıklar varlıklarını devam ettirdiler.

Avrupalılar medeniyet getirme gibi bir bahane ile bu deren medeniyet havzasına tecrübesiz genç seyyahlarını

heyecanlandırıp saldıklarında aslında onların geriye dönebileceklerinden fazla emin değillerdi. Hakikaten çoğu uzun ve yorucu yolculuklarında ve özellikle de bölgeye geliş niyetleri anlaşılınca hayatlarından oldular. Belki bir sırda bir arpa boyu ancak yol alabilmişlerdi. Fakat çoğu efsaneyle karışık verdikleri bilgilerle Sahra ve Sahil bölgelerinin özellikle 20. yüzyılına tarihlerinde görülmedik şekillerde kararttılar. Verilen en ufak bilgi, bir ırmak, bir tepe veya dağ adı, vadiler, büyük ve küçük topluluklar artık Müslüman tarihçi ve coğrafyacılar tarafından İbn Battuta, İbn Haldun ve Hasan el-Vezân gibi benzeri olmayan eserlerdeki bilgilerle birleştirildiler. İngilizlerin, Almanların, Fransızların, İtalyanların, Belçikalıların, İspanyolların ve Portekizlilerin yapacakları tek bir şey vardı. Bu coğrafyalarda sahip olabilecekleri kadar geniş alanları kendi üzerlerine kaydedeceklerdi. Karşılarında onları bu topraklara 16. yüzyılın başından itibaren geçit vermeyen Osmanlı Devleti ve kıtanın kuzeybatı ucundaki Fas Hâkimliği vardı. Bunlar ya yok edilecekler ya da etkisiz kılınacaklardı. Maaşef birincisinin tarih sahnesinden silinmesi, ikincisinin de işgali ile önlerinde herhangi bir engel kalmadı.

Sahra-Sahil bölgesi toplumları, tarihin nice aydınlık devirlerinin, atılan her bir adımla sürüklediği karanlık bir sömürgecilikle birleşeceğini tahmin edemediler. Çok kolay bertaraf edecekleri ilk Avrupalı seyyahlara, misyonerlere, hatta askeri görevlilere şehirlerini, kasabalarını ve köyle-

rini, kısacası tüm yurtlarını açtılar. Oysaki onların niyetleri hiç de söyledikleri ile örtüşmeyecek boyutlardaydı. 1800'lerin başından 1900'lerin ilk yıllarına kadar tam bir sırda haklarında toplanan bilgiler Paris'te, Londra'da, Berlin'de, Roma'da, Madrid'de, Lizbon'da ve Brüksel'de çizilen haritalara işlendiler. 1884 yılı Kasım ayında Berlin'de başlayan Afrika'nın parçalanması toplantısı, 1885 yılı Şubat ayında tamamlandığında tarihe Berlin Konferansı olarak geçti. Kitada sözlü ifadelerle sahiplenilen yerlerin artık fiili işgallerinin önu açılıyordu. 1920'ye gelindiğinde toplam 85 bin km kara sınırı belirlendiği üzere yedi Avrupa ülkesi adına kayda geçirildi. Fransa tek başına 25 bin ve İngiltere ise 21 bin km sınır çizmişti.

Artık Afrika yerlilerinin henüz haberdar olmadıkları onlarca bölge yeni isimlerle sömürge adı altında Avrupalı devletlerin mülkü sayılmaktaydı. Fransız Afrikası, İngiliz Afrikası, Alman Afrikası, İtalyan Afrikası, Belçika Afrikası, Portekiz Afrikası ve İspanya Afrikası vardı. Ne var ki bu durum çok sürmedi ve 1950'li yılların öncesinde başlayan bağımsızlık hareketleri 1960'larda tüm kıtayı sardı ve 1980 öncesinde neredeyse tamamı bağımsız hâle geldi. Ancak Berlin'de sınırlar belirlenirken en az 1000 farklı mesele ileride komşu ülkeleri savaşlara sürükleyecek sorunlarla doluydu. Günümüzde 54 bağımsız Afrika ülkesi arasında yaşanan gerginliklerin temeli en az 150 yıl öncesindeki paylaşımlara kadar gitmektedir.

Afrika'yı tasvir eden erken dönem haritası (1710)

Berlin Konferansı 1884-1885

Sovyetler Birliği'nin Afrika'da güttüğü emelleri zamanla Çin'in özel niyetleri ile benzerlik göstermeye başladı. Her ne kadar Moskova'nın girişimleri 1990'lı yılları göremediyse de ikinci Asya gücü son 30 yılda kıtayı âdeta çepeçevre kuşatma siyasetini gizlemiyor. Bağımsızlık mücadelelerinin önemli bir kısmının boyandığı Marksist, Leninist, Maoçu, Komünist ve tüm Sosyalist hareketler yüzünden kıta 2000'li yıllara kadar doğru dürüst nefes alamadı. Dünyada hiç kalkınamaz diye tahmin edilen kıtalarda birçok ülke şahlarıya geçerken Afrika'lı ülkeler âdeta daha da kötü şartlarda bırakıldılar. Tek partili baskıcı yönetimler askeri darbelerle iyice karanlığa gömülmektedirler.

2000'li yıllara geldiğinde Afrika'nın tamamında bir anda ekonomik göstergeler büyük bir kalkınma hamlesini müjdeliyordu. Şayet bu anlık hamleler gerçekleşecek olursa Yeni Sömürgeci düzenler olarak Avrupalı idarecilerin varisi konumundaki yönetimler derhal kendi başlarına buyruk hâle geleceklerdi. Teknolojinin en gelişmiş imkânları ile tüm kıtanın topoğrafyası çıkarılmış, sadece çöllerden ibaret zannedilen Büyük Sahra ve güneyini çevreleyen Sahil bölgesinin her tarafında akıllara durgunluk veren maden yatakları tespit edilmişti. Sivil idarelerin bunları yeni ortaklıklarla dünyanın yeni gelişen devletleri ile paylaşacak olurlarsa Asya'da uyandırdıkları Çin ve Hindistan'ın benzeri Afrika'da ortaya çıkacak, bu da eski kıta Avrupa ile onun en batıdaki yüzü ABD'nin dünya hâkimiyetine en büyük

sekteyi vuracaktı. En iyisi klasik yöntemleri hareketlendirip bölge ülkelerinde 2020'li yıllarda üst üste darbe teşebbüsleri bir anda devreye girtilirdi. Ancak bu defa geçmişteki tecrübeleri tereyağından kıl çeker gibi idare edenler hiç beklemedikleri bir durumla karşılaştılar. Fransa 150 yıl içinde ilmek ilmek dokuduğu tüm ağlarını kaybediyor, dostu gördüğü ülkelere bile askerlerini çekmek zorunda kalıyor, hatta sefaretlerini kapattığı gibi tüm ticari faaliyetlerini durduruyordu.

”

**GÜNÜMÜZDE
54 BAĞIMSIZ AFRİKA
ÜLKESİ ARASINDA YAŞANAN
GERGİNLİKLERİN TEMELİ
EN AZ 150 YIL ÖNCESİNDEKİ
PAYLAŞIMLARA KADAR
GİTMEKTEDİR.**

“

Mali, Burkina Faso ve Nijer üçlüsünün toprakları 2,8 milyon km²'yi geçmekte, nüfusları ise 75 milyonu aşmaktaydı. Fransa'nın dört katı toprağa sahip bu üç ülke, içine düşürüldükleri her türlü iktisadî, siyasî, askerî ve diğer darboğazlardan kurtulmak için Fransızca kısaca AES dedikleri, yani "Sahil Ülkeleri İttifakı" dedikleri bir birlik kurdular. Daha önce üyesi oldukları ECOWAS adıyla bilinen Batı Afrika Devletleri Ekonomik Birliği'nden ayrılmadan bir yıl önce haber verilmesi şartı gereğince 29 Ocak 2025 günü bu birlikten koptular.

Şimdilerde Çad'ı da aralarına almak için özel görüşmelerine devam ediyorlar.

Sahil bölgesindeki yeni ittifak üyelerinin her birinin altın, elmas, uranyum, petrol, doğalgaz ve lityum gibi zengin maden yatakları onlarca senedir uluslararası madencilik şirketlerinin insafına bırakılmıştı.

Çünkü siyasî iktidarlar her birinin kuklası gibi hareket etmeye zorlanıyorlardı. Bunlar arasında mesela Mali'de 2023 yılında üretilen 65 ton altının 19 tonu sadece Loulo-Gounkoto madeninden Kanadalı Barrick Gold tarafından elde edilmişti. Fakat başkent Bamako'da merkezi hükümete ödemesi gereken 199 milyon dolarlık vergisini ödemediği için 11 Ocak 2025 günü Mali ordusuna mensup 20 kadar asker 250 milyon dolar değerindeki üç ton altına el koyup hükümetin merkez bankasına getirerek teslim etti. İşletme her ne kadar 8.000 çalışanın işsiz kalacağını bahane etse de borcunu ödeyerek 2018'den bu tarafa işlettiği madendeki hakkını kaybetmemek için anlaşma yolları aramaktadır.

Afrika genelinde olduğu gibi Sahra ve Sahil bölgelerinde geçmiş yıllarda yerel idareleri sol örgütlerle terbiye ettikleri dönem geride kaldığını gören çok uluslu şirketler, 1990'lı yıllardan itibaren kıtada hareketlenen İslamî uyanışlardan rahatsızdılar. Bir anda bunların aralarından bazı oluşumların silahlanmasıyla önü alınamayan terör örgütleri tüm bölgeyi sardı. Özellikle sivil ve savunmasız insanlara saldırıların arttığı döneme girildi. 10 milyon km²'lik devasa sahada Mağrip Elkaidesi, Boko Haram, DAESH'in Batı Afrika kolu ve daha birçok isimle birbirinden farklı örgütler her tarafta saldırılarını artırdılar. Şimdilerde Sahil Devletleri İttifakı aralarında ilk devrede 5

bin askerlik ortak bir güç kurdular ve bu sayede terör yapılanmalarının saldırılarını önlemeyi planlamaktadır.

Türkiye'nin tüm kıtada olduğu gibi Sahil bölgesi ülkeleri ile temasları 2010'lu yıllarda diplomatik temsilciliklerin açılmasıyla birlikte canlanmaya başladı. THY 54 ülke içinde 40'dan fazla başkent ve diğer bazı önemli şehir- lere de ağını yayarak 60'ın üzerinde noktaya uçmaktadır. Sahra-Sahil ülkelerinde iktisadi yatırımlar ve insani yardımlar büyük bir hızla devam etmektedir. Özellikle bu

üç ülkenin savunma ve güvenliği için en zaruri askerî teçhizat ve insansız hava araçlarının temin edilmesiyse terörle mücadelede artık üstesinden gelinebilir bir konuma geldi. Şayet Afrika'nın bu bölgesinde istikrar sağlarsa bunu son yüzyılın en büyük kalkınma hamlesi ve her alanda gelişme takip edecektir. Çünkü bu imkânlar yaşanan coğrafyanın her türlü kaynağa sahipken istenilen boyutta kullanılmamasıyla alakalıdır. Fransa'nın 1900'lerin başında Osmanlı Devleti ile girdiği rekabette devrin şartlarını kendi lehine kullanıp dış dünyaya bağıni kopardığı ve aşırı yakın takipte tuttuğu Sahra-Sahil bölgesi bugünün

Türkiye'si sayesinde bir asır öncesinin rövanşını almış görünüyor. ■

Prof. Dr. Ahmet KAVAS

Türk diplomat, akademisyen ve yazar.

1964 yılında doğdu. 1987 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 1989-1996 yılları arasında Türkiye Diyanet Vakfı bursuyla yüksek lisans ve doktora eğitimini Paris'te tamamladı. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde ve İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğretim üyeliği yaptı. Çad Cumhuriyeti Büyükelçiliği, Senegal Cumhuriyeti Büyükelçiliği ve Afrika ile ilgili konularda Başbakanlık Müşavirliği görevlerinde bulundu. Özellikle Afrika üzerine araştırmalar yapmakta olup bu alanda yayımlanmış kitapları, makaleleri ve İslam Ansiklopedisi'ne yazdığı maddeleri bulunmaktadır. Hâlihazırda Afrika Araştırmacıları Derneği (AFAM) nin kurucu başkanlığı görevini yürütmektedir ve İstanbul Ticaret Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Fransızca, Arapça ve İngilizce bilmektedir.

Ekspres Kargo**Dış Ticaret****Turizm Hizmeti****Fulfillment**

2024 yılı itibarıyla REMS Logistics olarak Afrika kıtasındaki lojistik faaliyetlerimizi genişletme kararı aldık.

Bu kapsamda, ilk adımımızı Gana'nın başkenti Accra'da atarak, bölgede stratejik öneme sahip bir ofis ve depo açılışı gerçekleştirdik.

Gana'daki başarılı operasyonlarımızın ardından, Fildişi Sahili'nde de lojistik hizmet ağıımızı genişletmeyi ve Afrika'daki varlığımızı daha da güçlendirmeyi hedefliyoruz. Bu yeni yatırımımız, bölgesel ticaretin gelişmesine katkıda bulunarak, hem yerel işletmelere hem de uluslararası firmalara hızlı, güvenilir ve entegre lojistik çözümleri sunmamıza olanak tanıyacaktır. Özellikle Türkiye ile Fildişi Sahili arasında sağlam bir ticaret köprüsü kurarak, ihracatçılar ve ithalatçılar için kesintisiz, güvenli ve hızlı lojistik hizmetleri sağlamayı amaçlıyoruz.

REMS Logistics olarak, Afrika'daki genişleyen lojistik altyapımız sayesinde tüccarların ve işletmelerin müşterilerine daha kısa sürede ve daha düşük maliyetlerle ulaşmasını desteklemeye devam edeceğiz. Afrika pazarındaki büyüme stratejimiz kapsamında, yenilikçi lojistik çözümlerimiz ve müşteri odaklı hizmet anlayışımızla bölgedeki ticaret ekosisteminin ayrılmaz bir parçası olmayı hedefliyoruz.

Detaylı bilgi ve fiyat teklifi için iletişime geçin.

☎ 444 4 363 - ☎ +90 532 212 22 77 - ✉ info@remsllogistics.com

🌐 www.remslojistik.com

Global Ticaretin Lojistik Çözüm Ortağı: REMS Logistics!

KÜRESEL LOJİSTİK VE DIŞ TİCARET AĞI KURUYORUZ

Türkiye, Avrupa, Çin, Hindistan, Orta Doğu ve Afrika ülkeleri arasında kesintisiz lojistik hizmetleri sunarak ithalat ve ihracat süreçlerinizi hızlandırıyor, operasyonlarınızı daha verimli hale getiriyoruz. Ayrıca dış ticaret danışmanlığı hizmetimizle tedarik zincirinizi yönetiyor, küresel pazarlarda büyümenizi destekliyoruz.

GÜVENLİ VE ZAMANINDA TESLİMAT SAĞLIYORUZ

Lojistikte zaman ve güvenilirlik en önemli unsurların başında gelir. Deneyimli ekibimiz, lojistik ağıımız ve operasyonel altyapımız sayesinde ürünlerinizin hedef pazarlara eksiksiz, güvenli ve tam zamanında ulaşmasını sağlıyoruz. Depolama, gümrükleme ve dağıtım çözümleriyle lojistik sürecinizi baştan sona yönetiyoruz.

ÇİN'DEN AFRIKA'YA ÜRÜN TAŞIMACILIĞI VE TİCARET DESTEĞİ SUNUYORUZ

Afrika'nın dört bir yanına uzanan geniş müşteri ağıımız sayesinde, Çin'in stratejik ticaret merkezlerinden toplanan ürünleri entegre lojistik çözümlerimiz ile tedarik zincirinizi optimize ederek, kesintisiz bir taşımacılık ve ticaret deneyimi sunuyoruz.

TURİZM HİZMETLERİMİZLE İŞ SEYAHATLERİNİZİ KOLAYLAŞTIRIYORUZ

Uluslararası ticaret ve lojistik süreçlerinde sık seyahat eden müşterilerimize yönelik kapsamlı turizm hizmetleri sunuyoruz. İş seyahati organizasyonu: Konaklama, ulaşım ve toplantı düzenlemeleriyle iş seyahatlerinizi verimli hale getiriyoruz.

DEPOLAMA VE FULFİLLMENT İLE KAPSAMLI HİZMETLER SUNUYORUZ

Uluslararası ticaretin karmaşık lojistik süreçlerini yönetmek bizim işimiz! REMS Lojistik olarak, taşımacılıktan gümrüklemeye, depolamadan dağıtıma kadar uçtan uca entegre lojistik çözümleri sağlıyoruz.

Afrika ülkelerine hem denizyolu hem de havayolu taşımacılığı hizmeti sunuyoruz:

Denizyolu Taşımacılığı: 20'lik ve 40'lık konteyner seçenekleri ile maliyet avantajı sunan çözümler,

Havayolu Taşımacılığı: Eko ve ekspres taşıma seçenekleri ile hız ve maliyet avantajını bir arada sunuyoruz.

Dış ticaret, lojistik ve turizm alanındaki uzmanlığımızla işinizi daha ileriye taşıyoruz! REMS Logistics ile güvenilir, hızlı ve profesyonel çözümlerle tanışın.

Detaylı bilgi ve fiyat teklifi için iletişime geçin.

☎ 444 4 363 - ☎ +90 532 212 22 77 - ✉ info@remsllogistics.com

🌐 www.remslojistik.com

İbrahim TIĞLI
Gazeteci

*PAN-AFRİKANİZM'DEN
AFRİKA GÜNÜ'NE*

*"Afrika Birliği
Amblemi"*

Pan-Afrikanizm, bugün en görünür uluslararası birlik ve beraberliğin simgesidir. Panslavizm, Panislamizm gibi akımlar, düşünce alanından uygulamaya geçişte başarısızlıklar yaşamalarına rağmen Pan-Afrikanizm'in düşünce ve teorik birikimden örgütlenme ve kurumsallaşmaya kolay bir şekilde geçtiğini söyleyebiliriz. Bağımsızlık sonrası Addis Ababa'da kurulan Afrika Birliği Örgütü'nün daha sonra, 2022'de isim değiştirilerek "Afrika Birliği"ne dönüşmesi, Pan-Afrikanizm'in uygulamadaki başarısını göstermektedir.

Afrika topluluklarının güçlü bir birliğe sahip olmasıyla aralarındaki iş birliği ve uzlaşmanın gelişeceği ve kalınmanın gerçekleşeceği düşüncesi bugün bile geçerliliğini korumaktadır. Fakat Pan-Afrikanizm'in Afrika topraklarında başlamadığını da söylemek gerekir. Belki de bu küresel düşünce hareketinin en önemli handikaplarından birisi, kıtanın kalbinden neşet etmemesi; fikir mecrasının ABD, İngiltere ve Fransa gibi ülkelerde doğmaya başlamasıdır. Diğer bir sorun da genelde Batılı tarzda veya modern eğitim almış Afrikalıların diasporada bu düşünce ve örgütlenmeyi teşekkül etmeye çalışmalarıdır. Pan-Afrikanizm'in diğer bir problemi de Frantz Fanon ne kadar karşı çıkmaya çalışsa da ırksal bir temele dayanmasıdır. İbrahimi dinlerden Yahudilik gibi Pan-Afrikanizm de savunucularına bir tercih sunmamakta, aktörlerinin siyahi olmasını zorunlu tutmaktaydı.

Pan-Afrikanizm, ortaya çıkış sürecinde kıtaya yönelik bir düşünce hareketi olmayıp Afrika'dan ayrılarak dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan Afrika kökenlileri kapsamaktaydı. Pan-Afrikanizm, sömürgecilğe karşı ortaya çıkmış bir politik-kültürel hareket olsa da ilk toplantısı, bir Afrika şehrinde değil; sömürgeciliğin başkenti Londra'da, bir İngiliz soylusunun himayesinde gerçekleştirildi. Yine de sömürgeciler hiçbir zaman Pan-Afrikanizm fikrini kabul etmediler ve en sert şekilde karşı koymaya çalıştılar, bir harekete ya da organizasyona dönüşmesini engellemek istediler. Çünkü Pan-Afrikanizm, her türlü yabancı egemenliğine karşı durmaya, Afrika çıkarlarının her şeyin üstünde olduğuna inanmaya ve harekete geçmeye çağırıyordu. Siyahi halkların köle edilmesine, ırkçılığa, Afrika'daki siyasi ve kültürel hegemonyaya başkaldırını esas alıyordu.

Afrika Birliği oluşturulurken dünyada yaşayan tüm Afrikalıları bütünlendirmeyi, sosyal, ekonomik, siyasi gelişimlerini sağlamayı ve ortak bir Afrika kültüründe birleşmeyi hedeflemiştir. Ayrıca Latin topluluklarından farklı olarak Afrika dillerini öncelemiş; geleneksel Afri-

ka dillerinin resmi dil olarak kabul edilmesini, medya ve eğitim dili olarak yaygınlaştırılmasını amaçlamıştır.

Pan-Afrikanizm'de, tüm Afrika ülkelerinin geçmişte yaşadıklarının ve sömürgecilerle karşılaştıklarında kendilerine uygulanan şiddet, baskı, entegrasyon, katliam vd. uygulamaların benzer olduğu ifade edilerek tüm kıtada ortak tarih ve ortak kaderin paylaşıldığı vurgulanır.

Pan-Afrikanizm'in aslında ABD'nin bağımsızlığı ile ortaya çıktığı varsayılır. Fakat bu varsayım, Pan-Afrikanizm'in sömürgecilikle bağlantılı olduğunu doğrulasa da sömürgecilğe karşı Afrika'daki direniş hareketlerini dikkate almaz. Oysaki Güney Afrika, Senegal, Somalî'deki direniş ve özgürlük mücadeleleri, ABD bağımsızlığından önce başlamıştır. ABD bağımsızlığının, ABD'deki Afrika kökenliler için bir uyanışa vesile olduğunu söylemek mümkündür. Fakat ABD'nin, Afrika'daki özgürlük hareketlerine doğrudan veya dolaylı bir etkisi yoktur.

Pan-Afrikanizm kongreleri 20. yüzyıl ile başlamıştır. 1900 Londra, 1919 Paris, 1921 Brüksel kongrelerinde kullanılan dil benzerdi. İrkçılıkla mücadele, sömürgecilik karşıtlığı, siyahi halkların özgürlüğü gibi konular üzerinden tartışmalar devam etmiştir. Avrupa ülkeleri, sömürgecilik geçmişlerine rağmen ABD'ye göre Pan-Afrikanizm fikirlerine karşı daha ilimliydi. ABD'de kölelik kaldırılmasına rağmen siyahiler, beyazlar karşısında eşit haklara sahip olamamışlardı.

Pan-Afrikanizm'in fikir babası Trinidadlı Sylvester Williams olduğu iddia edilse de Williams'ın bir düşünce önderi olmaktan ziyade bir organizatör olduğu söylenebilir. Çünkü Williams'ın Afrika kıtasına yönelik söyleyebilece-

Westminster Belediye Binası'ndaki Pan-Afrika Konferansına Davetiye Temmuz 1900

ği çok az şey olmuş, daha çok kıta dışındaki Afrikalıların sorunları ile ilgilenecekti.

Üzerinde durulması gereken noktalardan biri de ABD'den gelen siyahi köleler tarafından kurulan, Afrika'nın tek bağımsız ve özgür devleti olan Liberya'nın bu tartışmalarda bir varlık gösterememesidir. 1945'e kadar düzenlenen tüm kongreler, Afrika kıtası dışında ABD ve Avrupa devletlerinde gerçekleşmekteydi. ABD'deki kongrelerde ırkçılık, eşitlik, özgürlük gibi söylemler öne çıkarken Avrupa'daki kongrelerde sömürgecilik, bağımsızlık, birleşme fikirleri tartışılmaktaydı. Bu tartışmalarda çizgiyi ABD ve Avrupa'dan kıta Afrika'sına kaydıran da Pan-Afrikanizm ideolojisinin öncüsü Marcus Garvey olmuştur. Garvey, Afrikalıların Afrika'dan bağımsız düşünülmemeyeceğini söylemiş, birleştiriciliğin Afrika olması gerektiğini ifade etmiştir.

1945 Manchester Afrika Kongresi, diğerlerinden farklılık göstermiştir. Çünkü bu kongrede ana tema "haklar" değil; Afrika'da bağımsız ve özerk devletlerin kurulmasıydı. Sömürgecilğe karşı bir meydan okuma söz konusuydu. Sömürgecilğin merkezi İngiltere'de de kralliyete karşı bir başkaldırı seslendiriliyordu. Kongrenin sekreteri Gana'lı Kwame Nkrumah, bu görüşleri ifade ederken aynı zamanda Afrika milliyetçiliği ve siyasi uyanışın da temellerini atıyordu.

Nkrumah da Pan-Afrikanizm'i savunan diğerleri gibi Batı okullarında eğitim görmüş ve sosyalizme meyil göstermişti. Fakat onu diğerlerinden ayıran "Afrika Devleti" fikriydi. Nkrumah, Afrikalıların haklarına kavuşabilmesinin devlet ve birlik düşüncesinden geçtiğine inanıyordu. İngiltere'nin sömürgeci olan Gana, Nijerya, Sierra Leone ve Kuzey Kamerun'un ortak bağımsız bir Afrika devletinde birleşmesini ve Liberya'nın da dâhil olmasını istiyordu. Fakat öncelikle Gana'nın bağımsız ve kendi öz yönetimini gerçekleştirmesi gerekiyordu. Nkrumah, kongreden esinlenerek kurduğu Kongre Halk Partisi ile Pan-Afrikanizm'in ilk siyahi lideri olarak kabul gördü ve 1957'de Pan-Afrikanizm'in ilk zaferi olarak Gana'nın bağımsızlığını kazanmasında büyük rol oynadı.

Kwame Nkrumah, "Afrika Devletler Birliği"ni kurmak istiyordu. Fakat bu isteği, Gine dışında Afrikalı liderler tara-

findan kabul görmedi. Gine, bağımsızlığını kazandıktan sonra "Gana-Gine Birliği" kuruldu. Bu iki yeni bağımsız devletin bir birlik içerisinde bir araya gelmesi, ortak bir devlet yerine ortak bir "birlik" fikrini cazip hâle getirdi. Fildişi Cumhuriyeti, Etiyopya ve Tanzanya liderleri, Afrika'da ortak bir devlet fikrine sıcak bakmadılar ancak ortak bir örgüt fikrini desteklediler.

Etiyopya İmparatoru Haile Selassie, 22 Afrika ülkesinin liderini 23 Mayıs'ta Addis Ababa'ya çağırarak uzlaşma sağladı ve Afrika Birliği Örgütü 25 Mayıs 1963'te kuruldu. Afrika Birliği Örgütü, Afrika ülkelerinin kapsamlı bir şekilde bir araya gelmesini sağlarsa da Nkrumah'ın fikirleri benimsenmemişti. Nkrumah, ortak ordu, ortak vatandaşlık, ortak pasaport, ortak merkez bankası, ortak ticaret bölgesinden söz ediyordu. Bugün bile Afrika Birliği, Nkrumah'ın önerdiği hedeflere ulaşamamıştır.

“
*GARVEY,
AFRİKALILARIN
AFRİKA'DAN BAĞIMSIZ
DÜŞÜNÜLEMeyeCEĞİNİ
SÖYLEMİŞ,
BİRLEŞTİRİCİLİĞİN
AFRİKA OLMASI
GEREKTIĞİNİ İFADE
ETMİŞTİR.*

Afrika Birliği Örgütü, Afrika devletlerinin birliğini, dayanışmasını teşvik eder, Afrika halklarının daha iyi şartlarda bir hayat yaşamaları için iş birliğini savunur, Afrika halklarının bağımsızlıklarını, özgürlüklerini sağlamayı hedefler, sömürgecilğe karşı koymaya çağırır ve BM çatısı altında insan haklarını öncelerdi.

“
Afrika Birliği Örgütü, yapısal bir örgütten ziyade karşılıklı dayanışma ve iş birliğini geliştirmeye yönelik bir çatı örgütü şeklindeydi. Bağımsızlıkların desteklemeyi savunmasına rağmen daha geç dönemde bağımsızlığını elde eden Angola, Mozambik gibi ülkelerde etkili olamamıştı. İnsan haklarına ayrı bir önem verdiklerini ifade etseler de üye devletlerden Etiyopya, Sudan, Kenya, Uganda gibi ülkelere insan hakları ihlalleri yaşanmıştı. Afrika Birliği Örgütü, askeri darbelerle karşı da etkisiz kalmıştı. Örgütün kuruluşundan üç yıl sonra Nkrumah bir darbe ile devrilmiş, yine Etiyopya İmparatorluğu'na da bir darbe ile son verilmişti.

Afrika Birliği Örgütü, siyasi bağımsızlıkların desteklemesine rağmen Afrika ülkelerinin ekonomik olarak sömürgecilere bağımlılığı devam etmiştir. Afrika ülkeleri arasında ortak bir merkez bankası kurma fikri hayata geçirilemeyen Batı Afrika ülkelerinin Fransa Merkez Bankası'na olan bağımlılığı da sömürgeci-

YENİ UMUTLAR: YENİ BİR AFRIKA BİRLİĞİ

Afrika Birliği Örgütü, 2000'li yıllara kadar bir dayanışma örgütü olmaktan ileriye gidemedi. Soğuk Savaş Dönemi'nde tarafsız kalsa da askeri darbeler ile eski sömürgeciler arasında sürekli bir ilişki vardı. Özellikle Fransa'nın sömürgeci olduğu Mali, Burkina Faso, Gine, Togo, Gabon, Zaire gibi ülkelerde, askeri darbeler gerçekleştirildikten sonra bile sömürgeci devletlerle ekonomik dayanışma devam etti.

Soğuk Savaş Dönemi'nde İngiltere geri çekilirken yeni küresel aktörler devreye girdi. ABD ve Rusya varlık göstermeye başladılar. 1990'lı yıllardan sonra da Çin, Afrika'da etkili olmaya başladı. Rusya ve ABD, Afrika'nın yeni yol haritasında, Afrika Birliği Örgütü'nden daha belirleyici oldu. Rusya tarafından desteklenen Etiyopya, Sudan (Numeysi dönemi), Mozambik, Angola ve Gine Bissau'daki özgürlük hareketleri ile ABD tarafından desteklenen Uganda, Kenya ve Ekvator Ginesi gibi ülkelerde iç kanışıklıklar daha da hızlandı.

Afrika Birliği Örgütü'nün diğer bir başarısızlığı da Afrikalı sorunlara çözümler getirememiş olmasıdır. Sudan iç savaşı, Ruanda soykırımı, Kongo ve Burundi iç savaşlarında etkisiz kalmıştır. Ayrıca Somali, Nijer ve Mali'deki sorunlara çözümler sunamaması da Afrika Birliği Örgütü'nü yeni bir aşamaya yönlendirmiştir.

Afrika Birliği'nin teşekkülünde üç lider öne çıkmaktadır: Libya Lideri Kaddafi, Güney Afrika Devlet Başkanı Thabo Mbeki ve Nijerya Cumhurbaşkanı Obasanjo. Afrika'da ulusal bağımsızlık savaşları liderleri, yerlerini seçimle veya darbeyle iktidara gelen yöneticilere bırakmıştır. Bu yöneticiler güçlerini, bağımsızlık savaşlarının

da verdikleri mücadeleden değil; otorite ve yönetimdeki istikrarlarından almaktadırlar.

Afrika Birliği Örgütü'nün temelleri, Addis Ababa'da atılan Afrika Birliği'nin temelleri, Temmuz 2002'de Güney Afrika'nın Durban şehrinde atıldı. Aslında Afrika Birliği, Afrika Birliği Örgütü'nün bir devamıdır ve isim değişikliği ile beraber örgüte yeni eklemeler yapılmıştır. Örneğin "Afrika Barış Gücü" kurulmuştur. Afrika Barış Gücü, özellikle Somali'de, 2000'li yıllardan itibaren bölgesel askeri güç olarak etkili olmuştur.

Afrika Birliği, bugün 55 üye ülkeden oluşan kıtasal ve küresel uluslararası bir örgüt konumundadır. Afrika Birliği, 2023'ten itibaren G-20 ülkeleri arasında yer almasıyla birlikte uluslararası alanda ekonomik ve siyasi bir güç hâline gelmiştir. Artık Afrika Birliği'nin gündeminde, Afrika'nın sorunlarına Afrikalı çözümler vardır. Kıtada serbest ticaretin geliştirilmesi, ekonomik birliklerin güçlendirilmesi ve demokrasinin yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

AFRIKA GÜNÜ: ORTAK KITA ORTAK GÜN

Kwame Nkrumah, ortak bir Afrika düşerken belki ortak bir günde düşlemiştir. Afrikalıların ortak kutladıkları tek gün "25 Mayıs Afrika Günü" dür. Afrika Günü, sadece Afrika'da değil, dünyanın her bölgesinde kutlanmaktadır. Son on yıldır ülkemizde de kutlanan Afrika Günü organizasyonları içinde "Tüm Afrika'nın Dostları Derneği (TADD)" nin kutlamaları öne çıkmaktadır. TADD'i diğer kutlamalardan ayıran en önemli fark, hem yerel unsurların hem de Türkiye'nin ortak zeminde vurgulanmasıdır. Afrika Günü, Afrika Birliği Örgütü'nün kuruluş tarihi olan 25 Mayıs 1963 esas alınarak kutlanmaktadır.

Afrika Günü'nün bu yılki teması "adalet" olup Afrika kökenli insanlar için adaletin sağlanması arzulanmaktadır. Bugün "adalet" konusu, Afrika'nın en başlıca sorunlarından biridir. Sömürgecilerin oluşturduğu tahribatın etkileri, hâlâ birçok Afrika ülkesinde varlığını sürdürmektedir. Namibya'da Alman soykırımının; Mali, Burkina Faso, Nijer ve Çad'da ise Fransa'nın adaletsizliklerinin izleri görülmektedir.

Afrika ülkeleri önce özgürlüklerini, sonra bağımsızlıklarını kazandılar. Kendi kurumlarını kurdular, kendi ekonomilerini geliştirdiler. Şimdi ise Afrika için adalet vakti... ■

İbrahim TİĞLİ

Gazeteciliğe Akif Emre yönetimindeki Dünya Bülteni haber sitesinde başladı. TRT Türk için Güney Afrika'nın Cape Town şehrinde muhabir olarak görev yaptı. Anadolu Ajansı'nın Afrika editörlüğü kuruluşunda yer aldı ve Etiyopya'nın Addis Ababa kentinde Afrika Haber Müdürlüğü görevini üstlendi. Yeni Şafak gazetesi ve Gerçek Hayat dergisinde Afrika üzerine yazılar kaleme aldı. Beş yüzden fazla makalesi bulunan Tığlı, şu anda bağımsız gazeteci olarak kariyerine devam etmektedir. İngilizce yayın yapan *Wall Africa Journal* ve Türkçe yayın yapan *WATÜRK* haber sitelerinin kurucusudur.

Dr. Ensar KÜÇÜKALTAN

International Human Academy (IHA)
Direktörü

KONGO'NUN CESUR ADAMI:

PATRICE LUMUMBA

Lumumba, yaşamı ve uğradığı suikast sonucunda ölümüyle hem emperyalizm karşıtı söylemlere hem de Pan-Afrika düşüncesine ilham veren kişilerden biri olmuştur.

Fotoğraf: Wikipedia.org

25 Temmuz 1960 – Başbakan Lumumba
New York'taki BM Genel Merkezi'nde

”

*AFRİKA, TARİH
BOYUNCA
YETİŞTİRDİĞİ
ÖNEMLİ
ŞAHSİYETLERLE
İNSANA DAİR,
İNSAN İÇİN OLAN
TÜM SOSYOLOJİK
GERÇEKLERDE DE
KENDİNE YETEN BİR
KITADIR.*

”

Afrika her alanda kendi kendine yetecek bir kıtadır. Bunu yalnızca altın, bakır gibi madenler, doğal güzellikler ya da tarım, hayvancılık gibi faaliyetlerdeki bereketli çıktılarla sınırlamak mümkün değildir. Tarih boyunca yetiştirdiği önemli şahsiyetlerle insana dair, insan için olan tüm sosyolojik gerçeklerde de kendine yeten bir kıtadır. Bu zenginliğin, kimi zaman bazı Afrikalılar tarafından bile görmezden gelinmesi, belki de sömürge ve sömürge sonrası dönemlerde peşinden gidilecek gerçek halk kahramanlarının isimlerinin daha fazla duyulmasına mâni olan etkenlerden biri oldu.

Patrice Lumumba da onlardan biriydi. Lumumba, yaşamı ve uğradığı suikast sonucunda ölümüyle hem emperyalizm karşıtı söylemlere hem de Pan-Afrika düşüncesine ilham veren kişilerden biri olmuştur. İçine doğduğu dönemin ve sömürgecilerin karanlık düşünceleri ile mücadele etmiştir. Bu mücadele ilk meyvelerini verirken 1961 yılının başlarında bir suikasta kurban gitmiştir. Ondan rahatsız olanlar tarih sahnesinden silinirken Lumumba, bugün hâlâ anılmaktadır.

Sankara ile benzer bir son yaşayan Lumumba'nın hayatına değinmek için önce Kongo'da başlayan sömürge dönemine, burada oluşan yapının nasıl örgütlendiğine bakmak isabetli olacaktır. Nitekim bu bölge, kıtanın en zengin yer altı kaynaklarına sahip olması dışında Afrika'nın paylaşımını, uluslararası bir kongreye taşıyacak kadar büyük bir öneme sahiptir.

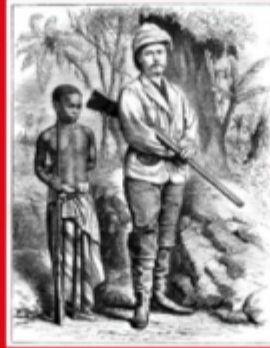
DEĞERLİ BİR HAVZA VE ONA SAHİP OLMA MÜCADELESİ: KONGO

Kongo'nun sömürgeciler tarafından keşfini sağlayan kişi Henry Morton Stanley'dir. Stanley, maceracı kişiliğinin yanı sıra New York Herald muhabiriydi. Bir misyoner ve aynı zamanda kâşiftir. Bir süredir kayıp durumdaki David Livingstone'u Afrika'da bulma görevinin kendisine verilmesiyle kıtaya adım atmış, ilk yolculuğunda Zanzibar'a ulaşmıştır. Aradığı Livingstone'u, bugün Tanzanya'nın Demokratik Kongo Cumhuriyeti sınırında kalan Ujji şehrinde bulmuştur. Sonrasında İngiltere'ye dönmüş, Livingstone'un ölüm haberinden sonra da Afrika'ya ikinci seferini düzenlemeye karar vermiştir.

İkinci seferinde Nil Nehri'nin kaynağını bulmak üzere çalışmalar yapmaya başlamış ve Nyanza Gölü'nün Nil'in kaynağı olduğunu tespit etmiştir. Bugünkü Uganda sınırları boyunca ilerlerken Buganda Kralı Mutasa ile tanışmıştır. Mutasa, Stanley'in saraydaki İslamiyet karşıtı propagandası üzerine 1875 yılı Ekim ayından 1876 Mart ayına kadar yetmiş kadar Müslümanı diri diri yaktırmıştır (Avcı; Kavas, ty.). Ardından Kongo havzasına yönelen Stanley buradaki zenginlikleri keşfetmiştir. Kongolulardan gördüğü sıcak karşılardan sonra büyük zenginlikler hayal etmiş ve şunları eklemiştir:

"Karşılaştığım her samimi yüzü yerde, şu anda yaşadığı verimsizlik durumundan kurtulması adına bana bir yardım vaadi görüyorum: Ona bir çiftçinin güçlü uzuvlu çocuğuna baktığı saygıyla bakıyorum. O, asker-işçi saflarında geleceğin bir üyesidir. Kongo havzası, onun sınıfından yeteri kadarını alabilirsem uçsuz bucaksız, üretken bir bahçe hâline gelebilir." (Wrong, 2000:33).

Stanley, değerli ağaçları, fildişlerini ve mineralleri sistematik olarak ayrıntılı bir biçimde açıklamıştır. Yapıtığı hesaba göre Kongo havzasında yaklaşık on beş bin sürü ve bu sürülerde yaklaşık iki yüz bin fil olduğu ve

Henry Morton Stanley

her birinin yaklaşık yirmi üç kiloluk fildişi taşıdığını varsaymaktadır. Bu hesabın ekonomik karşılığı beş milyon pounddur (Stanley, 1985: 356). Ekonomik olarak büyük fırsatlar sunan değerli havza, Stanley tarafından önce İngilizlere önerilmiş, umduğu karşılığı alamadığında Belçika Kralı İkinci Léopold'un kapısını çalmıştır. Léopold, kendisine sunulan bu cazip teklifi geri çevirmemiş ve Stanley'in gösterdiği doğrultuda Kongo'ya sahip olmak için gerekli adımları atmaktan geri durmamıştır. Stanley, bölgede her zamanki Afrika misafirperverliği ile karşılandıktan

sonra yerlilerin, üzerinde tam olarak ne yazdığını anlamadıkları anlaşmalar imzalamalarını sağlamış, mülk sahiplerinin anlaşmalara koyduğu X işaretiyle bunları yürürlüğe koymuş ve pek çok yerleşim alanının kullanımı bu şekilde Léopold'a geçmiştir. Stanley 1884'te Léopold'un sarayına döndüğünde en az beş yüz antlaşmayla övünebilir durumdaydı. Ayrıca Kongo'nun ilk başkenti ve Léopoldville kasabası (bugünkü Kinşasa) olan Viv'yi kurduğu haberini de vermiştir. Bunlar gerçekten de Kral için büyük hediyeler anlamına gelmektedir (Zeilig, 2008: 3). Zaman içerisinde Léopold'un Kongo'daki egemenliği hızla artmış ve devasa boyutlara ulaşmıştır. Nitekim onun adına bölgeye gelenler tipik bir sömürge mantığıyla Kongo halkına zulmetmeye başlamıştır. Kongoluların

“
*BERLİN KONFERANSI, 15
KASIM 1884 İLA 26 ŞUBAT
1885 TARİHLERİ ARASINDA
DÜZENLENEN VE SONUCUNDA
YEDİ BÖLÜM VE OTUZ
SEKİZ MADDELİK BİR
ANLAŞMANIN ORTAYA ÇIKTIĞI
KONFERANSTIR.*

”

kendi topraklarında köle hâline getirilmesi bu şekilde başlamış ve büyük bir hızla devam etmiştir.

Sömürge arayışının hızlandığı ve Batı ülkelerinin Afrika'da egemenlik yarışına girmeye başladığı dönemde, bu ülkelerin aralarındaki paylaşımı daha net bir şekilde düzenleme ihtiyacı belirmiş ve bu sebeple uluslararası bir konferans tertip edilmesine karar verilmiştir. Bu konferans, bağımsızlığına dek Kongo'nun geleceğine yön verecektir.

**BAŞKASININ TOPRAKLARINI PAYLAŞMAK:
BERLİN KONFERANSI**

Berlin Konferansı, 15 Kasım 1884 ila 26 Şubat 1885 tarihleri arasında düzenlenen ve sonucunda yedi bölüm ve otuz sekiz maddelik bir anlaşmanın ortaya çıktığı konferanstır. Sonuçları açısından Afrika'da yaşanan sömürgecilik hızını ve yıkım gücünü artıran bir süreç olarak görülmektedir.

Başlıca düzenlenme sebebi, tüm kıtaya yayılan Avrupa güçlerinin birbirlerinin "egemenlik" haklarına müdahalelerinin önlenmesi ve yeni yerleşilen yerler üzerinden çatışma veya savaşların başlamasını engellemektir. Almanya'nın başını çektiği bu konferansın en önemli hususu, Kongo havzası üzerindeki paylaşım savaşının sonlandırılması ve Afrika'nın sömürsünün doğal bir süreç dâhilinde devam ettirilmesi olmuştur. Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya-Macaristan, Belçika, Danimarka, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, Portekiz, Rusya, İspanya, İsveç-Norveç Krallığı, Osmanlı Devleti konferansa katılan ülkelerdir.

Fotoğraf: Anıyurtlu / Anıyurtlu

Konferansın sunumu noktasında kullanılan dil önemlidir. Aslında Afrika'yı bölme ve sömürme planının teoriden pratiğe dökülmesi için yapılan bu konferansın amacı, Afrikalıları rahatsız etmemek için ticaret bölgesi kurulması, serbest dolaşımın sağlanması gibi ilkelerin yaygın hâle getirilmesinin önünü açmak olarak lanse edilmiştir (Şahin, 2018: 4). Konferansın Kongo açısından en kritik maddesi Özgür Kongo Devleti'nin kurulmasının kararlaştırılması ve mülkiyetinin de Belçika Kralı Léopold'a bırakılmasıdır. Koskoca bir ülkenin, başka bir ülkenin kralının şahsi mülkiyeti hâline getirilmesi utanç duyulacak vakalardan biri olarak hatırlanacaktır. Kralın yaptığı zulüm ve Kongoluların gözyaşları da hafızalarda durmaktadır. Afrika'nın sahibi Afrikalıların yok sayılması, zaman içerisinde sömürünün, köleliğin ve buna bağlı olarak misyoner hareketlerin de artışını beraberinde getirmiştir. Kongo, daha sonrasında kralın şahsi mülkiyetinden alınıp Belçika'ya bırakılacak ve sömürü artık bireysel bir idareden organize bir yağmaya dönüşecektir.

**EMPREYALİZME KARŞI
MÜCADELE VE LUMUMBA**

Patrice Lumumba, 2 Temmuz 1925'te Katak-Kombe bölgesindeki Onalua köyünde doğmuştur. Tetela etnik kökenine mensup bir ailede yetişmiş ve Tetela dilini konuşarak büyümüştür. Lumumba, sömürü dönemine yakinen şahit olmuş ve içinde bulunduğu durum ona küçük yaşlardan itibaren rahatsızlık vermiştir. O dönemde diğer yerlerde olduğu gibi Katak-Kombe'de de

Fotoğraf: Encyclopaedia.com

Léopold'un emriyle halk tarlalarda ve çeşitli üretim alanlarında çalıştırılırken diğer yandan misyonerlerin etkisi de artmıştır. Oluşturulan sömürü düzeni içerisinde yeterli kadar çalışmadığı düşünülen kişilere büyük baskılar yapılmakta ve bu baskılar cezalandırmalara dönüşmektedir.

Zorlu bir dönemde dünyaya gelen Lumumba, henüz çocukluk döneminde arkadaşları arasında baskın bir karakter olduğunu göstermeye başlamıştır. İki çocukluk arkadaşının anlattığı bir hikâyeye onun çocukluk çağındaki özgüvenini ortaya koymaktadır. O, ilkokulun dördüncü yılındayken bölgenin sömürge temsilcisi, pamuk ve kauçuk üretimini izlemek için Onalua'yı ziyaret etmiştir. Temsilci, Onalua sakinlerinden gelen pamuğun kalitesinden dert yanmaktadır. Adamın bu tavrından korkan, çekinen köylüler, özür dileyerek ona tavuk ve yumurtalarını teklif etmişlerdir. Lumumba öfkelenir ve "adamı pusuya düşürmek" için iki arkadaşıyla gizlice örgütlenirler.

adımlardan biri, okul meselesi sebebiyle Stanleyville trenine binerek oraya gitmesidir. Memuriyetle tanışması, yerleştiği yeri evi kabul etmesi ve geleceğe dair hayaller kurması burada olmuştur. Stanleyville oldukça kritik bir bölgeydi. Bakır zengini Katanga eyaleti ile Güney Afrika'yı birbirine bağlayan bir demiryolu bağlantısı açılmış ve elmas madenciliğinin alanı genişlemiştir. 1930'a kadar Kongo, dünyadaki endüstriyel elmasların en az %50'sinin üretimini üstlenmişti. Diğer bir üretim alanı ise sömürge devleti tarafından kârlı bir ihracat ürünü olarak teşvik edilen pamuktu. İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine yakın yıllarda Kongo, dünyadaki kobaltın yüzde yetmiş üçünü ve dünyanın bakır arzının yüzde on beşini üretmekteydi (Mulopo, 1992: 31).

Stanleyville, Kongo'nun ileride elde edeceği bağımsızlığın ayak seslerinin duyulduğu yerlerden biri olmasıyla ünlenmiştir. Bölgedeki ağır üretim şartları, bir süre

Sonuçlardan korkan arkadaşları, Lumumba'yı terk ederken o beyaz adamla tek başına yüzleşmeyi göze almıştır. O yaşında bir etkisi olmasa da temsilci, gördüklerinden etkilenerek Lumumba'nın babasıyla görüşmek istemiştir (Zeilig, 2008).

Bölgedeki iki okul da misyonerlere ait olduğundan çok fazla eğitim seçeneği yoktu. Lumumba ilkokula Katolik misyonerlerin açtığı okulda başladı. Misyoner okullarındaki öğretmenlerin çoğu aynı okullardaki öğrencilik yıllarından sonra öğretmen olmuşlardı. Fransızca, ders olarak müfredatta bulunmasına rağmen öğretimin çoğu yerel dilde veriliyordu. Lumumba bu okuldan bir öğretmenle yaşadığı sorun yüzünden ayrılmıştır. Öyle ki sorun yaşadığı öğretmeni, daha sonra kayıt yaptırdığı okula da onun hakkında olumsuz referans vererek zorlukların devamına sebep olmuştur. Hayatını değiştirecek en önemli

LUMUMBA, SÖMÜRÜ DÖNEMİNE YAKİNEN ŞAHİT OLMUŞ VE İÇİNDE BULUNDUĞU DURUM ONA KÜÇÜK YAŞLARDAN İTİBAREN RAHATSIZLIK VERMİŞTİR.

örneğidir. Paternalist anlayışa göre Belçika, bağımsızlığa hazır kabul edilene kadar "çocuğunu" eğitmiş ve geliştirmiştir. Lumumba, Belçika tarafından eğitildiğine göre becerilerini ve eğitimini onlara borçlu olmalıydı (Blommaert & Verschuere, 1987). 1954'te Lumumba, Stanleyville'deki en önemli organizasyonlardan biri olan *Association des Évolués de Stanleyville* (AES) başkanlığına seçilmiştir. 1955'te, bir grup évolués ile hükümet sponsorluğundaki bir turda Belçika'yı ziyaret etmiş ve bu turda, Kral Baudouin ile tanışmıştır. Birçok organizasyona katılması, dil ve retorik yeteneğine sahip olması nedeniyle Lumumba, istisnai bir entelektüel olarak kabul edilmiştir (Gerard, 2015: 15). Kendi-

sonra işçi sınıfının hak taleplerini beraberinde getirmiştir. Sömürge altındaki bir ülkedeki işçi hakları talebinin yalnızca şartların iyileştirilmesi hedefinde olmayacağı, bir adım ötesinin egemenlik talebini beraberinde getireceği açıktır. Nitekim 1941 yılındaki grev, geniş bir alana yayılmış ve Elisabethville'e kadar ulaşmıştır. Asayişin sağlanamayacağından korkan yönetimin bölgeye asker sevk etmesi ve ücretlerin artırılması sözü grevi kırmaya yetmemiş ve can kayıpları yaşanmıştır (Perrings, 1979: 227). Grevler aralıklarla sonraki yıllarda da sürerken Stanleyville, Lumumba'nın kendini geliştirdiği ve bunu hissettirdiği yer olmaya başlamıştır.

Çok iyi olmayan Fransızcasını geliştirdikten sonra yazırlığa başlayan Lumumba, *La Croix du Congo*, *L'Afrique et le Monde* ve *La Voix du Congolais* isimli süreli yayınlarda çeşitli yazılar yazmıştır (Zellig, 2008: 240). Yazılarında salt sömürge düşmanlığından çok siyah ve beyazların uyum içinde yaşama gerekliliğine vurgu yapmıştır. Sömürge yönetiminin gerçekliği ve acı yönü ise beyaz bir kadının Lumumba'ya kendi ülkesinde "pis maymun" şeklindeki hitabıyla kendini göstermektedir. Afrikanın çekingenliğinin bitmesi gerektiğine dair inancı burada pekişmiştir (Woodard, 2006: 58).

Lumumba, bir süre sonra évolué statüsüne ulaşmıştır. Bu statü, "uygar" olduklarını kanıtladıkları bir sınavı geçen siyah orta sınıfa verilen bir ünvanıdır. Bu ayrıcalıklı statü, Avrupa standartlarına göre "eğitilen" Kongolulara verilmekteydi. Évolués statüsü, bu dönemde Batılı sömürgecilerin sahip olduğu paternalist anlatının tipik bir

sinin daha önce kaleme aldığımız mektubunda belirttiği gibi hem Kongolular hem Belçikalılar tarafından farklı bir konumda tutulduğu gerçektir. Belçika ve sömürge yönetimi hususlarında fikrinin tamamen değiştiği ve sömürge karşıtı kimliğe büründüğü dönem, hapsedildiği ve uğradığı ırkçılığın dozunun en yüksek seviyeye ulaştığı zamandır. Yaşadıkları, onu, artık bağımsızlığın en önde gelen savunucularından biri hâline getirecektir.

Stanleyville sonrasındaki durağı Léopoldville olmuş ve burada siyasetin daha fazla içinde olma fırsatı yakalamıştır. Léopoldville'de bira satıcısı olarak işe girmiş ve sattığı Polak birasını överek belagatini geliştirmiştir. İş vesilesiyle bar ve salonlarda siyaset tartışırken ağıni genişleterek popüler bir isim olmuştur. Lumumba, siyasi parti olarak Kongo Ulusal Hareketi'ne (*Mouvement National Congolais*; *MNC*) katılmış ve 10 Ekim 1958'de örgütün başkanlığına seçilmiştir (Lumumba the Political Actor, 2019).

Kongo'yu bağımsızlığa götürecektir olayların fitilinin ateşleneceği bu şehir ve Lumumba ile birlikte yeni bir söylem geliştirecek olan Kongo Ulusal Hareketi (*Mouvement National Congolais*; *MNC*) Kongo tarihi için büyük bir önem taşımaktadır. Siyasi yükselişi sırasında Lumumba meslektaşları tarafından da saygın bir konuma yükselmiştir. Gana'daki Altıncı Pan-Afrika Konferansı'na davet edilmiş ve oradaki etkileyici konuşmasında şöyle demiştir:

"Bizi tüm Afrika ülkelerinin ve tüm dünyanın nitelikli liderleriyle buluşturan bu tarihi konferans bize bir şey gösteriyor: Bizi ayıran sınırlara, etnik farklılıklarımıza

"BİZİ AYIRAN SINIRLARA,
ETNİK FARKLILIKLARIMIZA
RAĞMEN AYNI VİCDANA
SAHİBİZ, GECE GÜNDÜZ
İSTIRAP İÇİNDE YIKANAN
AYNI RUH, AFRİKA KITASINI
BAĞIMSIZ KILMAK İÇİN
AYNI İSTEK..."

(MCKOWN, 1969: 6).

rağmen aynı vicdana sahibiz, gece gündüz ıstırap içinde yikanan aynı ruh, Afrika kıtasını bağımsız kılmak için aynı istek..." (McKown, 1969: 6).

1959 yılında Kongo'nun bağımsızlık süreci hızlanmıştır. Süreç boyunca, Lumumba ve artan milliyetçi ve sömürgecilik karşıtı söylemi Belçikalıların giderek daha fazla rahatsız etmiştir. Belçikalılar, Lumumba'nın görüşlerini fazla radikal gördüklerinden daha ılımlı ve "Batı yanlısı" Tshombe'nin bir hükümet kurabileceğini umuyorlardı. Katanga'da Tshombe ve partisi CONAKAT'ı (*Confédération des associations tribales du Katanga*) desteklemeye başladılar (PANAF, 1973: 99). Belçika hükümeti, silah, insan gücü ve mali destek göndererek ağırlıklı olarak maden zengini olan bu bölgede bulunan ekonomik çıkarlarını güvence altına almayı ummuştur.

Dekolonizasyon sürecindeki dönüm noktası, 4 Ocak 1959'da Léopoldville'de patlak veren Avrupa karşıtı ayaklanmanın sonucunda güvenlik güçlerinin müdahalesiyle birlikte çok sayıda Afrikanın ölümüyle sonuçlanmıştır. Siyasi olarak Kongo'nun üç lider arasında bölünmesine neden olan Belçika hükümeti, olayların büyümesi ve büyük yankı bulması sebebiyle geniş bir yelpazedeki milliyetçi örgütleri Ocak 1960'ta Brüksel'de bir Yuvarlak Masa Konferansı'na davet etmiştir. Altı ay sonra, 30 Haziran'da, Kongo resmen bağımsızlığına kavuşmuş ve hızla kaos sürüklenmiştir. Bağımsızlık gününden kısa bir süre sonra, yeni kurulan ulus devlet çeşitli zorluklarla karşılaş-

mıştır. Kongo ordusu *Force Publique*'nin isyanıyla başlayan süreçte olaylar tüm ülkeye yayılmıştır. Yönü belli olmayan şiddet dalgası sömürgecilerin vatandaşlarına da yönelmiş ve Belçika hükümeti buna tepki olarak birliklerini bölgeye göndermiştir. Çıkan kargaşada Belçika birlikleri, Kabalo'da bazı sivilileri kurtarmaya çalışırken *Force Publique* ile çatışmıştır. 11 Temmuz 1960'ta Tshombe liderliğinde Katanga bölgesi Kongo Cumhuriyeti'nden bağımsızlığını ilan etmiştir. Katangalı ayrılıkçılar, Tshombe'ye Lumumba'dan çok daha fazla güvenen Belçika hükümeti tarafından hemen desteklenmiştir. Bu desteğin ana sebeplerinden biri, Lumumba'nın Katanga'da bulunan madencilik şirketlerini kamulaştıracağı ve böylece ülkedeki en önemli ekonomik varlıklarını Kongolulara devredeceği korkusuydu.

Sonraki aylarda iç karışıklık, dış etkenlerin de etkisiyle büyümüştür. Katanga'nın bağımsızlığını, Güney Kasai bölgesinin bağımsızlığı izlemiştir. Tüm bu gelişmeler Lumumba üzerindeki baskıyı artırmıştır. Batılı ülkeler, hem Tshombe hem de Lumumba ile müzakerelerin sonuçsuz olduğunu düşündükleri için Kongo'da bir liderlik değişikliği istemişlerdir. Katanga'nın büyük yer altı zenginliklerinin paylaşımına dair soru işaretleri ile başlayan sürecin, "komünist" ve "radikal" olarak tanımladıkları Lumumba'nın kontrolden çıkması ile devam ettiğini iddia etmişlerdir. Başkan Kasavubu'ya, başbakanını görevden alması için yapılan baskı sonuç vermiş ve 5 Eylül 1960'ta Lumumba görevden alınmıştır. Bu hamle kargaşayı büyütmeyle kalmamış ülkesini seven bir liderin ölümüne de yol açmıştır. Batılı güçlerle de yakın bağlantıları olan genç Genelkurmay Başkanı Mobutu, Léopoldville'den kaçmaya çalışırken Lumumba'yı tutuklamış

1884 Berlin Konferansı

ve onu Katanga ayrılıkçılara teslim etmiştir. 17 Ocak 1961'de öldürülen Lumumba'nın cesedi kaybolmuş ve ölümünün üstü örtülmeye çalışılmıştır. Ölümünden sorumlu tutulan Belçika ve ABD, olaya dair kanıt eksikliği sebebiyle hiçbir zaman Lumumba'nın bedelini ödemek zorunda kalmamıştır. Son fotoğrafında bakanları ile birlikte ayrılıkçı Tshombe askerlerinin elinde görülen Lumumba, iktidarda altı ay kalabilirken düşmanlarının umduğunun aksine Afrikalıların mücadelesinde hâlâ iktidar ortaklarından biridir. ■

Dr. Ensar KÜÇÜKALTAN

İstanbul, Üsküdar doğumludur. 2012 yılından itibaren çeşitli insani yardım kuruluşlarında profesyonel olarak çalışmış ve saha koordinatörlüğü yapmıştır. Bu kapsamda, birçok Afrika ülkesinde bulunarak sivil toplum projeleri yönetmiş ve akademik çalışmalar yürütmüştür.

Çeşitli sivil toplum kuruluşlarında danışmanlık ve yönetim kurulu üyeliği yapmıştır. Çalışmaları; Afrika-Çin ve Afrika-Rusya ilişkileri, Pan-Afrika düşüncesi, Afrika'da yumuşak güç, kalkınma, sivil toplum ve siyasi yönelimler üzerine yoğunlaşmaktadır.

Daha önce Afrika Koordinasyon ve Eğitim Merkezinde Genel Koordinatör olarak görev üstlenmiştir. Yayımlanmış altı kitabı bulunmakta olup çeşitli düşünce kuruluşları ve fikir mecralarında yazılar yazmaya devam etmektedir.

Hâlen International Human Academy (IHA) Direktörü ve Sekizinci Kita Danışmanlık Şirketi Genel Müdürü olarak görev yapmaktadır.

Blommaert, J., & Verschueren, J. (1987). *The Pragmatics of International and Intercultural Communication*. Antwerp: John Benjamins.

Gerud, E. (2015). *Death in the Congo: Murdering Patrice Lumumba*. Harvard University Press.

Jere, R. J. (2018, Ocak 18). Patrice Lumumba in his own words: "Neither brutality nor cruelty nor torture will ever bring me to ask for mercy; for I prefer to die with my head unbowed...". *New African*: <https://newafricanmagazine.com/16082/adresinden-aldndi>.

Kavas, A., & Avcı, M. (2012). <https://islamansiklopedisi.org.tr/ugunda-adresinden-aldndi>.

Lumumba the Political Actor. (2019, Ocak 22). *Innovative Research*: <https://innovativeresearchmethods.org/lumumba-the-political-actor/> adresinden alındı.

McKown, R. (1969).

Lumumba; a Biography. Dobleday & Company, Inc.

Mulopo, L. K. (1992). *P. Lumumba: Justice pour le héros*. Paris: Editions L'Harmattan.

PANAF. (1973). *Patrice Lumumba (Panaf Great Lives)*. London: Panaf Books.

Perrings, C. (1979). *Black Mineworkers in Central Africa*. Holmes & Meier Publishers, Inc.

Şahin, G. (2018). 'Afrika'nın Sümürgeleştirilme Sürecinde Berlin Konferansı (1884-1885) ve Afrika Basımına Yansımaları.' *International Journal of History* 10(1): 247-68.

Woodard, K. (2006). *Amiri Baraka, The Congress of African People, And Black Power Politics from 1961 United Nations Protest to the 1972 Gary Convention*. P. E. Joseph içinde, *The Black Power Movement: Rethinking the Civil Rights-Black Power Era* (s. 55-78). Oxon: Routledge.

Wrong, M. (2000). *In the Footsteps of Mr Kurtz*. London: Fourth Estate.

Zellig, L. (2008). From 'whiteman in rags' to revolutionary nationalist: Patrice Lumumba 1925-1960. *Social Dynamics*, 34(2), 227-258.

Api MAYA™

"Kaz Dağları'ndan"
Doğal Arı Ürünleri

DÜNYANIN EN LEZZETLİ BALI ÖDÜLÜ

7 YILDA
5 DÜNYA BİRİNCİLİĞİ
VE TOPLAM
11 ULUSLARARASI ÖDÜL

Dr. Serhat ONUR

*Tüm Afrika'nın Dostları Derneği
(TADD) Kurucu & Başkan Yardımcısı*

AFRİKA'DA SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİM¹

¹ Bu yazıda, editörlüğünü H. Hüseyin Eker, Serhat Onur ve M. Emin Yıldırım'ın yaptığı, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı tarafından 2022 yılında yayımlanan "Afrika'nın Sağlık Görünümü" isimli kitaptan yararlanılmıştır.

*ANNE VE ÇOCUK ÖLÜMLERİNİN
AFRİKADA ÇOK YÜKSEK OLMASI,
SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİMDEKİ
YETERSİZLİĞİ GÖSTERMEKTEDİR.*

Sıtma (malaria) hastalığının sebebi: sivrisinek

Afrika, yüz ölçümü ve nüfus yoğunluğu bakımından dünyanın en büyük ikinci kıtasıdır. Dünya üzerindeki toprakların %25'ini, nüfusunun ise %15'ini barındırır. Doğal kaynaklar açısından yeryüzünün en zengin coğrafyalarından birisi olan Afrika, dünyanın en az gelişmiş kıtasıdır. Birleşmiş Milletler'in 2019 yılı "İnsani Gelişmişlik Endeksi" ne göre, listenin son 20 ülkesinin tamamı, son 50 ülkesinin ise 39'u Afrika'dadır. Dünya Bankasına göre önümüzdeki dönemde kıtanın ekonomik gelişmişlik düzeyini artırmak adına hiçbir şey yapılmazsa dünyadaki her on yoksuldan dokuzu Afrikalı olacaktır.

2020 yılı için küresel düzeydeki nüfus artışı %1,1 iken, Afrika kıtasında bu oran %2,7'dir. Dünyanın en hızlı nüfus artışına sahip kıtası Afrika'da doğum kontrolünün olmaması bu artıştaki en büyük etkidir. 1980'de kadın başına 6,6 canlı çocuk düşen kıtada, 2017 DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) verilerine göre kadın başına 4,5 canlı çocuk düşmektedir. Bu sonuçlara göre Afrika kıtası -son yıllarda bir düşüş olsa da- nüfus artış hızı oranı ile hâlen dünyada en üst sıradadır. 2010 yılında 46,7 yıl olan ortalama yaşam süresinde, son yıllarda gözle görülür bir artış olmuş ve 2021 verilerine göre ortalama yaşam 56,5 yıla yükselmiştir.

Afrika kıtasında, son yıllardaki nispeten olumlu gelişmelere rağmen sağlık alanındaki göstergeler maalesef arzu edilen seviyede değildir. Örneğin en önemli sağlık göstergeleri arasında bulunan "5 yaş altı çocuk ölümleri" 2000 yılında 1000 canlı doğumda 156 iken, 2018 yılında 76'ya gerilemiştir. Bu düşüş sevindirici olsa da hâlâ Avrupa kıtasının 8 katından fazladır (2018 Avrupa kıtası 5 yaş altı çocuk ölüm oranı 1000'de 9'dur). Diğer bir gösterge olan "Anne Ölüm Oranı" ise 2000 yılında 100.000 canlı doğumda 857 iken, 2017 yılında 525'e gerilemiştir. Fakat bu oran Avrupa kıtasındaki anne ölüm oranının yaklaşık 40 katıdır (2017 Avrupa kıtası anne ölüm oranı 13/100.000). DSÖ tarafından bildirilen kabul edilebilir oran, 100.000 canlı doğumda 70'tir. Afrika'da, kabul edilebilir oranda sadece 3 küçük ada ülkesi vardır: Cape Verde, Seyşeller ve Mauritius. Dünyada, doğumda ölen anne oranının en yüksek olduğu ilk 25 ülke Afrika kıtasındadır. Bu konuda dünyada en yüksek orana sahip ülke, 1360 anne ölümü ile Sierra Leone, en düşük orana sahip ülke ise 100.000 canlı doğumda sadece 3 anne ölümü ile Finlandiya'dır.

Anne ve çocuk ölümlerinin Afrika'da çok yüksek olması, sağlık hizmetlerine erişimdeki yetersizliği göstermektedir. Bunlar arasında anne ve çocuk sağlığı için önemli

parametrelerden biri olan bağıışıklanma hizmetlerinin, sağlık insan gúcünün ve anne çocuk sağlığıyla ilgili sağlık altyapılarının yetersizliği ön plana çıkmaktadır. Bu sorunların arkasında ise büyük oranda ekonomik problemler bulunmaktadır. Sağlık finansmanının yetersiz olduğu Afrika ülkelerinde, önemli bir gösterge olan "kişi baři sağlık harcaması" çok düşük bir seviyededir. Kongo, Eritre ve Etiyopya'da yıllık kişi baři sağlık harcaması 15 ABD Doları civarı iken, bu miktar Norveç, İsviçre ve ABD'de yaklaşık 9.000 ABD Dolarıdır.

Maalesef bulaşıcı hastalık istatistikleri yönünden de Afrika kıtası, küresel ortalamaların çok üzerinde seyretmektedir. Örneğin; Afrika kıtası ve dünya genelindeki ölümlerin ilk sırasında yer alan "sıtma" vakalarının sayısında son yıllarda önemli oranda azalma görölse de hâlen en ciddi sağlık sorunlarının başında gelmektedir. Afrika'daki sıtma hastası sayısı, dünya ortalamasının yaklaşık 76 katıdır. 2018 verilerine göre Afrika kıtasında sıtma yaygınlığı 1000 kişide 229 iken, dünya ortalaması

"
**HEMEN HEMEN TÛM
KITADA, BULAŞICI
HASTALIKLARIN
YAYILMASINDA,
SAĞLIKLI İÇME SUYUNA
ULAŞIMIN ÇOK YETERSİZ
OLMASI, KANALİZASYON
ALTYAPISININ
BULUNMAMASI VE ÇEVRE
SAĞLIĞI HİZMETLERİNİN
YETERSİZLİĞİ ÖNEMLİ ROL
OYNAMAKTADIR.**
"

Fotoğraf: Aşımın Muhsennad/pevexis.com

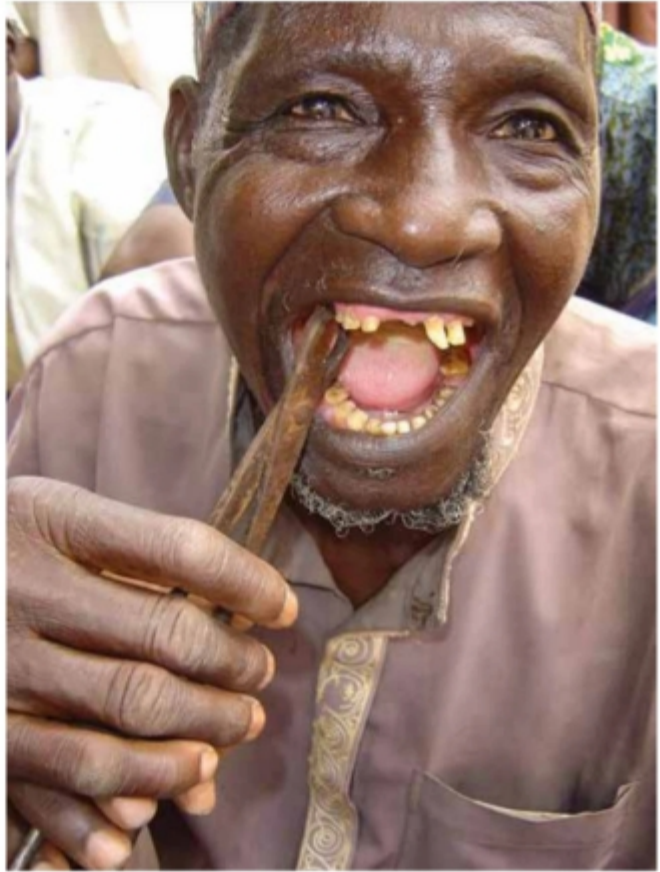
Her gün kilometrelerce mesafeden su taşıyan Afrikalı kadınlardan biri.

3/1000'dir. 2020 senesinde kıtada 228 milyon sıtma vakası (dünyadaki tüm vakaların %95'i) ve 602.000 sıtmaya bağlı ölüm (dünyadaki tüm sıtma ölümlerinin %96'sı) kaydedildi. 2020 senesinde, kıtadaki tüm sıtma ölümlerinin %80'ini 5 yaş altı çocuklar oluşturmuştur. Maalesef Afrika'da her 30 saniyede 1 çocuk sıtma nedeniyle ölmektedir.

Benzer şekilde "tüberküloz" ve "HIV(+)" vakalarının da en sık görüldüğü coğrafya, Afrika kıtasıdır. 2021 yılı verilerine göre dünyadaki HIV ve Hepatit-C'li hastaların %70'i Afrika'dadır. Hemen hemen tüm kıtada, bulaşıcı hastalıkların yayılmasında, sağlıklı içme suyuna ulaşımın çok yetersiz olması, kanalizasyon altyapısının bulunmaması ve çevre sağlığı hizmetlerinin yetersizliği önemli rol oynamaktadır.

Kıta genelinde sağlık tesislerinin sayısının, donanımının ve sağlık personelinin yetersizliği gözlemlenmektedir. 2022 Afrika Sağlık Atlası istatistiklerine göre Afrika kıtasındaki sağlık hizmetlerinin %67,1'ini geleneksel ve ruhani şifacılar gerçekleştirmektedir. 47 Afrika ülkesini kapsayan 2022 DSÖ anketi de kıtanın temel sağlık hizmetlerinin 1000 kişi başına 1,55 sağlık çalışanı (doktor, hemşire ve ebe) ile karşılanmaya çalışıldığını göstermiştir. Bu konuda dünya ortalaması alt sınırı 1000 kişi başına 4,45 sağlık çalışanıdır. Afrika'da 3324 kişiye 1 hekim düşerken Avrupa'da 293 kişiye 1 hekim düşmektedir. Bazı uzmanlık alanlarında ise kıtada büyük bir açık vardır. Örneğin Afrika'da 500.000 kişiye bir psikiyatrist düşmektedir ki bu, DSÖ tavsiyesinin 100 kat altındadır.

Afrika'da 985 kişiye 1 hemşire düşerken Avrupa kıtasında 123 kişiye 1 hemşire düşmektedir. 2022 DSÖ Afrika anketine göre Afrika'da 10.000 kişi başına 12,9 hemşire varken Avrupa ve Amerika'da bu sayı 80'nin üzerindedir. Şimdiye kadar kıtada sadece dört ülke (Sejšeller, Namibya, Mauritius ve Güney Afrika) bu sayıya ulaşabilmiştir.

Nijer'de elinde paslı kerpeteni ile yerel bir dişi

Afrika'nın sağlık görünümüyle ilgili genel bilgilerden sonra, kıtadaki bazı ülkelerin özellikle sağlık insan gücü perspektifinden sağlık alt yapılarına göz atalım. Afrika Birliği'nin merkezi ve kıtanın en kalabalık ikinci ülkesi Etiyopya'da 2018 verilerine göre 100.000 kişiye 7,7 hekim düşmektedir. Ülkede aktif çalışan hekim sayısı 8395 olup bunun 5867'si pratisyen, 2528'i ise uzman hekimdir. 2014 yılı verilerine göre ülkede 349 cerrahi branş hekimi, 147 jinekolog ve sadece 44 anestezi uzmanı bulunmaktadır. 2017 senesi istatistiklerine göre ise Etiyopya'da 100.000 kişiye 0,076 psikiyatrist düşmektedir. 100.000 kişiye 1,6 diş hekimi düşen ülkedeki toplam diş hekimi sayısı 1745'tir. 100.000 kişiye 3,6 eczacının bulunduğu Etiyopya'daki toplam eczacı sayısı ise sadece 3907'dir. Hemşire ve ebe sayısının diğer sağlık perso-

nelleri ile kıyaslandığında nispeten yüksek olduğu ülkede 100.000 kişiye 86 hemşire ve ebe düşmektedir ki 2017 verilerine göre Etiyopya'da toplam 77.931 hemşire ve 16.159 ebe bulunmaktadır.

Kıtanın diğer bir ülkesi Uganda'da 2017 verilerine göre 100.000 kişiye 16,8 hekim düşmektedir. 2019 sağlık personeli kayıtlarına göre 4290 pratisyen, 710 uzman hekimi bulunan ülkede sadece 284 dış hekimi hizmet vermektedir. Toplamda 63.450 hemşire ve ebe çalıştığı Uganda'da 100.000 kişiye 123,8 hemşire ve ebe düşmektedir.

Tanzanya'da ise 2016 verilerine göre 100.000 kişiye 1,4 hekim, 100.000 kişiye 58,4 hemşire ve ebe düşmektedir ki Sahra Altı Afrika'sının 100.000 nüfus başına 15 hekim ve 72 hemşire ortalamasına göre özellikle hekim sayısı açısından oldukça düşük bir seviyededir.

Kıtanın en fazla nüfusa sahip ve en gelişmiş ülkelerinden biri olan Nijerya'da 2017 verilerine göre 100.000 kişiye yaklaşık 30 hekim düşerken toplamda 39,210 hekim bulunmaktadır. Dış hekimi sayısı ise 2773 olup 100.000 kişiye sadece 2 dış hekimi düşmektedir. 100.000 kişiye 168 hemşire ve ebe düşen Nijerya'da toplam 213.425 hemşire ve ebe çalışmaktadır.

Afrika'nın dolayısıyla dünyanın en fakir ülkelerinden biri olan Nijer'de 2016 verilerine göre sadece 813 hekim bulunurken tüm ülkedeki dış hekimi sayısı ise yalnızca 18'dir. Hemşire ve ebelerin toplam sayısının 4.898 olduğu Nijer'de, bu sayılar tüm Afrika ülkelerinde olduğu gibi bölgesel gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin Nijer'deki 18 dış hekimin 13'ü başkent Niamey'de iken ülkenin birçok şehrinde dış hekimi bulunmamaktadır.

Afrika kıtasında sağlık iş gücünden sağlık alt yapısına, sağlık eğitiminden sağlık okuryazarlığına, bulaşıcı hastalıkların önlenmesinden anne-bebek sağlığına kadar her türlü sağlık parametresinde derin sorunlar mevcuttur. Kısa ve orta vadede çözümlenir çok güç olduğu bu sorunların, kıtanın gelişmişlik düzeyi arttıkça azalacağı muhakkaktır. ■

”

**47 AFRIKA
ÜLKESİNİ KAPSAYAN
2022 DSÖ ANKETİ DE
KITANIN TEMEL SAĞLIK
HİZMETLERİNİN
1000 KİŞİ BAŞINA
1,55 SAĞLIK ÇALIŞANI
(DOKTOR, HEMŞİRE VE EBE)
İLE KARŞILANMAYA
ÇALIŞILDIĞINI
GÖSTERMİŞTİR.**

”

Dr. Serhat ONUR

Üroloji (MD), Halk Sağlığı (PhD)

1970 yılında Burdur'da doğdu. 1991 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun oldu. 2012 yılında, Sağlık Bakanlığı tarafından Afrika'da gerçekleştirildiği gönüllü sağlık hizmetleri sebebiyle "Yılın Doktoru" seçildi. 2022 yılında devlet görevinden emekli olarak özel sektörde çalışmaya başladı. Ocak 2025'te, "Somali Özelinde Afrika'da Kadın Sunneti" temalı tezile halk sağlığı alanında doktora çalışmasını tamamladı.

Tüm Afrika'nın Dostları Derneği (TADD) ve Canveren Eller Derneğinde Başkan Yardımcılığı görevini sürdürmektedir. Bunun yanı sıra Dersaadet Derneği Yönetim Kurulu üyesi olup Afrika Araştırmacıları Derneği (AFAM), Türk Üroloji Derneği ve Ürolojik Cerrahi Derneği üyesidir.

Gönüllü sağlık yardımları kapsamında toplamda 33 kez birçok Afrika ülkesine seyahat etmiştir. Ayrıca, Afrika'daki gönüllü sağlık çalışmalarıyla ilgili sempozyum ve çalıştaylarda aktif rol almakta, orta ve yükseköğretim kurumlarında söyleşiler gerçekleştirmektedir.

Aylık olarak yayımlanan Şehir ve Kültür Dergisi'nde "Afrika'nın Şehirleri" isimli yazı dizisini sürdürmektedir. "Afrika ve Sağlık" konusunda birçok platformda makaleleri yayımlanmış olup Afrika'nın Sağlık Görünümü adlı kitapta editör ve yazar olarak yer almıştır. Üsküdar'ın Mecuzları ve Üsküdar'ın Esnefleri isimli kitapların yazarıdır. Evli ve iki kız çocuğu babasıdır.

Sınırlarının büyük kısmı göl kıyısı olan ve denize erişimi olmayan Uganda, buna karşılık bakır, kobalt, hidroenerji, kireçtaşı, tuz, altın, petrol ve ekilebilir toprak gibi doğal kaynaklarıyla ve farklı meyve çeşitleriyle verimli ve zengin bir ülkedir.

Yusuf MUGOYA

Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneği
Öğrenci İşleri Genel Koordinatörü

AFRİKA’NIN İNCİSİ

UGANDA

Uganda, Afrika'nın doğusunda, Ekvator üzerinde yer alan ve "Afrika'nın incisi" olarak tanımlanan eşsiz bir ülkedir. Doğal güzellikleri, kültürel zenginliği, etnik çeşitliliği ve misafirperver halkıyla âdeta bir cennet andırır. Tropikal iklimi, verimli toprakları ve stratejik coğrafi konumuyla Uganda, hem yerli halkı hem de ziyaretçileri için cazibe merkezi olmuştur. Bu makalede, Uganda'nın doğal zenginlikleri, kültürü, tarihi ve modern yaşamı ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

BİR CENNET OLARAK UGANDA'NIN COĞRAFİ KONUMU

Hem geçmişte hem de günümüzde misyonerlerin ve diğer yabancı grupların Uganda'ya (önceki ismiyle Buganda) gösterdikleri yoğun ilgi, ülkenin sahip olduğu önemi ortaya koymaktadır. Bu önem her şeyden önce ülkenin konumu ve tabii zenginlikleriyle alakalıdır. Doğu Afrika'da yer alan, kuzeyde Güney Sudan, güneyde Tanzanya ve Ruanda, doğuda Kenya ve batıda Demokratik Kongo Cumhuriyeti'yle komşu olup büyük göller bölgesinin kalbinde yer alan Uganda'yı Edward, Albert ve Victoria diye isimlendirilen üç göl çevrelemektedir. Sınırlarının büyük kısmı göl kıyısı olan ve denize erişimi olmayan Uganda, buna karşılık bakır, kobalt, hidroenerji, kireçtaşı, tuz, altın, petrol ve ekilebilir toprak gibi doğal kaynaklarıyla ve farklı meyve çeşitleriyle verimli

ve zengin bir ülkedir. Yaylalarla ve dağlarla çevrili olan Uganda, çeşitli su kütleleri, gür ormanları ve Savana otlığı ile meşhurdur. Ekvator üzerinde yer alan altı Afrika ülkesinden biridir. Tropikal iklim özelliklerinin görüldüğü bölge, genellikle yağmurlu ve iki kuru mevsime (Aralık-Şubat, Haziran-Ağustos) sahiptir; kuzeydoğusu yarı kuraktır. 241.551 km² yüzölçümüne sahip olan ülkenin altıda birini su sahası oluşturmaktadır. Bütün bu özelliklerinden dolayı Uganda, "Afrika'nın incisi" olarak adlandırılmaktadır.

UGANDA İSMİNİN OLUŞUMU VE UGANDALILARIN KÖKENİ

Uganda ismi, Kamerun ve Zaire ormanlarından göç ederek ülkenin batı, güney ve orta kesimlerine yerleşen ve Bantu denilen etnik grubun oluşturduğu kabilelerden biri olan Buganda kabilesinin isminden gelmektedir. Uganda, Orta Afrika'daki Rift vadisi boyunca uzanan stratejik konumu, 1200 m ve üzeri rakımdaki elverişli iklimiyle dördüncü yüzyılda Afrikalı çiftçiler ve çobanlar için cazip bir merkez hâline gelmiştir. Bu avantajlı iklim koşulları dolayısıyla verimli araziler üzerinde tarımsal üretimde bulunabilmek ve aynı zamanda hayvanlar için otlaklardan istifade etmek için bölgeye gelen çiftçi topluluklar zamanla burada kabile ve kralıklar kurdular. Kâşiffer, Nil Nehri'nin kaynağını bulmak

“
UGANDA, 50'DEN
FAZLA ETNİK GRUBA EV
SAHIPLİĞİ YAPMAKTADIR.
”

için bölgeye geldiklerinde, merkezî ve çok iyi organize olmuş vaziyetteki Buganda Krallığı'nı buldular. Buganda, Afrika'nın kalbinde, Ekvator üzerinde ve büyük Nil Nehri'nin kaynağı (Victoria Gölü) olan ülkenin orta-güneyinde bulunmaktadır. Batıda Victoria Gölü, doğuda Uganda'nın en büyük ve en kalın Mabira Ormanı ve kuzeyde Kyoga Gölü tarafından çevrelenmiş olan Uganda Krallığı'nın bu stratejik konumu da krallığın kuruluşuna katkıda bulunmuştur. Bugün Uganda'nın başkenti olan Kampala, ülkenin hem siyasi hem de ticari merkezidir. Ülkenin uluslararası havaalanı, aynı bölgedeki Entebbe şehrinde bulunmaktadır.

UGANDA'YA GELEN İLK YABANCILAR

Uganda'nın bugünkü durumunu anlamak için, bölgedeki çeşitli siyasi, kültürel ve eğitimle ilgili mücadeleleri ve değişiklikleri bilmek önemlidir. 1840'lı yıllardan başlayarak Uganda'ya önce Müslüman Arap tüccarlar, sonraki dönemlerde ise iki rakip misyoner grup (Anglikan Kilise Misyonerler Derneği ve Roma Katolikleri, diğer ismiyle Beyaz Babalar) geldi. Onların gelmesiyle birlikte dini yaşam biçiminde hızlı ve ciddi bir değişim yaşanmış, hatta geleneksel inançlar çökmeye başlamıştır. Uganda'da Hristiyan misyonerliğinin tarihi gelişimi ve toplum üzerindeki etkisi, misyonerler ve sömürge yönetimi tarafından başlatılan eğitim, sağlık ve ekonomik faaliyetler yoluyla Hristiyanlığın hızla yayılmasını kapsamaktadır. Bu süreç, yalnızca dini dönüşüme değil; aynı zamanda Uganda'nın sosyal, kültürel ve siyasi yapısında da köklü değişimlere yol açmıştır. Bölgede etkin hâle gelen yabancı gruplar arasındaki dini tartışmalar, Uganda siyasetini derinden etkilemiş; dini kimlikler siyasi ayrışmaların ve toplumsal dinamiklerin şekillenmesinde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir. Kilise, zamanla yalnızca bir ibadet kurumu olmanın ötesine geçerek eğitim, sağlık ve ekonomi alanlarında etkili olmuş ve toplumun genel yapısını biçimlendiren önemli bir aktör hâline gelmiştir. Uganda'nın hâlihazırda dini, siyasi ve eğitime ilişkin kurumsal oluşumlarının kökenini 19. yüzyılın sonlarında yaygınlık kazanan misyonerlik faaliyetlerinde aramak gerekmektedir.

UGANDA'NIN KÜLTÜRÜ VE ETNİK ÇEŞİTLİLİĞİ

Uganda, 50'den fazla etnik gruba ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, ülkenin kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini artıran önemli bir unsurdur. En büyük etnik grup olan Baganda, Uganda'nın merkezinde Buganda Krallığı'nı temsil eder. Bu krallığın geleneksel müzik, dans, hikâye anlatımı ve zanaat gibi kültürel katkıları, Uganda kültürünün temel taşlarını oluşturur. Banyoro, Basoga, Iteso, Acholi gibi diğer etnik gruplar da Uganda'nın farklı bölgelerinde benzersiz kültürel unsurları sunmaktadır. Uganda'nın resmi dilleri Swahili ve İngilizcedir. Bununla birlikte Luganda, Acholi, Batı Nilce gibi birçok yerel dil, halkın günlük yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Uganda sepet örme, ahşap oymacılığı, boncuk işi ve geleneksel giysi tasarımı gibi el sanatları alanında öncü bir ülkedir. Bu el işlerini Uganda'nın pazarlarında bulabilir ve kültürel mirasın bir parçası olarak saklayabilirsiniz. Müzik ve dans, Uganda halkının yaşam tarzında önemli bir yere sahiptir. Davul, xylophone, flüt ve marakas gibi geleneksel enstrümanlarla yapılan performanslar, kutlama ve törenlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Ganda dansları ve halk şarkıları ile toplumsal hikâyeler ve tarihi olaylar canlandırılır.

UGANDA'NIN ZENGİN MUTFAĞI

Uganda mutfağı, doğal ve taze ürünlere dayalıdır. Matooke, yani pişmiş muz yemeği, Uganda mutfağının temel yemeğidir. Rolex, yumurtalı ve sebze çapati dürümü, ülkenin sokak lezzetleri arasında en popüler olanıdır. Victoria Gölü'nden çıkan Tilapia balığı, Uganda'nın gururudur. Passion (tutku) meyvesi suyu, muz birası, bitki çayları vb. yerel içecekler ise Uganda mutfağını tamamlayan özgün lezzetlerdir.

Fotoğraf: İvestockfish

UGANDA'NIN DİNİ YAPISI

Uganda'da din, toplumsal yaşamın önemli bir parçasıdır. Nüfusun %60'ı Hristiyan olup Katolikler ve Protestanlar eşit şekilde yaygındır. Özellikle "Uganda Şehitleri Günü" gibi dini bayramlar, Hristiyan topluluğu için kutsaldır. Nüfusun yaklaşık %14'ü Müslüman'dır (2014 Ulusal Nüfus Sayımı verilerine göre). Kampala'daki Uganda Ulusal Camii, Müslüman topluluğun önemli bir sembolüdür. Geleneksel Afrika dinleri ise özellikle kırsal bölgelerde geleneksel inançlar, ata ruhlarına tapınma, doğa ile uyum ve bitkisel şifa uygulamalarıyla yaşatılmaktadır.

Fotoğraf: Pixabay / kenekeceker

UGANDA'NIN TURİSTİK DEĞERLERİ VE TURİZM POTANSİYELİ

Uganda'nın eşsiz doğal güzellikleri ve ulusal parklar, dünyanın dört bir yanından doğaseverleri cezbetmektedir. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Bwindi Geçilmez Millî Parkı, dağ gorillerinin yaşam alanıdır. Dünyada var olan gorillerin yaklaşık yarısı burada yaşamaktadır. Murchison Falls Millî Parkı, Nil Nehri'nin etkileyici şelaleleri ve çevresindeki zengin vahşi yaşam, ziyaretçileri kendine çekmektedir. Kraliçe Elizabeth Millî Parkı, aslanlar, filler ve hipopotamlar gibi büyük hayvanların gözlemlebileceği bir safari cennettir. Uganda, adrenalin tutkunları için rafting, trekking ve şempanze izleme gibi

çeşitli macera ve aktivite olanakları sunmaktadır. Nil Nehri'nde rafting veya Rwenzori Dağları'nda yürüyüş gibi deneyimler unutulmazdır. Afrika'nın en yüksek dağlarından ve Uganda'nın doğal güzelliklerinden biri olan Rwenzori Dağları, büyüleyici bir ekosisteme sahiptir. Karla kaplı zirveleri, tropikal ormanlarla çevrilidir. Albert ve Victoria gölleri, sadece doğal güzellikleriyle değil, aynı zamanda bölgedeki balıkçılık ve ekoturizm olanaklarıyla da öne çıkmaktadır. Victoria Gölü, Afrika'nın en büyük gölü ve aynı zamanda dünyanın iki büyük tatlı su gölünden biridir. Kıyısındaki Kampala şehri de turistlere cazip fırsatlar sunmaktadır. Binden fazla kuş türüne ev sahipliği yapan Uganda, kuş gözlemcileri için de bir cennettir. Kibale Ormanı ve Kazinga Kanalı, bu konuda öne çıkan yerlerdendir.

UGANDA HALKI VE NÜFUSU

Sosyal yapı açısından aile, Uganda toplumunun temel taşıdır. Köylerde dayanışma ve kolektif yaşam ön plandadır. Uganda halkı, misafirperver olup konuklarına karşı sıcakkanlı ve samimi yaklaşımıyla bilinmektedirler. Nüfusun büyük kısmı tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Kahve ve çay üretimi, Uganda'nın önemli ihracat kalemlerindedir. 2024 itibarıyla Uganda'nın nüfusu yaklaşık 48 milyondur. Nüfusun büyük kısmı gençlerden oluşmakta ve bu durum, Uganda'yı, dün-

Fotoğraf: Pixabay / kenekeceker

yanın en genç nüfusa sahip ülkelerinden biri yapmaktadır. Nüfusun çoğunluğu kırsal bölgelerde yaşasa da Kampala gibi şehirlerde kentleşme hızla artmaktadır. Futbol, Uganda'nın en popüler spor dalıdır. Uganda Cranes, ülkenin millî futbol takımıdır. Atletizm konusunda ise Uganda, dünya çapında başarılı uzun mesafe koşucuları ile tanınmaktadır. İngiliz sömürge döneminden miras kalan kriket, özellikle gençler arasında yaygındır.

UGANDA'NIN EĞİTİM SİSTEMİ

Uganda'da eğitim sistemi serbest bir yapıya sahiptir. Böylece hem özel hem de kamu sektöründe eğitim veren kurumlar bulunmaktadır. Kamu sektörü, temel devlet işlevlerini sağlayan ekonominin bir segmentidir. Kamu sektörü, yalnızca hizmetten faydalanan bireylere değil, toplumun tüm üyelerine yarar sağlayan hizmetler (örneğin, kamu eğitimi) sunmaktadır. Uganda'da etkili, motive olmuş ve iyi eğitimli bir kamu hizmeti, ülkenin kalkınmasının temel taşlarından biri olarak görülmektedir. Kamu yönetiminin etkili oluşu, devletin sürdürülebilir gelişimi, ekonomik büyüme ve toplumsal refahın artırılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, nitelikli ve kararlı kamu çalışanlarının yetiştirilmesi, Uganda'nın uzun vadeli istikrar ve ilerlemesi için stratejik bir öncelik olarak değerlendirilmektedir.

Uganda'nın eğitim sistemi, sömürge döneminden bu yana çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Uganda, 1962 yılında Büyük Britanya'dan bağımsızlığını kazandıktan sonra, eğitim sistemini incelemek ve eğitim hedeflerinin başarısını sağlamak için çeşitli komisyonlar ve komiteler oluşturmuş, periyodik olarak öneriler geliştirmiştir.

Uganda eğitim sistemi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerinde hem akademik hem de teknik bir eğitim sunmaktadır. Uganda'da resmi ilköğretim, genellikle P1'den P7'ye kadar adlandırılan yedi yıllık bir dönemi kapsar. İlköğretim için resmî yaş aralığı 6 ila 12'dir. İlköğretimin sonunda, ulusal bir sınav olan İlköğretim Bitirme Sınavı (Primary School Leaving Examination - PLE) uygulanmaktadır.

Ortaöğretim, iki seviyeden oluşur: dört yıllık genel ortaöğretim (O level) ve iki yıllık ileri düzey ortaöğretim (A le-

vel). Ortaöğretim için resmî yaş aralığı 13 ila 18'dir. Genel ortaöğretimi başarıyla tamamlayan öğrencilere Uganda Ortaöğretim Sertifikası (Uganda Certificate of Education - UCE), ileri düzey ortaöğretimi başarıyla tamamlayanlara ise Uganda İleri Ortaöğretim Sertifikası (Uganda Advanced Certificate of Education - UACE) verilir.

Yükseköğretim, üniversiteleri, ticaret kolejlerini, teknik kolejleri ve öğretmen okullarını kapsamaktadır. Üniversiteler ve ticaret kolejlerine giriş için UACE, temel yeterlik olarak kabul edilmektedir. Teknik ve mesleki kolejler ise sanayi için zanaatkarlar, teknisyenler ve diğer vasıflı işçileri yetiştirmektedir. Bu kolejlerde, ilköğretimi tamamlayanlar için ara düzey, "O level" mezunları için ileri düzey programlar bulunmaktadır. İlköğretim öğretmeni olmak isteyen öğrenciler "O level" sonrası öğretmen okullarında, ortaöğretim öğretmeni olmak isteyenler ise "A level" sonrası eğitim almaktadırlar. Bunun yanı sıra dezavantajlı çocuklar ve gençlere hizmet sunmak amacıyla resmî olmayan bir eğitim sistemi de faaliyet göstermektedir.

UGANDA'DAKİ BAYRAMLAR VE FESTİVALLER

Uganda'daki Müslüman topluluklar, Ramazan ve Kurban Bayramı'nı büyük bir coşkuyla ve geleneklerine uygun şekilde kutlarlar. Ülkenin nüfusunun yaklaşık %14'ünü oluşturan Müslümanlar, bu dinî bayramları, toplumsal dayanışmayı ve maneviyatı güçlendiren bir fırsat olarak görmektedirler. 3 Haziran'da kutlanan Uganda Şehitleri

“ THIS WAY, THAT WAY
İFADESİ, UGANDA'DA
GÜNLÜK HAYATTA
KARARSIZLIK, BELİRSİZLİK
VEYA YÖNSÜZLÜK
ANLAMINDA KULLANILAN
YAYGIN BİR DEYİMDİR. ”

Günü, Hristiyan şehitler anısına düzenlenir. Ayrıca Noel kutlamaları, Uganda'nın kültürel zenginliği ve güçlü dini bağları nedeniyle oldukça coşkulu ve geleneksel şekilde gerçekleşir. Uganda halkının büyük bir kısmı Hristiyan olduğu için Noel kutlamaları, yılın önemli dini ve sosyal etkinliklerinden biridir. Bu dönemde aileler, kilise ziyaretleri, özel yemekler ve topluluk etkinlikleri ile kutlama yaparlar. Uganda, 9 Ekim 1962'de Büyük Britanya'dan bağımsızlığını kazanmıştır. Bu tarih, ülke için en önemli ulusal günlerden biridir ve her yıl büyük bir coşkuyla kutlanır. Ayrıca Bayimba Uluslararası Sanat Festivali, müzik, dans ve sanatın buluştuğu önemli etkinliklerden biridir. Nyege Nyege Festivali, Uganda'nın en büyük müzik festivali olup bu festival vesilesiyle yerel ve uluslararası sanatçılar Uganda'da bir araya gelmektedirler.

UGANDA'DA KONAKLAMA

Uganda'da her bütçeye uygun konaklama seçenekleri bulunmaktadır. Kampala'daki Speke Resort Munyonyo Africana, Serena, Hilton ve Lake Victoria Serena Resort gibi oteller, konforlu konaklama deneyimleri sunmaktadır. Bwindi Lodge veya Murchison River Lodge gibi eko-lodjeler ise doğayla iç içe bir konaklama arayanlar için idealdir. Uganda'nın kırsal kesimlerindeki yerel halkın işlettiği pansiyonlarda ise uygun fiyatlı konaklama imkânları bulunmaktadır.

UGANDA'NIN SİYASİ YAPISI

Uganda, 1995 Anayasası ile yönetilen anayasal bir cumhuriyettir. Devlet başkanı ve hükümetin başı olan Cumhurbaşkanı, halk tarafından seçilir ve yürütme yetkisini kullanır. Yasama organı, tek meclisli Uganda

Parlamentosu'dur ve yasa yapma, bütçe onaylama ve hükümeti denetleme görevlerini üstlenir. Bağımsız bir yargı sistemi mevcut olup Yüksek Mahkeme en üst yargı mercisidir. Ülke, yerel yönetimler aracılığıyla bölgesel düzeyde idare edilir. Çok partili siyasi sistem benimsenmiştir.

SON SÖZ

Uganda, "Afrika'nın incisi" olarak tanımlanan, doğal güzellikleri, kültürel zenginlikleri ve tarihiyle dikkat çeken eşsiz bir ülkedir. Tropikal iklimi, verimli toprakları ve çeşitli doğal kaynaklarıyla stratejik bir coğrafi konuma sahiptir. Uganda'nın kültürü, 50'den fazla etnik grubu, zengin mutfak, müzik ve dans gibi geleneksel unsurlarıyla çeşitlilik göstermektedir. Eğitim sistemi, ilköğretimden yükseköğretime kadar geniş bir yapıya sahiptir. Dini çeşitlilik, toplumsal yaşamda önemli bir rol oynar. Turizm açısından Bwindi Ormanı, Victoria Gölü ve Rwenzori Dağları gibi doğal alanları, ülkeyi uluslararası bir cazibe merkezi haline getirmiştir. 1995 Anayasası ile yönetilen ve anayasal cumhuriyet yapısına sahip olan Uganda, hem tarihi hem de modern unsurları bir araya getirerek misafirperver halkıyla unutulmaz bir deneyim sunmaktadır. Eğer macera, doğa ve kültürel keşif arıyorsanız Uganda tam size göre bir destinasyondur. "Afrika'nın incisi" ünvanını keşfetmek için plan yapmaya başlayabilirsiniz. ■

Yusuf MUGOYA

1990 yılında Uganda'nın Mukono şehrinde doğan Yusuf Mugoya, lisans eğitimini İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Uluslararası İslam ve Din Bilimleri bölümünde, yüksek lisansını ise İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Kurumları İşletmeciliği alanında tamamlamıştır. Doktora eğitimine İstanbul Gelişim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde devam etmektedir.

Eğitim hayatı boyunca uluslararası öğrencilere yönelik çeşitli çalışmalarda yer alan Mugoya, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi ve Üsküdar Gençlik Merkezi Uluslararası Öğrenci Kulüplerinin kurucu başkanlığını yapmıştır. Türkiye'de Afrika Öğrenci Birliği Başkan Yardımcılığı ve Türkiye'deki Ugandalı Öğrenciler Birliği Başkanlığı görevlerini üstlenmiş olup halen bu görevlerine devam etmektedir.

Türkiye'deki Uluslararası Öğrenci Birlikleri Platformu Genel Koordinatörü ve Türkiye Mezunlar Derneği (TUMED) yönetim kurulu üyesi olan Mugoya, insani yardım ve sosyal sorumluluk projelerinde de aktif rol almaktadır. Uganda'da Pearl Humanitarian Relief Initiative'in kurucusu olup Muayassar Müslim Welfare Foundation'da Dış İlişkilerden Sorumlu Başkan olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Mesleki kariyerine Bâb-ı Âlem Uluslararası Öğrenci Derneğinde devam eden Mugoya, burada Uluslararası Öğrenci Birlikleri, Üniversite Kulüpleri ve Mezunlar Birimi Genel Koordinatörü olarak görev yapmaktadır.

PHONAK

oticon

WIDEX

odyovest
İşitme Cihazları

20
yıl

SADECE
EN İYİLER!

Doğru işitme cihazını almak; sahip olduğunuz işitme kaybının türüne, şiddetine ve özelliklerine bağlı. ODYOVEST, 20 yıllık tecrübesi ile dünyanın en kaliteli ve estetik markalarını ayağınıza getiriyor.

Odyovest Fındıkzade

Şehremini Mah. Ahmet Vefik Paşa Cad.
No: 3A Fındıkzade / İstanbul
0 (212) 589 44 16

Odyovest Esenler

Mimar Sinan Mah. 77. Sok. No: 1A
Esenler / İstanbul
0 (212) 562 12 31

Odyovest G. O. Paşa

Merkez Mah. Ali Galip Bey Cad. Diyar İş
Merkezi No: 15/2 G.O.Paşa / İstanbul
0 (212) 616 49 61

www.odyovest.com.tr

Maha BAKHIT MOHAMMED

İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü

Doktora Öğrencisi

*SUDAN'DA
DÜĞÜN VE MUTFAK
KÜLTÜRÜ*

Sudan, tarihi boyunca kültürünü ve kimliğini yansıtan çeşitli isimlerle anılmıştır. Eski çağlarda "Tasiti", "Tanahsu" ve "Etiyopya" gibi isimlerle bilinse de en ünlü ismi "Kuş" (Kush) olmuştur. Bu isim, bölgede kurulmuş olan güçlü Kuş Krallığı'na atıfta bulunur.

Orta Çağ'da "Sudan", Kızıldeniz'den Atlas Okyanusu'na kadar Büyük Sahra'nın güneyinde yer alan tüm bölgeleri ifade etmek için kullanılırken zamanla daha sınırlı bir bölgenin adı olmuştur.

1821-1885 tarihleri arasında Osmanlı'nın Mısır yönetimi himayesinde bulunan Sudan, 1956 yılına kadar İngiliz işgalinde kaldı.

1956'da bağımsızlığını kazandıktan sonra "Sudan Cumhuriyeti" adıyla ve mevcut siyasi sınırlarıyla uluslararası alanda resmî olarak tanındı.

Sudan'da birçok farklı kültür ve gelenek bir arada yaşamaktadır. Binlerce kabile ve bölgesel dil bulunmaktadır.

DÜĞÜN GELENEKLERİ

Hayır Dileği \ دحيلا قلوب

Evlilik ritüellerinin ilk adımıdır ve kelime anlamıyla "iyi söz" veya "hayır dileği" demektir. Bu gelenek, gelin ve damadın mutlu bir geleceğe adım atması için iyimserlikle ve hayır dualarıyla başlar.

Bu aşamada damadın ailesi, gelinin ailesinin evine gider ve kızlarını istemek üzere resmî bir talepte bulunurlar. Eğer

gelinin ailesi bu teklifi kabul ederse "hayır" dilekleriyle olumlu bir cevap verilir. Bu kabul, evlilik sürecinin diğer aşamalarına geçmek için bir başlangıç sayılır.

Kız isteme aşamasından sonra evlilik süreci "nişan" ile devam eder. Bu aşamada damat, ailesi, akrabaları ve arkadaşlarıyla birlikte gelinin evine ikinci kez bir ziyarette bulunur. Bu ziyaret, evlilik niyetini resmileştirmek ve nişan törenini gerçekleştirmek amacı taşır.

Nişan

Nişan sırasında, damat geline genellikle altın takılar sunar. Son yıllarda, bu hediyeye modern bir dokunuş eklenmiş ve altına ek olarak bir cep telefonu hediye edilmesi yaygınlaşmıştır.

Tören tamamlandıktan sonra geleneklere uygun olarak misafirlere "serinletici ikramlar" sunulur. Bu ikramlar, hafif atıştırmalıklar ve gazlı içeceklerden oluşur ve her iki ailenin dostlarına ve tanıdıklarına birlikte sunduğu bir misafirperverlik ifadesidir.

Ramazan Suyu

Sudan'daki geleneksel evlilik ritüellerinden biridir ve iki aile arasında büyük önem taşır. Bu gelenekte, nişanlı kızın ailesi, Ramazan ayı için damadın ailesine özel bir hazırlık yapar.

***NİŞAN SIRASINDA, DAMAT
GELİNE GENELLİKLE
ALTIN TAKILAR SUNAR.
SON YILLARDA, BU
HEDİYEYE MODERN BİR
DOKUNUŞ EKLENMİŞ
VE ALTINA EK OLARAK
BİR CEP TELEFONU
HEDİYE EDİLMESİ
YAYGINLAŞMIŞTIR.***

Nişan

Fotoğraf: Facebook/ DDI Parisian

Gelin Kıyafeti

Bu hazırlıklar arasında şunlar yer alır:

Mutfak eşyaları

Çeşitli baharatlar

Hulu Mur (bir tür geleneksel Sudan içeceği)

Şeker çuvalları

Kerkede (hibiskus)

Hurma

Bu malzemeler özenle hazırlanır ve nişanlı kızın ailesi tarafından damadın ailesine gönderilir. Bu gelenek, iki aile arasındaki bağı ve dayanışma ruhunu güçlendirmek için yapılır.

Nikâh

Evlilik, resmî olarak şer'î kurallara uygun şekilde imam huzurunda nikâh akdi ile gerçekleştirilir. Nikâhın ardından nişan yüzüğü, sağ elden sol ele geçirilir. Bu da çiftin artık resmî olarak evli olduğunu simgeler.

Kutlama Töreni

Kutlama töreninde şarkılar söylenir, dans edilir ve gelin, beyaz bir gelinlik giyer. Tören, hem gelin hem de damadın ailesi için özel bir anlam taşır.

*GELİN, TÖREN İÇİN
KIRMIZI BİR ELBİSE
GİYER VE GELİNİN BELİNE
ŞEKERDEN YAPILMIŞ BİR
İP BAĞLANIR.*

Şile Hediyesi: Gelin Bohçası

Nikâhın ardından, damadın ailesi tarafından geline özel bir hediye olan "şile" sunulur. Şile, gelin için eksiksiz bir giysi setinden oluşur ve buna geleneksel bir Sudan elbisesi de dâhildir. Aynı zamanda, gelinin annesi için de tam bir Sudan elbisesi hazırlanır. Bu hediye, damadın ailesinin gelin ve ailesine duyduğu saygının bir göstergesidir.

Cirtag

Cirtag, Sudan düğün törenlerinin en önemli ve geleneksel aşamalarından biridir. Bu tören, zengin sembollerle dolu ritüellerle çiftin yeni hayatına mutluluk ve bereket dilemek için yapılır.

Süt Püskürtmek

Cirtag tamamlandıktan sonra "süt püskürtmek" ritüeli başlar. Gelin ve damat, birbirlerinin yüzüne süt püskürtürler. Bu hareketin, yeni evli çiftin hayatına iyilik ve bereket getireceğine inanılır.

Gelin Kıyafeti

Gelin, tören için kırmızı bir elbise giyer ve gelinin beline şekerden yapılmış bir ip bağlanır. Bu ip, damat tarafından kesilir ve ardından şeker misafirlerin üzerine serpilir.

İkramlar

Törende tatlı, meyve gibi daha hafif ikramlar misafirlere sunulur.

Süt Püskürtmek

SUDAN MUTFAĞI

Sudan'ın En Önemli Yemekleri: Kısra ve Mullaah

Kısra, Sudan mutfağının en önemli yemeklerinden biridir. Mısır unundan yapılan bu ince ekmek, genellikle Sudan'ın birçok bölgesinde tüketilen ana yemek olan Mullaah (sulu yemek) ile birlikte servis edilir. Mullaah, farklı malzemelerle hazırlanan bir yemektir ve birçok çeşidi vardır.

Mullaah Na'imyya: Yoğurt ekleyerek yapılan bir çeşittir ve hafif ekşi bir lezzete sahiptir.

Mullaah Wika: Kurutulmuş bamyadan hazırlanır.

Mullaah Maris: Koyun yağı, soğan ve kurutulmuş bamyayla hazırlanan zengin bir yemektir. Ayrıca, patates ve patlıcan gibi sebzeler kullanılarak da farklı yemek çeşitleri hazırlanır.

İçecekler

Sudan mutfağında içecekler büyük bir çeşitlilik gösterir ve genellikle doğal malzemelerden hazırlanır:

Soğuk İçecekler:

Tabaldi (Baobab): Kurutulmuş baobab meyvesinden yapılan ferahlatıcı bir içecektir.

Ardeeb: Tamarind meyvesinden hazırlanır ve hafif ekşi bir tada sahiptir.

Fotoğraf: Wikipedia

Kerkede (Hibiskus): Kurutulmuş hibiskus yapraklarından yapılır ve hem soğuk hem de sıcak tüketilebilir.

Sıcak İçecekler:

Cebena (Sudan Kahvesi): Özel Sudan kahvesi, şekerle tatlandırılır. Zencefil veya tarçın gibi baharatlar eklenerek de içilebilir.

Silyah Çay: Sıkça tüketilen günlük bir içecektir. ■

Kısra

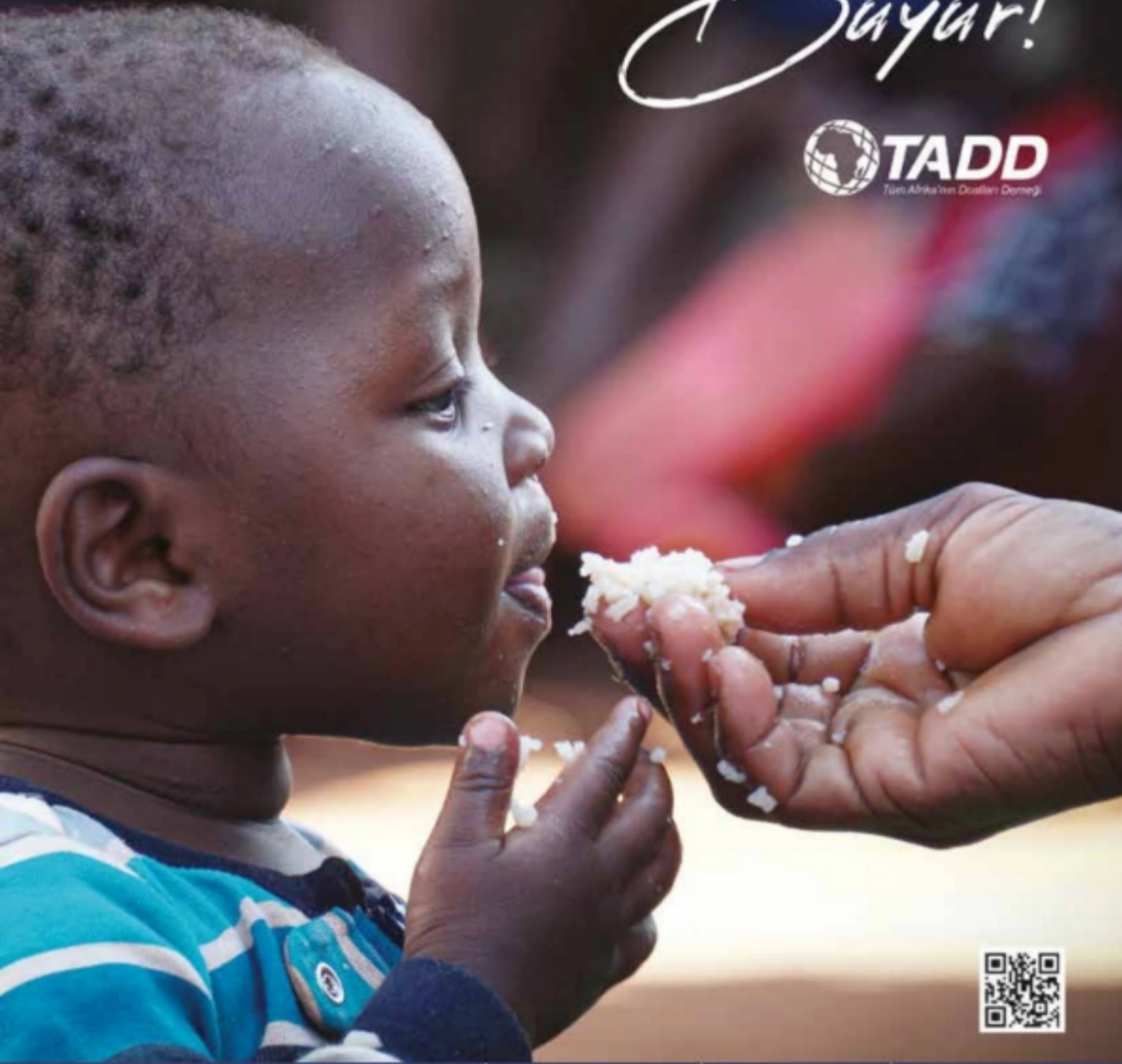
Maha BAKHIT MOHAMMED

Sudan'da doğdu. Hartum Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde İletişim ve Tarih bölümlerinde lisans eğitimi aldı. Süleyman Demirel Üniversitesi Tarih Bölümü Yeni Çağ alanında yüksek lisans yaptı. İstanbul Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalında doktora eğitimine devam etmektedir.

2016-2019 yılları arasında Hartum Yunus Emre Enstitüsünde asistan olarak görev yapan Mohammed, 2022-2023 yıllarında ise Sudan Maarif Vakfı Temsilciliğinde asistanlık görevini üstlenmiştir.

İYİLİK PAYLAŞTIKÇA

Büyür!

Merkezefendi, Merkez Efendi Cd. No:13, 34015
Zeytinburnu/İstanbul

+90(212)533 28 20

www.tadd.org.tr

info@tadd.org.tr

Gökhan AYDOĞDU

Akademisyen / Farmakoloji ve Toksikoloji

KAKAO VE ÇİKOLATANIN HİKÂYESİ

Çokolatanın tarihi ve kakao ağacının çekirdeklerinden üretilişi, antik Mayalara ve hatta daha da önce Güney Meksika'nın antik Olmeklerine (Günümüzde Tabasco ve Veracruz eyaletlerinde bulunan Meksika Körfezi'nde yaşadılar.) kadar uzanmaktadır. "Çikolata" kelimesi tatlı şekerlemeler ve enfes trüfler çağrıştırebilir. Ancak günümüzün şekerlemeleri geçmişin çikolatasına pek benzemez. Tarihinin büyük bir bölümünde çikolata, tatlı ve zengin tada sahip bir ikram değil; acı bir içecektir. Ancak Avrupa saraclarında ve sömürge durumundaki Amerika sokaklarında popüler olduktan sonra, çikolata kısa sürede bugün olduğu gibi evrensel olarak sevilen bir metaya dönüştü.

Tarihçiler, Olmeklerin, kakao meyvesinin yenilebilir olduğunu ilk olarak farelerin onu oburca yemesini gözlemleyerek keşfettiklerine inanırlar. Kısa süre sonra ağacın, binlerce lezzete dönüştürülebilecek bir meyve ürettiğini ve neredeyse aynı sayıda kullanım alanı olduğunu fark ettiler.

Olmekler (MÖ 1500-400), çikolatayı, başlangıçta içecek formunda tüketen ilk insanlardı. Kakao çekirdeklerini ezdiler, suyla karıştırdılar ve baharatlar, acı biberler, otlar eklediler (Coe Teorisi). Ekvatorial Meksika'da kakao yetiştirmeye başladılar. Zamanla Mayalar (MÖ 600) ve Aztekler (MS 400) de kakao yetiştirmek için başarılı yöntemler geliştirdiler. Kakao çekirdeği bu uygarlıklar tarafından para ve ölçü birimi olarak kullanıldı. 400 çekirdek bir Zontli'ye ve 8000 çekirdek bir Xiquipilli'ye eşitti. Chimimeken halkı, Aztekler ve Mayalarla savaşları sırasında fethedilen bölgelerden vergi olarak kakao çekirdeği toplamayı tercih etmişlerdir.

Bu medeniyetler için kakao, bolluğun simgesiydi. Ka-

kao üretimi, insanlar Amerika'ya göç ettikçe ilerledi. Ancak içeceğin tüketimi, üst sınıflar ve savaşan askerler için bir ayrıcalık olarak kaldı. Bu zamana kadar, kakaonun canlandırıcı ve güçlendirici etkileri yaygın olarak biliniyordu.

Diğer kaynaklara göre ise Ekvador'daki çanak çömleklerde bulunan kakao kalıntıları, bitkinin, insanlar tarafından 5.000 yıl kadar daha erken bir tarihte tüketildiğini göstermektedir. Ağaç, muhtemelen Amazon'un üst bölgesinde evcilleştirilmiş ve daha sonra kuzeye doğru yayılmıştır.

KAKAONUN KEŞFİ VE TİCARİLEŞTİRİLMESİ (16. YÜZYIL)

1502'de Kolomb, Nikaragua'da bir mola sırasında yerli bir kanoda ilk kez kakao çekirdeklerini gördü. Ancak onun müthiş potansiyel değerini takdir edemedi. Bu "kahverengi altın"ın önemi, Hernando Cortez'in, onu, Aztek İmparatoru Montezuma ile beraber içtikten son-

" *TARİHİNİN BÜYÜK BİR BÖLÜMÜNDE ÇİKOLATA, TATLI VE ZENGİN TADA SAHİP BİR İKRAM DEĞİL; ACI BİR İÇECEKTİR.* **"**

ra 1528'de, demlemek için gerekli ekipmanla birlikte İspanyol Sarayı'na götürüne kadar fark edilmedi. O zaman bile muhtemelen hiç kimse onun bir dünya malı olarak nihai önemini öngörmemiştir.

Yerli kabilelere karşı kazanılan zaferin ve Aztek Uygarlığı'nın çöküşünün ardından Cortez, Avrupa ile kazançlı bir ticaret geliştirme niyetiyle Yeni İspanya'da, kakao yetiştirme çabalarını yoğunlaştırdı.

İspanyol Sarayı kısa sürede bu egzotik iksirin büyümesine kapıldı ve kendi damak zevklerine uyarlayarak şeker kamışı, vanilya, tarçın ve karabiber ekledi. Başlangıçta İspanya, kakaoyu yalnızca kendi kullanımı için ayırdı ve varlığını, dünyanın geri kalanından dikkatlice sakladı. Kakaoyu gizli tutmakta o kadar başarılıydılar ki bir grup İngiliz korsan, bir İspanyol kalyonunu ele geçirdiğinde fasulyelerin ağır yükünün değerini fark etmeyerek onları yakıtla!

1585 yılında, Yeni İspanya'dan İber Yanımadası'na ilk kakao çekirdeği kargosu ulaştı ve böylece ilk kakao ticareti gerçekleştirildi. Bunun sonucu olarak ilk çikolata dükkânları kuruldu ve "yeni dünya"dan gelen bu gizemli nektara olan talebin hızla arttığı yeni bir dönem başladı.

AVRUPA'DA KAKAONUN YAYILMASI (17-19. YÜZYILLAR)

Kakao, 17. yüzyılda Avrupa'daki diğer limanlara ulaşmaya başladı ve her bölgenin damak tadını zahmetsizce fethetti. Çikolatalı içecekler ilk olarak Kral XIII. Louis'in, 1615'te İspanyol Prensesi Avusturya Anne ile evlenmesinin ardından Fransız Sarayı tarafından benimsendi.

Çikolatalı içecekler, İngiltere'de, 1650'de Çin'den çayın ve Orta Doğu'dan kahvenin geldiği aynı dönemde tüketilmeye başladı. Ancak uzun yıllar boyunca sadece üst sınıflara özel bir ikram olarak kaldı. 1659'da ilk çikolata şekerleme üretimi Paris'te başladı. 1720'de İtalyan çikolatası ürettiği ilk çikolata fabrikası kuruldu.

kolata üreticilerinin aldığı ödüller, ürünlerinin tanınmasına katkı sağladı. Son olarak 1765'te Kuzey Amerika, kakaonun muhteşem özelliklerini keşfetti.

Bu şekilde çikolata, Avrupa ve dünyada yayılmaya başladı. Zamanla çikolatanın sunumu da değişti. İlk çikolatalı pastil, 1674'te İngiltere'de yapıldı. Kakao tozu, ilk olarak 1828'de Hollandalılar tarafından üretildi. Çikolata barı, 1830'da Büyük Britanya'da ortaya çıktı. İsviçreli ise 1830'da sütlü çikolata ile çikolata pazarına başarılı bir şekilde girdiler ve kısa bir süre sonra fındıkla tatlandırılmış çikolata ile devam ettiler.

Bu uzun mutfak ve üretim inovasyonu dönemi sayesinde çikolata tüketimi hızla ve sürekli olarak arttı. Kakao ve kakao yan ürünleri için farmakolojik kullanımlar da yaygın olarak araştırıldı. İlk tüketicilerinin ona atfettiği özellikler (yani güçlendirici, onarıcı, afrodisyak) göz önüne alındığında bu çok da şaşırtıcı değildi.

SANAYİ ÇAĞINDA KAKAO

Sanayi dönemi, çikolata ve kakao alanında, yetiştiriciden son tüketiciye kadar herkesi etkileyen temel değişikliklere yol açtı. Çikolatanın ilk ihracatçısı olan İspanya, 1780'de Barselona'da ilk çikolata fabrikasını açtı ve kısa bir süre sonra Almanya ve İsviçre, kakaonun tam sanayileşmesi yolunda adım attı.

Zamanla kakaonun yetiştirildiği yerler de değişmeye başladı. Avrupalılar, Afrika'yı kolonileştirmeye başladılar ve kakao ağacını da beraberlerinde getirdiler. Kakao, Sao Tome ve Principe'de başarıyla ekildi ve ardından bu tarımsal faaliyetler, Afrika kıtasına yayıldı. Kakao ekimi, orijinal yetiştirme alanlarından Amazon Nehri'ne doğru yayılmasına rağmen Afrika topraklarında yeni bir kakao imparatorluğunun ortaya çıkmasıyla birlikte kakaonun Güney Amerika'daki üretimi zamanla azaldı. 20. yüzyılın başından itibaren Afrika, liderliği ele geçirdi ve en büyük kakao üreticisi hâline geldi.

Sanayileşmenin çikolata üzerinde belirgin bir demokratikleştirici etkisi oldu. Onu, kraliyet ailesine ayrılmış nadir bir lezzet olmaktan çıkarıp kitleler için kolayca ulaşılabilir

“ 20. YÜZYILIN BAŞINDAN
İTİBAREN AFRİKA,
LİDERLİĞİ ELE GEÇİRDİ VE
EN BÜYÜK KAKAO ÜRETİCİSİ
HÂLİNE GELDİ. ”

len bir ikrama dönüştürdü. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, daha popüler hâle geldikçe, kurutulmuş meyveli, likörlü, fondülü, pralinli, doldurulmuş, toz çikolatalar, ezmeler, kremalar, macunlar, sert şekerler, meşrubatlar ve daha birçokları dâhil olmak üzere çok sayıda yeni çikolata ürünü ortaya çıkmaya başladı. İster elle yapılmış ister fastfood olarak çikolata, artık dünyanın kelime dağarcığının ve diyetinin yerleşik bir parçasıdır. Bir içecek olarak ortaya çıktığı eski hâlinden bu yana birçok iyileştirme yapıldı.

Anthelme Brillat-Savarin, çikolatayla olan evrensel aşk ilişkimizi şiirsel bir şekilde özetler: "Sağlık nedir? Çikolatadır!"

ÖNEMLİ TARİHLER

Fransa, 1776, Doret, kakao çekirdeklerini bir macun hâline getirmek için hidrolik bir işlem icat ederek çikolata-nın ilk büyük ölçekli üretimini kolaylaştırdı.

Hollanda, 1828, Kimyager Coenraad van Houten, kakao yağı elde etmek için bir işlem icat ederek kakao tozu-nun çıkarılmasını sağladı. Bu, çikolatayı daha homojen ve üretimi daha az maliyetli hâle getirdi.

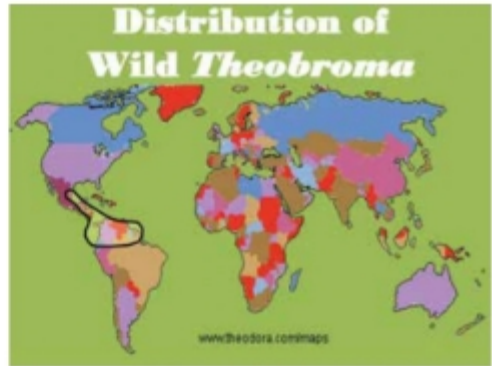
İngiltere, 1847, katı çikolata, İngiliz şirketi Fry and Sons tarafından ilk kez halka sunuldu (Bu tarihten önce katı çikolata yalnızca kraliyet saraylarında mevcuttu.).

İsviçre, 1830-1879, fındık aromalı çikolatayı, sırasıyla Daniel Peter ve Henri Nestlé tarafından geliştirilen süt-lü çikolata takip eder. Aynı dönemde, Rodolphe Lindt çikolata fondanını (fondü) geliştirdi.

Amerika Birleşik Devletleri, 1893, tatlı üreticisi Milton Hershey, Chicago'daki Dünya Fuarı'nda çikolata yapım ekipmanlarını fark eder ve Pensilvanya'daki bir fabrikada üretime başlar.

Çikolata, Fransız ve Amerikan piyadelerini Birinci Dünya Savaşı'nın siperlerine kadar takip etti ve etkili bir şekilde tüm ABD çikolata üretimi, İkinci Dünya Savaşı sırasında ordu için talep edildi. Fransa'da, çikolatalı tatlılar, savaşlar arasındaki dönemde ortaya çıktı ve Fransız pralinleri (badem ve diğer fındık bazlı dolgular-la doldurulmuş çikolatalar) en popüler seçenek oldu. Bu durum, çikolata üreticilerini badem ezmesi, aqua vitae'de kiraz, nuga, karamel gibi yeni tatlar denemeye teşvik etti. ■

Kaynak: INAFORESTA, BRITANNICA

Gökhan AYDOĞDU

Üniversite eğitimine 1992-1994 yılları arasında Oxford Üniversitesi Cavendish College'da Havayolları ve Turizm Sanayi alanında başlayan Aydoğdu, daha sonra Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesinde lisans eğitimini tamamladı. Sağlık alanına duyduğu ilgiyle 2012-2013 yıllarında Acupuncture College Colombo'da "Akupunktur Diploması" aldı. Akademik çalışmalarını sürdüren Aydoğdu, 2018-2022 yılları arasında Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde yüksek lisans yaparak "An Zehni" konulu tezini hazırladı. 1998 yılından bu yana arı ve an ürünleri üzerine çalışmalar yürüten Aydoğdu, yurt dışında akupunktur ve apiterapi temelli Geleneksel Tıp Bilimleri alanında eğitim aldı. Özellikle apiterapi konusunda yurt içi ve yurt dışında birçok sertifika programına katıldı ve çeşitli kongre ve seminerlerde konuşmacı olarak yer aldı. Ayrıca Afrika'ya olan ilgisi doğrultusunda Sudan Yatırım Grubu'nun kurulmasına destek verdi ve özellikle tarım projeleri başta olmak üzere çeşitli alanlarda katkı sağlamaya çalıştı. Son on yıldır TADD ile birlikte Afrika'yı daha yakından tanıma ve kitadaki ihtiyaç sahiplerine ulaşma konusunda aktif olarak çalışmalar yürütmektedir.

Enzo IKAH

*Müzisyen / Yönetmen /
Barış ve Mülteci Hakları Aktivisti*

AFRİKA MÜZİĞİ

**AFRİKALI ATALARIMIZA GÖRE MÜZİK, DOĞANIN SİHRİDİR
VE SÖZLERİ, İNSANI BÜYÜLER.**

Çeşitli türlerinden bahsetmeden önce hem evrensel hem de geleneksel bir sanat biçimi olarak müzik hakkındaki düşüncelerimi belirtmek isterim.

Bilimsel olarak konuşulacak olursa frekansların; insanların, hayvanların, örneğin kuşların, fiziksel varlıklar üzerinde etkileri olduğunu söyleyebilirim.

Kuş seslerinin ezgilerini, böceklerin ötüşlerini, kurbağaların bataklıklarda geceleyin söyledikleri armonik şarkıların ve bir atın ritmik koşuşundaki uyum, ezgi ve ritmi bir araya getirdiğimizde doğal olarak müzik sanatı ortaya çıkmış olur.

Paradoksal olarak müziğin dinlenilmesi doğal ve kolay, ancak tasvir edilmesi güçtür. Beyin tarafından kolaylıkla algılandığı müzik, notaların karmaşık dizimi, ses rengi ve ritmi, çağa ve kültüre göre değişiklik gösteren bir meyvedir. Yapısal olarak karmaşık bu akustiğe, müziğin taşıdığı çeşitli duygular ile birlikte günümüzde henüz tam anlaşılmayan gelişmiş bir bilişsel işlem de eşlik eder.

“

*GELENEKSEL
MÜZİĞİN
ÇEŞİTLİLİĞİ,
ETNİK GRUP VE
ALT GRUPLARIN
ÇEŞİTLİLİĞİ
İLE DOĞRU
ORANTILIDIR.*

”

MÜZİĞİN İKİ BOYUTU VARDIR: ENERJİK VE RUHSALlık olarak melodiler, frekanslarla ölçülebilen bir nota serisidirler. İnsan kulağı, 20 hertz ila 20 kilohertz arası frekansları duyabilir. 20 hertzden alçak ve 20 kilohertzden daha yüksek, duyulamayan ancak hissedilebilen frekanslar olduğunu da unutmamalıyız. Bu tiz ve bas sesler, fiziksel bedenimizi etkiler. Örneğin ultrasonik sesler baş dönmesine sebep olabilirken infra-bass ya da infrasonik sesler ise duyulmamalarına rağmen rahatsızlık verebilirler.

Bir şarkı pek çok frekandan oluşabilir ve bazı frekanslar doğrudan titreşimli tonları, dolayısıyla üzüntüleri, yani hislerimizi, duygularımızı ve karar süreçlerimizi etkilerler. Düşük frekanslı sesler, düşük duygularımızı, yüksek frekanslı sesler ise yüksek duygularımızı etkilerler. Örneğin drill ve trap müzikte mevcut olan infra-bass sesler, hayatta kalma içgüdülerimizle ve temel ihtiyaçlarımızda ilişkili olan kök duygularımızı harekete geçirirler. Bu duygular, biraz tetiklendiğinde olumlu bir sonuç doğurabilecekken fazla tetiklendiklerinde olumsuz duygular yaşanmasına sebep olabilirler.

Platon; müzik, eğitimin temel bir parçasıysa bunun sebebinin ritim ve uyumun, ruhu delip derinlemesine etkilemesi olduğunu söylemiştir.

Aristo; müziğin ahlaki yumuşattığını ve ruhlann sanat yoluyla temizlendiğini belirtmiştir.

Afrikanlı Atalar; müziğin enerjisinin vücuda dokunduğu-
nu ve aynı zamanda müziğin, ruhu delerek hasta ruhu
iyileştirme yetisine sahip olduğunu vurgulamışlardır.

AFRİKA MÜZİĞİNİN TARİHÇESİ VE GRİOTLARIN ÖNEMİ

Afrika müziğinde zamansal organizasyon, yani dönem-
sellik, metrik yapı, ritim ve çoklu ritim, diğer bütün bile-
şenlerin bunlara bağlı olduğunu savunabileceğimiz ka-
dar büyük bir önem taşır. Geleneksel müziğin çeşitliliği,
etnik grup ve alt grupların çeşitliliği ile doğru orantılıdır.
Onlara özgü dil ve lehçeler de bunu doğrular.

Genel olarak kendine özgü bir dili olan her toplumun, aynı
şekilde onu benzersiz kılan bir müziği de vardır. Bu se-
beple, Orta Afrika'da tıpkı çok çeşitli etnik gruplar, diller
ve lehçeler olduğu gibi çok çeşitli müzik türleri de vardır.

Geleneksel müziğin tutarlılığı, her bir topluluk içinde, bir
yandan işlevselliği ile - diğer bir deyişle, iç içe geçmiş
olduğu sosyal ve/veya dini koşullarla - diğer yandan bile-
şen unsurlarıyla (sesler ve enstrümanlar, skalalar, za-
man yapıları, teknik süreçler vb.) kendini gösterir. Daha
önce belirttiğim gibi mesajları çeşitlendiren ritimdir.
Geleneksel müzik yazılı değil, sözel olarak nesilden
nesile aktarılmıştır.

Batı Afrika'daki Mandingo İmparatorluğu (11-17. yy.)'nda
(bugünün Malî'si) yaşayan "Griot"lar, geleneksel müzi-
yen ve hikâye anlatıcılarıydı. Kazançlarını köy köy gezerek
elde eden, göçebe bir topluluktu. Griotlar, hikâyelerini yaylı
bir enstrüman olan Kora eşliğinde anlatırlardı.

Griotlar, toplum içinde ayrı bir sınıfı oluştururdu. Onlar,
yalnızca sanatçı değil; aynı zamanda sözel, müziksel
ve şiirsel geleneğin muhafızlarıydılar. Şiirlerin, müziğin
ve tarihin nesilden nesile aktarımında onların büyük bir
katkısı olmuştur. Griotların vesilesiyle birçok eski eser
bugüne ulaşmıştır. Kolektif hafıza için büyük önem ta-
şımalan, bu toplumsal sınıfa; krallara, diplomatlara, şa-
irlere, müzisyenlere, eğitimcilere ve bazı hâkimlere gizli
danışman, sırdaş olmanın yolunu açtı.

Griotlar doğuştan, kan yoluyla, babadan griot olurlar. Sıra-
dan insanlar griot olamazlardı. Evlerinin avluları, hitabet
kurallarına saygı gösterile bile dil yasaklarının nadir oldu-

ğu bir yerdir ve ayrıca, tecrübesiz griotların eğitim aldığı bir
merkezdir. Bu eğitimlerde, griot olmaya hazırlanan aday-
lar, hitap ettikleri izleyici kitlesini merakta bırakmayı veya
onları harekete geçirmeyi öğrenirler. Griot olarak doğmak
yeterli değildir. Onlar, oratorik gösterilere kendi halklarıyla
hazırlanır ve davul çalabilmek için dersler alırlar.

Fabllar, griotlar tarafından, şarkılar yoluyla anlatılan ve
nesiller arasında aktarılan hikâyelerdir. Öte yandan mit-
ler ve efsaneler, yalnızca şarkı olarak genelde yaylı bir
çalgı eşliğinde söylenir.

Trumpetçiler, komşu Kongo Krallığı olan Loango Krallığı'nın mahallesini gösteren on yedinci yüzyıla ait bir tasvirde yer almaktadır. Loango Krallığı (Maloango), Olfert Dapper'in Naukeurige Beschrijvinge (Amsterdam) adlı eserinden, s. 539, 1686.

Müzik, Kongo Krallığı'nda (1528-1914) da kutsaldı. Reislerin ve kralların sarayında, belirli enstrümanlara eşlik eden dansçılara yer ayrılırdı.

AFRİKA MÜZİĞİNİN KALBİNDEN BAZI GELENEKSEL ÇALGILAR

Sanza/Likembe: Bir veya iki dizi tuşu olan ve en eski örneği Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde bulunan, ufak, "ilk el piyanosu" olarak bilinen çalgıdır. Uganda'daki ismi **Mbira**, Tanzanya'daki ismi **Kalimba**'dır.

Kora: Mali ve Gambia'da kullanılan, 21 telli, Mandingo kültürünün temsili hâline gelmiş geleneksel "arp"a benzer bir çalgıdır.

Xalam: Senegal müziğine özgü olan tek zarlı, Mbalax müziğinde kullanılan davuldur.

Boongo: İlk örneklerinin Güney Afrika'da yapıldığı bilinen ve özellikle Tanzanya'da çalınan uzun, enlemesine üflenen bambu bir flütür.

Kundi: Kundi, Orta Kongo'dan gelir ve eğimli bir arpı andırır. Kundi, Mısır arpı ile çok benzerdir. 5 telli bu çalgı, Azande toplumu tarafından kullanılırdı.

Ngoma: Ngoma adlı perküsyon aleti, Antik zamanlarda, komşu köyler arasında haberleşmeyi sağlayan, her vuruşun belirli bir mesajı taşıdığı iletişim aracı olarak kullanılırdı. Ngoma'nın günümüzde pek çok ülkede aynı isimle kullanılması, Afrika ülkeleri arasındaki kültür akıntısının da gücünü göstermektedir.

Diğer çalgı aletlerinin birçoğu, genellikle haberleşme aracılığıyla kullanılırdı. Örneğin Mpunga/Trompetler, beklenmedik bir hadiseyi ya da bir yabancı'nın gelişini bildirmek için çalınırdı. Reisin veya bir kabile üyesinin ölümü, doğum, evlilik veya başka olaylar, Mpunga (buzalo veya antilop boynuzu ya da fildişinden yapılır) sesi ve Ngoma'nın ritmiyle duyurulurdu. Bu kadim uygulama, hâlen bazı bölgelerde bulunmaktadır.

Müzik sanatı, günümüzde pek çok insanın eğlence ihtiyacını karşılamak için aracı olmuştur. Ancak bu oyalayıcı özelliğinin yanı sıra müzik, geçmiş dönemlerde Afrika'da iletişim aracı olarak kullanılmıştır.

Bambudan yapılan yan flüt, Boongo

Piyanonun atasının likembe olduğu söylenir.

Yan Günümüzden, çift dizim tuşu olan bir "Likembe" örneği

Alt Sanza, Kongo'da bulunan, 1877'den önce yapılan el piyanosu. "Royal Museums of Art and History."

Modern bir yan flüt

GELENEKSEL MÜZİKTEN MODERN MÜZİĞE GEÇİŞ

Kale Kabasele/Grand Kale Jeff (Kongo Demokratik Cumhuriyeti), Mory Kanté (Gine), Salif Keita (Mali), Fela Kuti (Nijerya)... Sömürgecilik sonrası Afrika müziğinin modernleşme süreci...

Kongolular, rumbaları ile modern müziğin gelişimine büyük katkı sağlamışlardır. Özgürlüğün verdiği mutluluk ile rumba ve Kongo modernliği doğmuştur. Kübalı ritimler, cha-cha-cha, baranga ve özellikle de Küba'dan Meksika'ya çalınan bolero, Atlantik Okyanusu'nun bütün kıyılarında yer edinmiş müziklerdir. Beş binin üstünde eser vermiş Kongolu müzik dehası Luambo Franco Makiadi de dâhil olmak üzere, pek çok müzisyen tarafından Afrika tarzına uygun olarak yorumlanmıştır.

Kongo rumbasından Mandingo müziğine, Highlife, Ethiojazz veya Afrobeat olmak üzere müzisyenlerin ve orkestraların doğduğu, birkaç on yılda Afrika'ya yayılan, 1960'lı yıllardaki kurtuluşla da ilişkili çok sesli bir müzik yolculuğu başladı.

AFRİKA MÜZİĞİNİ KEŞFEDİN: ETNİK VE GELENEKSELİ

Afrika müziği, pek çok stili, ritmi ve geleneği, kıtanın her tarafına yayan geniş ve zengin bir alandır. Her bölgenin kültür ve tarihine derin kök salarak Afrika'nın etnik ve dil çeşitliliğini yansıtır. Davul, balafon, kora, mbira, xalam gibi geleneksel çalgılar, eşsiz ve belirgin sesleriyle pek çok Afrika müzik türünün merkezinde yer alır. Afrika müziği, çoğu zaman pek çok ritmi uyumlu ve karmaşık bir harmoniyle birleştiren çoklu ritimli müziktir. Tarih, inanç ve toplumsal değerlerin aktarımını sağlayarak törenlerde, ayinlerde ve günlük yaşamda önemli rol oynar.

Geleneksel işlevinin yanı sıra Afrika müziğinin dünya müziği üzerinde de oldukça etkisi vardır. Afrobeat, Highlife, Ndombolo, Soukous, Zouglou ve Coupe-Decale gibi türler, caz, hip-hop, R&B gibi modern etkileri birleştirerek uluslararası beğeni kazanmıştır. Bu müzik, yalnızca sanatsal ifadenin aracı değil, aynı zamanda marjinalleşmiş topluluklara bir ses veren ve sosyal hareketleri etkileyen bir vasıta.

Çağdaş Afrika müziği, geleneksel köklerini korurken modern teknolojileri ve uluslararası türleri entegre ederek dönüşmeye devam eder. Dünya çapında canlılığı, yeniliği, kültürel ve dilsel sınırları aşabilme kabiliyetiyle bilinir ve Afrika'nın müzik mirasının tükenmez zenginliğine tanıklık eder.

Kundi

Antilop boynuzundan yapılmış bir Mpunga

Eritre'den bir kirar/
kirara/kirare/krar (tüm
yazımları kullanılır)

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AFRIKA MÜZİĞİ

Afrika müziği, Afrika kıtasının kültürel ve coğrafi çeşitliliği ile derinden ilişkili sanatsal bir ifade çeşididir. Her biri Afrika'yı oluşturan kültür ve toplulukları yansıtan çok çeşitli müzik stiline, çalgıyı, ritmi ve geleneği barındırır. İşte Afrika müziğinin bazı özellikleri:

Yöresel Çeşitlilik: Afrika geniş bir kıtadır ve her bölgede kendine özgü müzik gelenekleri vardır. Nijerya'daki Afrobeat'ten, Senegal'deki Mbalax'a; Fas'taki Gnawa'dan, Gana'daki Highlife'a kadar türlerin çeşitliliği şaşırtıcıdır.

Geleneksel Çalgılar: Afrika müziğinde djembe, balafon, kora, ngonı, mbira, xylophone, kalangu (yaygın olarak "konuşan davul" olarak da bilinir), ud vb. çok çeşitli geleneksel çalgılar kullanılır. Bu çalgılar genellikle yerli malzemelerden yapılır ve kendine özgü sesleri vardır.

Çoklu Ritim: Ritimler, Afrika müziğinde önemli rol oynarlar. Afrika müziği, birden fazla ritim örüntüsünün, zengin müzik dokusu yaratmak için birbiriyle aynı anda etkileşime geçtiği çoklu ritim ile nitelendirilir.

Perküsyon: Perküsyon, Afrika müziğinde yaygındır. Geleneksel davul ve perküsyon aletleri, canlı ve harekete geçirici ritimlerde önemli rol oynarlar.

Vokal ve Şan: Şarkı söylemek de önemlidir. Vokal uyumlar, genelde poliritmiktir. Şarkıların sözleri tarih, ruhani ve kültürel değerler, hikâye anlatımı gibi çeşitli konulara değinirler.

Kültürel ve Sosyal Rol: Afrika müziği, önemli bir kültürel ve sosyal rol oynar. Ayinlere, kutlamalara, düğünlere, cenazelere ve diğer toplumsal olaylara eşlik eder. Ataların hikâyelerini, geleneklerini ve bilgilerini aktarmanın bir yoludur.

Çağdaş Müzikle Birleşim: Pek çok çağdaş Afrikalı sanatçı, geleneksel müziği hip-hop, reggae, caz ve elektronik müzikle birleştirerek eşsiz müzik türü oluşturmuşlardır.

Konono: Besi Kongo Kabilesi'ne özgü, geleneksel çalgılar ile çalınan müziğin adapte edilerek gerçekleştirildiği yenilikçi bir müzik türüdür.

Afrika Balafonu

”

*DAVUL, BALAFON,
KORA, MBİRA, XALAM
GİBİ GELENEKSEL
ÇALGILAR, EŞSİZ
VE BELİRGİN
SESLERİYLE PEK
ÇOK AFRIKA
MÜZİK TÜRÜNÜN
MERKEZİNDE YER
ALIR.*

“

Afrika müziği, Afrika'nın insanların ve yörelerinin çeşitliliğini ortaya koyan, yoğun bir zenginliğin kültürel hazinesidir. Müziği, dünya çapında etkilemeye devam etmekte; yaratıcılığı, canlılığı ve derin duyguları iletebilmesi yönüyle takdir görmektedir.

JAZZ VE BLUES'ÜN AFRIKA KÖKENLERİ

Afrika kıtası, müziğin ana vatanıdır. Caz ve Blues, sıkça Afro-Amerikan oluşum olarak sunulsa da köken itibarıyla, köleler aracılığıyla ABD'nin güneyindeki tarlalara taşınan bir Afrika müziğidir. Pamuk tarlalarındaki işçiliği ifade eden çalışma şarkıları, Afrika perküsyonunun karmaşık çoklu ritmini yansıtır. Benzer kökenlerden ve kültürlerden gelen insanlar, gün boyu bir arada çalışırken zaman içinde birbirlerini anlamalarını sağlayacak ortak noktalar bulmaya başlamışlardır. Bu sayede, buldukları yere kültürlerinin yansımaları kaçınılmaz olmuştur.

Afrika ruhunu, coşku ve umut ile harmanlayan dini şarkılar, Batı Afrika müziğindeki çağır-cevap örüntüsünü taşırlar. Mississippi Alüvyonu'nda ortaya çıkan müzik türü blues ise blues sanatçıları ve gitarları aracılığıyla gezgin şair müzisyenleri olan Manding griotlarından etkilenmişlerdir. Blues sanatçılarının gitarlarında çaldıkları notalar, griotların konuşarak nesilden nesile aktardığı hikâye anlatımı geleneğini hatırlatır.

Caz'ın ortaya çıktığı 1920'li yıllarda, New Orleans'daki eşsiz harmoni de bu Afrika mirasının Avrupa çalgılarıyla buluşması sonucu ortaya çıkmıştır. Senkoplu ritim, kolektif doğaçlama ve çalınan tınılar, Afrika müziğinin estetiğinden esinlenmiştir.

Louis Armstrong veya John Coltrane gibi öncüler ya da caz müzisyenleri, kaynağı Afrika'ya dayanan bu Afro-Amerikan mirasını sahiplenmiş ve sürekli yeniden yaratmıştır.

BÜTÜN MÜZİKLERİN ANA KRALİÇESİ

Salsa'nın Küba'dan, Tango'nun Arjantin'den, Flamenko'nun İspanya'dan, caz ve rap'in Amerika'dan, Samba'nın Brezilya'dan olduğu kabul edilir. Bütün bu müzikler, uzak köklerini, Afrika'nın kültürel mirasında bulur.

Afro-Kübalı müzik konusunda uzmanlaşmış olan Afro-Kübalı grup African Groove, kendisini geleneksel Afrika müziğinin bazı kökenlerini araştırmaya adanmıştır.

AFRİKA MÜZİK GELENEKLERİ, ŞARKILARI VE ÇALGILARI

Afrika müziğinden, kökenlerine değinmeden bahsedebilir miyiz? Afrika'da, etnik grup sayısı kadar müzik çeşidi olduğu söylenir. Afrika müziği, her zaman nota veya teorisi olmayan ve nesilden nesile aktarımı, ezbere dayalı olan anonim, popüler, kolektif çalışmalaridir.

Afrika müziğinin, Batı müziğinin yazı, uyum hatta paradoksal olarak en başta kendisini nitelendiren ritmi ile birlikte bütün konturlarını alıntılacak kadar Batı müziğine yaklaşması, ancak 1960'lı yılların son kolonizasyondan sonra olmuştur.

HAYATIN MERKEZİNDE RİTİM

Geleneksel olarak Afrika ritimleri, genelde düzensiz ritmi olan ve son derece karmaşık formntıları ortaya çıkaran kısa ve tekrardan oluşan ayinlerle ilişkilendirilir. Bu ritim yapılarından bir veya birden fazlası, daha sonra altta yatan başka yapılar için birleştirici rol oynar.

Davul, ana çalgıdır. Diğer perküsyonlar tarafından desteklenen veya zıtlaşan temel ritmi ortaya koyar. İç içe geçmiş farklı ritmik formların bir araya gelmesi, Afrika müziğinin kökeninin karmaşıklığını sergiler. Düzenli ritmi ve ısrarcı tekrar olan ritimlerin, doğaçlamaya çok az yerleri vardır.

AFRİKA MÜZİĞİNİN VE DANSLARININ ÖZELLİKLERİ

Ritim: Çeşitli perküsyon aletlerinin veya beden perküsyonunun çalınması

Poliritim (çoklu ritim): Pek çok ritmin kombinasyonu

Ostinato: Sürekli tekrarlanan ve eşlik eden ezgisel veya ritmik motif

Yanıtlayıcı Teknik: Solist ve grup arasındaki diyalog
Afrika'da Dans: Afrika'da yöresel dans, coğrafyaya göre değişiklik gösterir. Kuzey Afrika'da, dans esnasında eller havada tutulurken Orta Afrika bölgesinde vücutun bel kısmının hareketine dayalı danslar vardır. Afrika'nın güneyine inildikçe dans esnasında ayaklar, vücutun kalan bölümlerinden daha hareketlidir, ritim ayakla tutulur. ■

Enzo İKAH

Baş ve Müteci Hakları Aktivisti

Kitap yazarı, sanatçı, müzisyen, besteci, söz yazarı, yazar, sinema oyuncusu ve yönetmen.

Demokratik Kongo Cumhuriyeti doğumlu olan Enzo İkah, 2006 yılında Paris Sorbonne Üniversitesinden eğitim psikoloğu olarak mezun olmuştur. Yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesinde "Baş ve Çatışma Çalışmaları" alanında tamamlamıştır.

Sanat ve insanı yardım alanındaki çalışmalarıyla dikkat çeken İkah, 2024 yılında Home for Humanity Paris tarafından "Earth Artist" ödülüne layık görülmüştür. Bu ödül, insanlığı iyileştiren, kültürü koruyup yenileyen ve gezegenimize sanatsal katkılar sunan çalışmalarından dolayı verilmiştir. Ayrıca 2015 yılında "Humanitarian World Star of Peace" ödülünü almıştır.

Edebiyat alanında da üretken olan İkah, "The Makings of Justice" adlı kitabın bölümlerine katkıda bulunmuş, 2017 yılında Puslu yayınevi tarafından yayımlanan altı serilik "Makaku" adlı masal kitabını yazmış ve Üsküdar Üniversitesi tarafından yayımlanan "Görünmez Zincirler" kitabını kaleme almıştır.

Müzik kariyerinde de aktif olarak yer alan İkah, Türkiye'de birçok albüm çıkarmıştır.

ŞAMPİYON KOŞUCULARIN ÜLKESİ: **ETİYOPYA**

Ömer SÖZTUTAN

Gazeteci / Yazar

Burası Etiyopya... Gelenek ve yeteneğin sporcularlarda bulunduğu, başarılarından dolayı atletizmin artık bir endüstriye dönüştüğü yer... Peki, ama onları diğer ülke sporcularından farklı yapan şey nedir? Genetik yatkınlık mı, çok çalışmak mı, kas yapılı mı, coğrafi şartlar mı?

Etiyopyalı Olmak, Dopingli Doğmaktır!

Etiyopya, aşağı yukarı Türkiye kadar nüfusu olan bir ülkedir. Gelenekleri, mirası, tarihi, manzarası, zengin mutfağı, kahvenin ana yurdu ve diğer şaşırtıcı birçok gerekleri ile olağanüstü bir Afrika ülkesi...

Ve o dudak uçuklatan, bilimsel tezlere konu olan, adını dünya spor tarihine altın harflerle yazdıran Etiyopya atletizmi. Spor otoriteleri tarafından hep aynı soruya muhatap olan ve "Nedir bu başarının sırrı?" dedirten ülke.

Uluslararası yarışlarda sporcular madalya kazanmak için birçok yol denedi. Yasaklı madde kullandıktan geçici gebelik yaşayana, ikizi ile yer değiştirenden rüşvet verene... Ancak özellikle atletizmde, madalyaya ulaşmanın yasal bir "doping coğrafyası" var. Etiyopya'da doğmak...

İlk kez 1956'da Olimpiyat Oyunları'na katılan ve o tarihten bu yana 1976, 1984 ve 1988 Oyunları hariç Yaz Olimpiyat Oyunları'nda yarışmak üzere sporcular gönderen, ayrıca 2006 Torino Oyunları'nda ilk kez Kış Oyunları'na katılan bir ülkenin, tamamı Yaz Olimpiyatları'nda ve tamamı atletizmde olmak üzere toplam 58 madalya kazanmasının başka açıklaması olamaz!

"Her Adımda Bir Milleti Umutlarını Taşıdım"

Dilerseniz önce bu parlak yolculuğun nasıl başladığına bir bakalım. Üstelik daha önce hiç görülmemiş bir hikâyeye ile.

1960 Roma Olimpiyatları, erkekler maratonundayız. O güne kadar hiçbir Afrikalı sporcu Olimpiyat altın madalyası kazanmış değil. Etiyopyalı Abebe Bikila'nın çıplak ayak koşusu ile kırdığı dünya rekoru, büyük şaşkınlıklar ve alkışlar içinde oyunlara damgasını vurdu. "Her adımda bir milletin umutlarını taşıdım." dediği törenden sonra o bayrak olimpiyat gönderinden hiç inmedi.

Bikila, 1964 Tokyo Olimpiyatları'nda ünvanını korudu ve atletizmde ülke gençleri için âdeta bir rol model oldu.

Mamo Wolde, Bikila'nın izinden giderek 1968 Mexico City Olimpiyatları'nda maratonda altın ve 10.000 metrede gümüş madalya kazandı. Wolde'un başarıları, Etiyopya'nın uzun mesafe koşusundaki kalıcı gücünü dünyaya göstererek gelecek nesil Etiyopyalı atletlerin önünü açtı.

Kendine has koşu stili ve taktiksel becerisi ile Miruts Yifter ise 1972 ve 1980 Olimpiyatları'nda iki altın madalya ve bir bronz madalya alarak Etiyopya spor tarihinde özel bir yer aldı.

Artık Etiyopya için başan gelenek hâlini almıştı. 1990'lı ve 2000'li yıllar altın çağ olmuştu. Haile Gebrselassie ve Kenenisa Bekele gibi atletlerle pistte iyice hâkimiyet kurdular. Gebrselassie, 1996 Atlanta Olimpiyatları'nda erkekler 10.000 metrede altın madalya kazandı ve 2000 Sidney Olimpiyatları'nda ünvanını başarıyla korudu. Olağanüstü performanslarıyla yeni olimpiyat rekorları kırdı ve "İyi para kazandıktan sonra hayat dâhil her şeyi yönetmeniz gerekir. Para sizden daha hızlı koşmamalı." diyerek yeni nesil koşuculara kalıcı bir nasihat verdi.

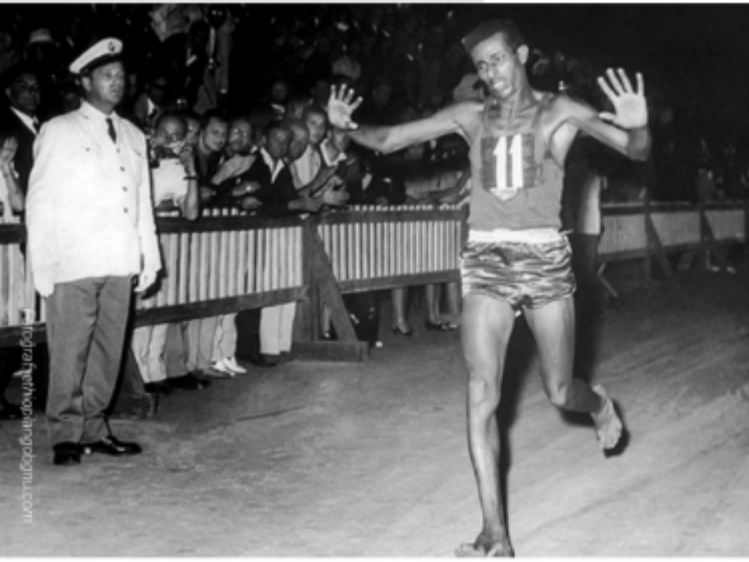
Kenenisa Bekele ise 2004 ve 2008 Olimpiyatları'nda üç altın ve bir gümüş madalya kazanarak "Etiyopya rüzgârı" geleneğini sürdürdü. Erkekler 10.000 metre ve 5.000 metredeki zaferleri ve inanılmaz dayanıklılığıyla tarihin en büyük uzun mesafe koşucuları arasına girdi. ESPN, Temmuz 2024'te, Kenenisa'yı "21. yüzyılın en iyi 25 Afrikalı sporcusu" arasında gösterdi.

Gete Wami ve Sileshi Sihine, diğer önemli çok madalyalı sporcular arasında yer aldı. Wami'nin 2004 ve 2008 Olimpiyatları'nda kadınlar 10.000 metre ve 5.000 metredeki başarıları ve Sihine'nin erkekler 10.000 metredeki gümüş madalyaları, Etiyopya atletizmindeki yetenek bolluğunu gözler önüne serdi.

"Bebek Yüzlü Yıkıcı" Bir Dişi Panter!

Etiyopya'nın kadın sporcuları da ülkenin olimpiyat başarılarında yer aldı. Derartu Tulu, 1992 Barcelona Olimpiyatları'nda kadınlar 10.000 metrede zafer kazanarak Olimpiyat altın madalyası alan ilk

Afrikalı kadın oldu. Aynı etkinlikte 2000 Sidney Olimpiyatları'nda bir altın madalya daha kazandı ve 2004 Atina Olimpiyatları'nda bronz madalya kazandı.

"Bebek Yüzlü Yıkıcı" lakabını alan Tirunesh Dibaba, 2004, 2008, 2012 ve 2016 Olimpiyatları'nda üç altın madalya ve üç bronz madalya kazandı. Kadınlar 10.000 metre ve 5.000 metre koşularındaki hâkimiyeti, onu bir efsane hâline getirdi. Dibaba kardeşler - Genzebe, Tirunesh, Anna ve Ejegayehu - inanılmaz yetenekleri ve ilham verici hikâyeleriyle dünyayı kasıp kavurdu. Meseret Defar ve Almaz Ayana da Etiyopya'nın madalya sayısına katkıda bulunan diğer kadın sporculardır. Defar, 2004-2012 yılları arasında kadınlar 5 bin metrede iki altın ve bir bronz madalya kazanırken Ayana, 2016 Rio de Janeiro Olimpiyatları'nda kadınlar 10.000 metrede dünya rekoruna imza attı.

Etiyopya'nın atletizm başarısı son yıllarda Selemon Barega, Tiki Gelana ve Feyisa Lilesa gibi sporcuların podyumda yükselmesi ile devam etti. 2020 Tokyo Olimpiyatları'nda

“ TÛM ARAŞTIRMALAR GÖSTERİYOR
Kİ ETİYOPYA'NIN KOŞU BAŞARISINI
YOKSULLUK YA DA İRTİFAYA BAĞLAMAK,
ONLARA YAPILACAK EN BÜYÜK
HAKSIZLIKTIR.

erkekler 10.000 metrede Barega altın madalya, Gelana ve Lilesa sırasıyla kadınlar ve erkekler maratonlarında madalya kazandı.

Etiyopya, "yetenek fabrikası" olarak uluslararası koşular için çalışmalarını sürdürmektedir. Yeni nesil atletler, seleflerinin mesalesini taşıyarak Etiyopya'nın uzun mesafe koşusunda bir güç merkezi olma statüsünü önümüzdeki yıllarda da sürdüreceği gibi görünüyor.

PEKİ, NEREDEN GELİYOR BU MADALYANIN SUYU?

Gelelim Etiyopyalı uzun mesafe koşucularının olağanüstü başarısının sırrına. Aslında bu başarıları tek bir faktörle açıklamak konuyu oldukça basite indirgemek olur. Bilimsel çalışmalar ve otoriter görüşlere göre onların zirveye taşıyan etkenler şunlardır:

1. Genetik yatkınlık,
2. Erken yaşta yoğun yürüme ve koşmanın sonucu olarak maksimal oksijen alımının gelişmesi,
3. Nispeten yüksek hemogloblin (dokulara oksijen taşıyan kırmızı kan hücrelerinde bulunan protein) ve hematokrit (vücudun daha fazla kırmızı kan hücresi üretmesi),
4. Somatotip (vücut tipi) ve alt ekstremiteler (vücut alt kısmı) özelliklerine dayalı iyi metabolik verimlilik,
5. Olumlu iskelet-kas-lif bileşimi ve oksidatif enzim profili,
6. Geleneksel Etiyopya diyeti,

7. Deniz seviyesinden yüksekte yaşama ve yoğun çalışma,

8. Ekonomik başarıya ulaşma motivasyonu.

Bu etkenlerden bir kısmı laboratuvarla bilimsel olarak ispatlanmış, bazıları sahada nesnel olarak incelenmiş, diğer kısmı da gözlemsel bir perspektifle otoriteler tarafından değerlendirilmiştir.

Etiyopyalı atletlerin genetik özellikleri ile elit koşu performansları arasındaki olası bağlantıları inceleyen çalışmaların bu sonuca varması, onların doğuştan bir adım önde olduğunu göstermektedir.

Uluslararası müsabakaların son 60 yılının herhangi bir madalya tablosuna baktığımızda Etiyopya'nın dayanıklılık koşularındaki başarılarını görebiliriz.

"BURADA HAYAT KOŞMAKLA BAŞLAR... KOŞMAK BİR İŞTİRİ!"

Spor dünyasının uzun yıllar dilinden düşürmediği en iyi uzun mesafe koşucuları arasında Etiyopya'nın küçük bir kasabasından çıkmaktadır. Çünkü uzun mesafe koşusu, Etiyopya'nın Arsi bölgesinde bir spor değil bir yaşam biçimidir. Atletizmdeki altın yılların (başarıların), onların yoksulluk, kıtlık ve savaşla ilişkilendirilen bir dönemine denk gelmesi, ülkenin "umut" ve "gurur" kaynağı oldu.

Dünyanın en iyi koşucularının çoğu, Etiyopya'nın güney yaylalarında bulunan ve ücre bir kasaba olan Bekoji'den çıkmaktadır. Pekin Olimpiyatları'nda, Bekoji'den gelen koşucular, uzun mesafe pist etkinliklerinde dört altın madalyanın sahibi olarak birçok sanayi ülkesinin tamamından daha fazla madalya kazandı.

Bekoji'de doğup büyüyen ve dünya sahnesine açılan bu serüven, ödüllü yönetmen Jerry Rothwell'in "Town of Runners", yani "Koşucuların Kasabası" filmi ile beyazperdeye taşındı.

Okul pistinden ulusal yarışmalara, çocukluktan yetişkinliğe uzanan ve çekimleri dört yıl süren filmin özellikle giriş sahnesi çok çarpıcıdır.

Etiyopya koşu başarısını anlatan sayısız çalışma oldu. Yazar ve antropolog Michael Crawley, "dünyanın en hızlı yeri" diye adlandırdığı, çok sayıda başarılı atlet yetiştirmiş olan Etiyopya'nın merkezi Bekoji kasabasında koşu kültürünü araştırdı.

15 ayını bir grup Etiyopyalı atlet ile yaşayarak ve antrenman yaparak geçiren Crawley, hem Edinburg Üniversitesindeki doktora tezini hazırladı hem de "Out of Thin Air" kitabını yazdı.

Araştırmalar, Etiyopyalıların ve onların büyük mesafe koşu rakipleri olan Kenyalıların, "olağanüstü biyomekanik ve metabolik verimliliğe katkıda bulunan olumlu somatotipik özelliklerle" ilişkilendirdi. Bunun dışında Crawley'in araştırmalarının sonucunda şu görüşlere yer verildi:

Filmde, bizim köy kahvehanelerine benzeyen bir mekân kullanılmıştır. Film, kasaba gençlerinin, muhtemelen tüm Bekoji'nin sahip olduğu tek televizyon ekranından, Dibaba'nın Olimpiyat şampiyonu olduğu koşuyu izledikleri sahne ile başlar. Köylülerinin Tikunesh'in şampiyonluk yarışını, kilometrelerce uzaktan, hiç bilmedikleri yerlerden, hiç bilmedikleri bir dilden izleyip de yaşadıkları coşkuyu görmek gerçekten çok etkileyici. İlerleyen sahnelerde, bir başka genç atlet adayı Biruk'un ağızından kasabanın ve Hawi ile Alemi'nin hikâyesi de sunulmuştur.

"Burada hayat koşmaktır. Koşmak iştir."

Yükseklikte koşuyorlar

Etiyopya'nın en belirgin avantajı, aynı zamanda ülke içinde taklit edilmesi en zor olanıdır. Birçok üst düzey koşucunun yaşadığı başkent Addis Ababa, deniz seviyesinden 2.355 m yüksekliktedir. Ben Nevis'e düzenli olarak koşabilecek bir konumda olsanız bile bu yüksekliğin yarısından çok daha fazla olmazdı. Çalışmalar, havadaki düşük oksijen seviyesiyle koşmanın, kalp atış hızı ve akciğer fonksiyonu için büyük faydalar olduğunu göstermektedir. Antrenör Abderazak, deniz seviyesinden yaklaşık 3.000 m yükseklikteki Entoto'da alışılmadık bir şekilde nefes nefese kalmamı izledikten sonra "Koşmak tamamen oksijenle ilgilidir. Burada ak-

ciğerleriniz daha fazlasını tutmak için genişler." şeklin-
de açıklamıştır. Ancak tek etken bu olsaydı Kolombiya,
Ekvador ve Bolivya'nın daha da yüksek başkentlerinden
gelen uzun mesafe koşucuları olimpiyatlara hâkim
olurdu. Daha fazlası olmalı...

Genç yaşta başlıyorlar

Birçok Etiyopyalı çocuk, farkında olmadan, eğitimlerine
erken yaşta başlamaktadır. Haile Gebrselassie'nin aile-
sinin çiftliği, Addis Ababa'nın 130 km güneyindeki Asela-
la'daki okulundan 10 km uzaktaydı ve otobüse veya ara-
baya erişimi yoktu. Times of India'ya verdiği demeçte,
"Koşmaya eğlence veya yarışma için değil, günlük akti-
vitem olarak başladım." dedi. Pazar günü düzenlenecek
Büyük Etiyopya Koşusu'ndan önceki cumartesi sabahı
düzenlenen çocuk yarışlarında, büyük yaştaki çocuklar
disiplinli sıralarda ısınırken beş yaş altı Etiyopyalı çocuk-
lar, Etiyopya Gençlik Spor Akademisi'nin dışındaki bir
parkurda koşuyorlardı. Koşmak orada rutin bir şeydir.

“*BİR ETİYOPYA
KOŞU GELENEĞİ
OLARAK “KOŞUDAN
SONRA YENİ
ADIMLAR” FELSEFESİ
DE ONLARIN HEP
DAHA İLERİYE
GİTMEK İSTEYEN
AZMİNİ
İFADE
ETMEKTEDİR.*”

Sabahın erken saatlerinde başlıyorlar

Sabah 5.30'da buluşup Entoto Ormanı'na doğru yarım
saatlik bir yolculuk yapıyoruz. Şafak vakti, okaliptüs
ağaçlarının arasından bir açıklığa vanyoruz. Burada hâli-
hazırda bir futbol maçı yapılıyor. Şehirden çıkarken kötü
şöhretli trafik ve korna yoğunluğuna ulaşmadan önce bu
karanlık vakitten faydalanarak yol kenarında koşan bir-

den fazla koşucu grubunun yanından geçiyoruz. "Bizim
kasabada çocuklar koşmak için çok erken kalkar ve aile-
lari buna şaşırmaz." diyor Antrenör Sentayehu Eshetu,
Town of Runners filminde. Ve devam ediyor: "Başka bir
kasabada "Hepiniz delirdiniz mi?" diye sorarlardı."

Çok fazla ısınıyorlar

Ormana girmeden önce Antrenör Abderazak, ellerinin
kalçalarınızdaki tek ayak üzerinde durmayı ve diğer baca-
ğınızı ileri geri sallamayı içeren uzun, yavaş ve kapsamlı
bir esneme serisi yönetiyor. Bunu biraz sıkıcı buluyorum.
Bu yabancı manzarada hareket etmek için can atıyorum
ama Abderazak "yapılması gerekiyor" diye ısrar ediyor.
Bazen 30 dakika, bazen 10 dakika ısınma yapıyoruz. "Bu,
eğitim planına bağlı." diyor Abderazak. Ancak bu ısınma
süresine sahip olmak çok önemli. Eğer eğitime yeni baş-
larsanız çok fazla acı çekeceksiniz. Sonrasında soğuma
da gerekli ama özellikle ısınma çok önemli.

"Sporcular arasındaki fark disiplindir." diyor Haile Gebr-
selassie bana. Abderazak bir ara hem futbol hem de
basketbol oynamaya çalıştığını ama koşucu olmasına
rağmen işe yaramadığını söylüyor ve devam ediyor:
"Koşmak, hayatınızı vermenizi gerektirir. Cesaret ve
bağlılık gerektirir. Hepimiz antrenmanlarımız konusun-
da çok ciddiyiz."

Bir ekip olarak antrenman yapıyorlar

Tek başına koşan bir Etiyopyalı görmek nadirdir. Bazı
koşu kulüplerinin, yerel işletmeler tarafından finanse
edildiği bir Etiyopya sistemi vardır. Koşuculara maaş
veriliyor ve onlar için kantinlerde günde üç öğün yemek
çıkarılıyor. "Büyük Etiyopya Koşusu" başlamadan önce,
başlangıç çizgisinin yakınındaki Meskel Meydanı'nda
senkronize bir şekilde koşan ve ip atlayan koşucuların
sıralarını izliyorum. "Takım antrenmanı çok gerekli." di-
yor Abderazak. "Yanınızda birinin olması daha fazla eg-
zersiz yapmanızı, daha fazla antrenman yapmanızı sağ-
lar ve kendinizi zayıf hissettiğinizde size destek olur.
Size cesaret verirler, böylece erken pes etmezsiniz."

Bir çizgide koşuyorlar

Ormanda koşarken arkadaşlarımla konuşabilmek için
yanlarında koşma eğilimim var. Ama onlar bir çizgide, biri
diğerinin arkasında koşuyorlar. Bir engelleyici ağaç kökü
veya çukurun farkına varmam gerektiğinde parmaklarını
şıklatıp yere işaret ediyorlar. Crawley bunu Out of Thin
Air'de şöyle açıklıyor: "Birinın ayaklarını takip etmek, sade-
ce onlara ayak uydurmaktan daha fazlası anlamına gelir.
Kelimenin tam anlamıyla onların adımlarını taklit etmek,
onlar kendi adımlarını attığında sağ ayağınızı, onlar attı-

ğında sol ayağınızı koymak, adımlarınızı onların ritmine mükemmel bir şekilde uydurmak anlamına gelir."

Sadece düz çizgiler hâlinde koşmuyorlar

Entoto'da koştuğumuz açıklık, çok sayıda garip engebeli tepelik bir golf sahasına benziyor. Ormana girdiğimizde geniş ana patikadan hızla uzaklaşıyorum. Bunun yerine ağaçların arasında ve etrafında dolaşip düzenli olarak yön değiştiriyorum. "Ormanda iki şey için zikzaklar çizerek antrenman yapıyoruz." diyor Abderazak. "İyi hava elde ederek nefes almak için ve vücudunuzun daha esnek hâle gelmesi için."

Nadiren pistte antrenman yapıyorlar

Bu, koşu parkuru kullanmak istemedikleri için değil; sadece zorunluluktan kaynaklanıyor. Etiyopya'da, İngiltere'deki kadar çok parkur yok. Bu yüzden takımınızın bir yer bulması daha zor. Abderazak'ın koçluk yaptığı grup, iki haftada bir pist seansı ayırıyor. "Aralık yapmamız gerektiğinde veya 5K için hizmetimizi test etmek ve nasıl hissettiğimizi görmek için piste gidiyoruz. Ancak çoğu zaman ormandaki asfaltı kullanıyoruz."

Antrenmandan önce yemek yemiyorlar

Kahvaltıdan önce Entoto'ya doğru yola çıkıyoruz ve öğle yemeğine yetiyecek şekilde geri dönüyoruz. Bu arada sunulan tek besin, şişelenmiş su. 2011'de yapılan "Etiyopyalı elit uzun mesafe koşucularının yiyecek ve makro besin alımı" konulu çalışmada "antrenmandan önce veya antrenman sırasında hiç sıvı tüketilmediği ve antrenmandan sonra yalnızca mütevazı miktarlarda sıvı tüketildiği" belirtiliyor. Abderazak, antrenman bittikten sonra genellikle bir muz alabileceğini söylüyor.

Beso içiyorlar

Protein tozları yerine, birçok Etiyopyalı koşucu, hafifçe kavrulmuş tam tahıllı arpa unu, bal ve su ile yapılan bir solüsyon olan "beso" içiyor. Antrenman arkadaşlarından biri, "Bu, Etiyopya güç barı." diyor. "Atletlerin çoğu beso için un satın alır ve besolarnı kendileri yaparlar." diyor Abderazak. Bu arada, koşucular için ana karbonhidrat ihtiyacı, daha kalın, süngerimsi bir krep gibi görünen teff unundan yapılan glutensiz bir yassı ekmekek olan "injera" dan sağlanıyor.

Onların rakipleri var

Etiyopyalılar da herkes kadar Kenya gibi harika bir koşu ülkesinin daha olduğunu farkındalar. Bu dostça rekabet olmasaydı bu harika zaferlerin çoğunu elde edemezlerdi. Haile Gebrselassie, Kenya'nın sürekli gümüş madalyalı Paul Tergat'a karşı yaptığı yakın olimpiyat

yanışlarını, insanların ona hâlâ sorduğunu söylüyor. Haile bana, "Rekorlarını, özellikle Kenyalılar sayesindeydi." diyor. "Onlar olmadan nasıl dünya rekoru kırabilirdiniz? Kenyalılara teşekkürler!"

Tarihlerini sürdürmek istiyorlar

Son olarak, Etiyopyalı koşucular, halklarının geçmişteki atletik başarısının tamamen farkındalar ve bu statüyü korumaya kararlılar. "Diğer ülkeler için olimpiyatlara katılmak bile büyük bir olay. Bizim için ise eğer birinci sırada değilseniz insanlar size alkış bile vermez." diyor Abderazak. "Bikila, bize altın madalya alabileceğimizi gösterdi, şimdi bu bir gelenek. Burada, Etiyopya'da, koşmak ciddi bir şeydir!"

YARIŞ, BİTTİKTEN SONRA BAŞLAR!

Neticede tüm araştırmalar gösteriyor ki Etiyopya'nın koşu başarısını yoksulluk ya da irtifaya bağlamak, onlara yapılacak en büyük haksızlıktır.

Ülke sporcularının, güçlü genetiklerini, sıkı bir çalışma, düzenli bir planlama ve üretkenlikle desteklemesi onların başarılarında önemli bir rol oynamaktadır.

Bir Etiyopya koşu geleneği olarak "koşudan sonra yeni adımlar" felsefesi de onların hep daha ileriye gitmek isteyen azmini ifade etmektedir.

Kısacası "Hayatta hiçbir şey tesadüf değildir." ve alınan her başarı, bir sonraki başarının hazırlayıcısıdır! ■

Ömer SÖZTUTAN

1973 yılında Kars'ın Senkarnış ilçesinde doğdu. Meslek hayatına alaylı olarak başlayan Söztutan, 1987-1988 yılları arasında İhlas Holdinge bağlı "Made In Turkey" gazetesinde sayfa mizanpajı yaptı. 1988-2008 yılları arasında Türkiye gazetesi spor servisinde foto muhabiri, muhabir ve yazar olarak görev aldı. Çeşitli spor federasyonlarından, amatör sporlara katkı sağlayan haberlerinden dolayı teşekkür plaketi kazandı.

1989 yılında Türkiye gazetesinde yazmaya başladığı "Serbest Vuruş" köşesini aralıksız sürdürdü ve bu köşe 2018 yılına kadar "Söz Market" ismiyle devam etti. 2008-2014 yılları arasında Türkiye gazetesinin yazı işleri bölümünde özel sayfalar hazırladı. Aynı zamanda, TGRT FM radyosunda yayımlanan "Serbest Vuruş" programını hazırlayıp sundu. "Gözlüğümü Ararken Burnumun Üçünde Buldum" isimli mizah kitabını kaleme aldı. Türkiye gazetesindeki yazarlık görevini sürdürürken 2016-2018 yılları arasında İhlas Holding A.Ş. Dijital Varlıklar Şirketinde Genel Yayın Müdürü olarak görev yaptı.

Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Spor Yazarları Derneği üyesi olan Söztutan, "Sürekli Basın Kartı" sahibidir.

Halime GÜVEN

Öğretmen / Editör

*AFRİKA'NIN HİKÂYESİNİ YENİDEN YAZMAK:
ABDULRAZAK GURNAH
VE CENNET*

Yazarın kendi yaşam deneyimlerinden de beslenen bu roman, Afrika'nın sosyal ve kültürel yapısını, bireylerin kimlik arayışını ve kölelik kurumunun toplum üzerindeki etkilerini inceler.

1948 yılında Zanzibar'da doğan Abdulrazak Gurnah, 1964 yılında, Zanzibar Sultanlığı'nın yıkılmasıyla sonuçlanan Zanzibar Devrimi'nin ardından Arap kökenli vatandaşlara yönelik oluşan baskı nedeniyle on sekiz yaşında İngiltere'ye göç etti. Bu durum, Gurnah'ın hem kişisel hayatını hem de edebi ka-

riyerini şekillendiren en önemli etkenlerden biri oldu. İngiltere'de edebiyat ve postkolonyal çalışmalar alanında akademik kariyer yaparak profesör ünvanı kazandı. Hâlihazırda Kent Üniversitesinde emeritus profesör olarak İngiliz edebiyatı ve postkolonyal edebiyat dersleri vermektedir.¹

Birçok deneme, kısa öykü ve roman sahibi olan Gurnah, eserlerinde yansıttığı "sömürgeciliğin etkileri ve kültürler ile kıtalar arasındaki uçurumda mültecilerin kaderlerine ilişkin tavizsiz ve şefkatli bakış açısı" ile 2021 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı.

Gurnah'ın eserlerinde, sömürgecilik, aidiyet, göç, yabancılik vb. temalar, oluşturduğu karakterler üzerinde belirleyici bir rol oynar. Eserlerinde, geçmiş ve bugün, eski ve yeni kimi zaman çatışmalı kimi zaman uzlaşma arayan bir diyalog içindedir. Zanzibar, Hint Okyanusu'ndaki deniz ticaretinin önemli bir durağı olduğundan Gurnah'ın romanlarında, tüccarlar ve ticari faaliyetler (köle, baharat, fildişi ticareti) de önemli bir yere sahiptir.²

Gurnah, bireysel ve toplumsal olayları, edebi bir estetikle ele alır. Yazar, kendi yaşamından ve tarihsel bağlamlardan yola çıkarak karakterlerini şekillendirir ve okuyucuyu karmaşık insani durumlarla yüzleştirir.

Gurnah'ın romanlarında dikkat çeken hususlardan biri de "sessizlik" tir. Eserlerindeki karakterlerin sessizliği, genellikle göç, kimlik krizi, sömürgecilik sonrası travmalar gibi güçlü toplumsal ve bireysel meselelerle ilişkilendirilir. Bu sessizlik, onların yaşadığı içsel çatışmaların, dışlanmışlık hissini ve sözlü iletişimle ifade edilemeyen acıların bir yansıması olarak değerlendirilir.

Gurnah'ın eserlerinde yer alan sessizlik vurgusu, bir direniş biçimi olarak da düşünülebilir. Göçmen veya azınlık karakterler, yabancı oldukları

ları toplumlarda kendilerini ifade etmekte zorlanırlar. Çoğu zaman, hikâyelerini anlatacak alanı ya da dinleyiciyi bulamazlar. Karakterlerin sessizliği, onların toplumsal ve kültürel bağlam içinde nasıl sıkıştığını ve kendi seslerini bulmaya çalışırken yaşadıkları zorlukları da yansıtır. Gurnah, oluşturduğu karakterler aracılığıyla sessizliğe gömülen insanların sesi olur ve dikkatleri bu yöne çeker. Aynı zamanda onların iç dünyalarında kopan fırtınaları, yaşadıkları ikilemleri çarpıcı şekilde göz önüne getirir.

Türkçeye de çevrilen romanlarının arasında en popüler, Booker Ödülü'ne de aday gösterilen ve Nobel yolculuğunda Gurnah için önemli bir kilometre taşı olan Cennet'tir. İlk baskısı 1994 yılında yayımlanan Cennet romanındaki olaylar, 20. yüzyılın başlarında Doğu Afrika'da yaşanır. Gurnah, çocukluğunda tanıştığı Doğu Afrika'nın zengin kültürel ve tarihsel yapısını, ticaret yollarını ve sömürgecilik öncesi toplumun dinamiklerini tasvir eder.

Yazarın kendi yaşam deneyimlerinden de beslenen bu roman, Afrika'nın sosyal ve kültürel yapısını, bireylerin

**GURNAH'IN
ESERLERİNDE,
SÖMÜRGEÇİLİK,
AİDİYET,
GÖÇ, YABANCILIK
VB. TEMALAR,
OLUŞTURDUĞU
KARAKTERLER
ÜZERİNDE BELİRLEYİCİ
BİR ROL OYNAR.**

kimlik arayışını ve kölelik kurumunun toplum üzerindeki etkilerini inceler. Gurnah, bu romanıyla okuyucuyu tarihsel bir yolculuğa çıkararak geçmiş günümüz üzerindeki etkilerini sorgulamaya davet eder.

Cennet romanı, on iki yaşındayken ailesinin borçları nedeniyle zengin tüccar Aziz'e köle olarak verilen ve güzelliğiyle, dikkat çekiciliğiyle, rüyalarıyla, yaşadığı bazı olaylarla Hazreti Yusuf'la benzerlikleri bulunan Yusuf karakteri etrafında şekillenir. Yusuf, Aziz'in geniş bahçeli malikânesinin yakınında yaşamaya başlar. Malikânenin bahçesindeki ağaçlar, çiçekler ve egzotik meyveler, bir yandan Yusuf'un hayatını renklendirirken diğer yandan özgürlüğünün sınırlarını da belirler. Aziz'in bahçesi, hem bir cennet hem de bir haphişane metaforu olarak karşımıza çıkar.

Yusuf, Aziz ile birlikte uzun ticaret yolculuklarına çıkar. Bu yolculuklar sırasında hem fiziksel ve duygusal değişimler yaşar hem de bölgenin zengin kültürel çeşitliliği, dini inançları ve sosyal yapısı hakkında bilgi

1 <https://iletisim.com.tr/kisi/abdulrazak-gurnah/11404>. Erişim tarihi: 20.01.2025

2 Abdulrazak Gurnah, *Cennet*, çev. Müge Gülnay (İstanbul: İletişim yayınları, 2022), 7.

edinir. Yusuf'un masumiyeti, karşılaştığı zorluklar ve yaşadığı deneyimlerle sınanır.

Çeşitli köyler, kasabalar ve yerli halklar arasında yaşanan bu ticaret serüveninde, Doğu Afrika'nın ekonomik sistemine de değinilir. Yusuf, bu süreçte kölelik, insan ticareti ve sınıfsal ayrımlar gibi sert gerçeklerle yüzleşir. Bununla birlikte Müslüman ve Hristiyan, Afrikalı ve Avrupalı, zengin ve yoksul, efendi ve köle olgularının farkına varır. Yusuf'un, Aziz'in himayesinde geçirdiği yıllar, ekonomik ve toplumsal baskının birey üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olur.

Yusuf'un Aziz'e olan bağlılığı, sadece borç ilişkisinden değil; o dönemin sosyal yapısındaki hiyerarşiden de kaynaklanır. Yusuf, özgürlüğünü kazanma umuduyla büyüyen olgunlaşırken aynı zamanda içinde bir çatışma da yaşar: Aziz'in himayesinde kalmak mı, yoksa bilinmeyeneye doğru bir yolculuğa çıkmak mı?

Yusuf, Aziz'in ailesi ve çevresindeki insanlarla ilişkiler kurarken ilk aşk deneyimini de yaşar. Ancak bu aşk, hem sınıfsal hem de kültürel engellerle karşılaşır. Yusuf, sadece kendini değil; bu sistemdeki yerini de sorgulamaya başlar. Ne ailesine ne de Aziz'e tam anlamıyla ait hisseder. Bu durum, Yusuf'un mücadelesini derinleştirir.

Cennet, bireysel bir büyüme hikâyesinden daha fazlasıdır; tarihsel, kültürel ve toplumsal bir yolculuktur. Yusuf'un gözünden aktarılan bu hikâye, bir toplumun ve dünyanın dönüşümüne ayna tutar. Romanın sonunda Yusuf'un hikâyesi tamamlanmaz. Aksine, okuyucu bir belirsizlik içinde bırakılır. Bu belirsizlik, Gurnah'ın edebiyatında sıkça görülen bir durumdur.

“ CENNET, BİREYSEL BİR BÜYÜME HİKÂYESİNDEN DAHA FAZLASIDIR; TARİHSEL, KÜLTÜREL VE TOPLUMSAL BİR YOLCULUKTUR. ”

Gurnah'ın romanları, bireylerin iç yolculuklarını ve toplumsal yapılarla çatışmalarını incelikle ele alır. Okuyucuyu özgürlük, aidiyet ve insani değerler üzerine düşünmeye sevk eder. Bu nedenle Gurnah, yalnızca Afrika edebiyatında değil; dünya edebiyatında da ayrıcalıklı bir yere sahiptir. ■

Halime GÜVEN

1990 yılında İstanbul'da doğdu. Türk Dili ve Edebiyatı ile Sosyoloji lisans eğitimlerini tamamladıktan sonra İstanbul Ticaret Üniversitesi Uygulamalı Sosyoloji Ana Bilim Dalında yüksek lisans yaparak Türk modernleşmesi üzerine akademik çalışmalar yürüttü. 2013 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak göreve başladı. 2021-2023 yılları arasında Türkiye Maarif Vakfı Zanzibar Okullarında yabancılarla Türkçe öğretmeni olarak çalıştı. Zanzibar'da bulunduğu süre boyunca bölgenin tarihi, kültürü ve sosyolojisi üzerine kapsamlı araştırmalar ve gözlemler gerçekleştirdi. Halen Millî Eğitim Bakanlığında öğretmenlik görevine devam etmekte olup aynı zamanda TADD AFRİKA dergisinde editör olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

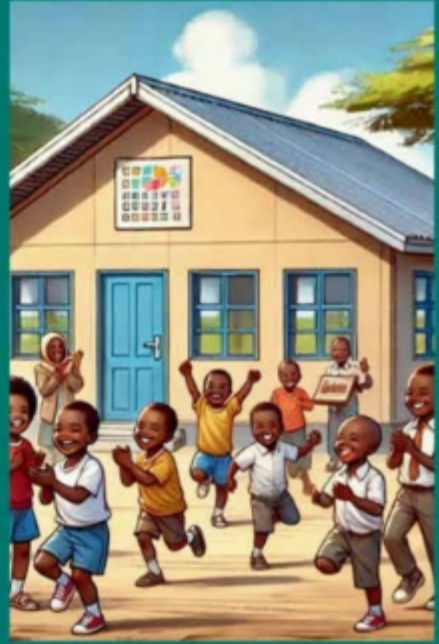
Resim için:

Gelecek Afrika, Gelecek *Steelkont!*

Steelkont; 37 yıllık ticari geçmiş ve prefabrike yapılar sektöründe 21 yıllık tecrübe ile dünyanın birçok yerinde Butik projeler yaptı.

**DAHA İYİ BİR GELECEK
STEELKONT İLE GELECEK!**

Steelkont

Prefabrike Yapılar ile Afrika Gelişecek!

Steelkont, Prefabrik sistem okul binaları, hafif çelik konutlar, yaşam konteynerlerinden, işçi kamplarına, yapısal çelikten depo ve fabrika binalarına kadar Afrika'da birçok proje teslim etti.

WCI FORUM

Türkiye'nin En Büyük
Afrika Temalı İş Forumu

11th WORLD COOPERATION INDUSTRIES FORUM
WCI FORUM
ISTANBUL | OCT.24

AFRİKA'DA
İZ BIRAKMAK İSTEYENLERE

2025

13-14 AĞUSTOS

Istanbul, Wow Convention Center

+1500

AFRİKA'DAN ALICI

+300

**TÜRK ÜRETİCİ VE
İHRACATÇI**

 wciforum.com

 02163422442

 05496111268

Türkiye Hastanesi **Global Sağlık Çözümleri Güvenilir Dokunuş**

TADD Üyelerine Özel
Sağlık Hizmeti Planlaması İçin

DEYAYLI BİLGİ VE
RANDEVU İÇİN | +90 212 314 14 14 | +90 539 933 21 52
www.turkiyehastanesi.com | www.turkiyehospital.org